

การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของ
ชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

นางสาวนิรมล ชมหวาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

THE STUDY OF IDENTITY COMMUNITY TO ENHANCE POTENTIAL COMMUNITY
DEVELOPMENT OF BANGPLEE OLD MARKET, SAMUTPRAKAN PROVINCE

Miss Niramon Khomwhan

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัต
ลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัด
สมุทรปราการ

โดย

นางสาวนิรมล ชมหวาน

สาขาวิชา

พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร. อุ๋นเรื่อน เล็กน้อย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. อมร เพชรสม)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุวีตนา ธาดานิติ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์ ดร. อุ๋นเรื่อน เล็กน้อย)

.....กรรมการ

(ดร. อเนกพล เกื้อมา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ดร. อัลญาน์ สมุห์เสนาโต)

นิรมล ชมหวาน : การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. (THE STUDY OF IDENTITY COMMUNITY TO ENHANCE POTENTIAL COMMUNITY DEVELOPMENT OF BANGPLEE OLD MARKET, SAMUTPRAKAN PROVINCE) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ. ดร. อุ๋นเรื่อน เล็กน้อย, 139 หน้า.

งานวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี 2) เพื่อเสนอแนะการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการจัดประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ กลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ และกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การตีความแบบอุปนัยเพื่อสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ประกอบด้วย การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ มีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน มีหลวงพ่โตเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน มีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ มีประเพณีรับบัว มีการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ การแข่งเรือมาด การละเล่นมวยทะเล และการเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง มีขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ ขนมสายบัว ขนมกะลา และปลาสดแดดเดียว

ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆดังนี้ 1) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดโบราณ ได้แก่ จัดจุดสาธิตการทำขนมสายบัว ขนมกะลา ประดิษฐ์กังหันเมลิ็ดมะม่วง และทำปลาสดแดดเดียว จัดแข่งขันชกมวยทะเลและแข่งเรือมาด จัดล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรงและเลือกซื้อสินค้าจากทางเรือ 2) การพัฒนาด้านสังคมโดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชน ได้แก่ จัดทำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดทำรายวิชา “อัตลักษณ์ของเรา” จัดทำประวัติศาสตร์ชุมชน และ 3) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับชุมชน ได้แก่ รณรงค์การปลูกบัวภายในลำคลองสำโรง รณรงค์การใช้เรือพายแทนการใช้เรือเครื่องยนต์ รณรงค์การมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งการส่งเสริมการใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ง่ายในการบรรจุหีบห่ออาหารและรณรงค์การใช้ปิ่นโตเป็นภาชนะในการบรรจุอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัดแทนการใช้ถุงพลาสติก รวมทั้งรณรงค์การรักษาความสะอาดอาคารบ้านเรือนและการขุดลอกคูคลองสำโรง

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

5487155820 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORDS: COMMUNITY IDENTITY / BANGPLEE OLD MARKET

NIRAMON KHOMWHAN: THE STUDY OF IDENTITY COMMUNITY TO ENHANCE POTENTIAL COMMUNITY DEVELOPMENT OF BANGPLEE OLD MARKET, SAMUTPRAKAN PROVINCE. ADVISOR: DR. UNRUAN LEKNOI, 139 pp.

The objective of the research the study of identity community to enhance potential community development of Bangplee old Market, SamutPrakan are 1) To analyze identity of the community in Bangplee old market. 2) To give suggestion to increase potential of development for community in Bangplee old market. This research uses Qualitative Research methodology, including participant observation, non-participant observation, in-depth interview, subgroup discussion, key informant, i.e. group of formal community leaders, group of informal community leaders, and group of traders and residents in the community, and data analysis. The inductive interpretation is used in order to draw conclusion of the research findings.

According to the research findings, identity of the community in Bangplee old Market is shown in lifestyle of merchants in river market, Thai Chinese lifestyle, respect for Luang Phor Toh as a spiritual support, traditional building design and architecture, Rub-Bua tradition, traditional game i.e. boat racing, sea boxing, and mango seed windmill, traditional snacks and food which are Khanom Saibua, Khanom Kala, and dried salted snakeskin gourami.

There are suggestions to increase potential of development for community in Bangplee old market according to the sustainable development method by using identity of the community as tools and mechanisms for increase potential of community development in the following terms, which are 1) Economic Development - by arranging tourism promotional activity for the old market i.e. provide cookery demonstration of Khanom Saibua and Khanom Kala, show how to make mango seed windmill and how to make dried salted snakeskin gourami, arrange sea boxing and boat racing competition, arrange travelling through Klong Samrong in order to observe the lifestyle along the river and buy goods on the boat; 2) Social Development - for promote participant, learning, sense of citizenship i.e. establish learning center in the community, set up our identity courses and history of the community; and 3) Environmental Development - for create a good environment i.e. encourage people to plant lotus in Klong Samrong, encourage people to use row boat rather than motor boat, encourage people to use degradable and eco-friendly materials to produce food packaging, to use food carrier as the container for food when making merit at the temple, encourage people to arrange cleaning and Klong Samrong dredging.

Field of Study: Human and Social
Development

Student's Signature .....

Advisor's Signature .....

Academic Year: 2013

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความเมตตากรุณาและความช่วยเหลือ ตลอดจนคำปรึกษาจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะท่านอาจารย์ ดร. อุ๋นเรื่อน เล็กน้อย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยจุดประกายความคิด ชี้แนะแนวทาง ตลอดจนการให้คำปรึกษา ติดตามถามไถ่ จนเป็นเหมือนพลังใจทำให้มีกำลังใจการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเวลาที่บางครั้งจะรู้สึกได้ถึงความยาก ความลำบาก และความกังวลที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แต่ท่านอาจารย์ก็จะมีคำพูด คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจเรื่อยมา จนสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆที่ผ่านเข้ามาและผ่านพ้นไปจนก่อเกิดเป็นความสำเร็จในวันนี้

ขอขอบพระคุณท่าน รศ.ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมด้วย ดร. อเนกพล เกื้อมา และอาจารย์ ดร. อัลญาน์ สมุห์เสณีโต กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ตลอดจนให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาในการทำงานมาให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ พร้อมกับการต้อนรับอย่างอบอุ่นเสมือนเป็นลูกหลานของพวกเราจริงๆ

ขอขอบพระคุณอีกหนึ่งกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ ขอขอบพระคุณครอบครัวที่ให้ทุกอย่าง ทั้งกำลังใจ ความห่วงใย ความรัก ความอบอุ่น ตลอดจนทุนทรัพย์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคน ทั้งเพื่อนเก่าและเพื่อนใหม่ ซึ่งถึงแม้ว่าเราจะรู้จักกันมานานหรือเพิ่งมีโอกาสได้มารู้จักกัน แต่ระยะเวลาที่ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อกำลังใจที่มีให้กัน บุคคลเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งกำลังใจที่แม้อาจดูจะไม่ยิ่งใหญ่ แต่กลับเป็นกำลังใจที่รู้สึกถึงความรักและความห่วงใยที่พวกเขามีให้ตลอด พวกเขาเป็นคนที่คอยห่วงใย คอยปกป้อง และคอยให้กำลังใจในทุกวิถีทางที่จะทำได้ จึงเป็นอีกหนึ่งกำลังใจที่มีค่าต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเช่นกัน

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 ระยะเวลาในการศึกษา.....	5
1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 แนวคิดอัตลักษณ์.....	7
2.2 แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น.....	12
2.3 แนวคิดวิถีชุมชน.....	16
2.4 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน.....	18
2.5 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	23
2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย.....	38
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	39
3.3 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย.....	44
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	46

4.1 สภาพทั่วไปของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	46
4.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	60
4.3 อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	65
4.4 ข้อเสนออัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี.....	102
4.5 การนำอัตลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาของชุมชน ตลาดโบราณบางพลี	106
4.6 ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี	112
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	121
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	121
5.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	124
5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้	129
5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	129
รายการอ้างอิง	130
ภาคผนวก.....	134
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	139

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 แสดงปฏิทินวัฒนธรรม - ประเพณีของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลี	59
ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีเพื่อนำมาใช้เป็น เครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชน	111

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดงพื้นที่บริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลี 4

ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน 25

ภาพที่ 3 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนตลาดโบราณบางพลีปี พ.ศ.2556 47

ภาพที่ 4 ลักษณะสะพานไม้สูงสำหรับเชื่อมต่อพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณบางพลีปีพ.ศ.2556 47

ภาพที่ 5 ลักษณะอาคารบ้านเรือนภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีปี พ.ศ.2556 48

ภาพที่ 6 ลักษณะถังไม้ขนาดเล็กสีแดงใช้สำหรับดับเพลิงในชุมชน
ตลาดโบราณบางพลีในอดีตปีพ.ศ.2556 49

ภาพที่ 7 แสดงแผนผังที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลีโดยสังเขป 49

ภาพที่ 8 เสื่อยัดสกรีนลาย ตลาดโบราณบางพลี พ.ศ.2400 ของที่ระลึกชุมชนตลาดโบราณบางพลี. 51

ภาพที่ 9 สมุนไพรโบราณที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี..... 51

ภาพที่ 10 เครื่องปั้นดินเผาชนิดต่างๆที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี 52

ภาพที่ 11 เครื่องจักสานชนิดต่างๆที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี 52

ภาพที่ 12 เครื่องมือการเกษตรที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี..... 53

ภาพที่ 13 เฟอร์นิเจอร์ไม้ขนาดเล็กที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี..... 53

ภาพที่ 14 สภาพภายในคลินิกชัวยุวัฒน์การแพทย์ที่เปิดให้บริการในชุมชนตลาดโบราณบางพลี..... 54

ภาพที่ 15 ลักษณะทางกายภาพภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว..... 55

ภาพที่ 16 นิทรรศการบอกเล่าข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชนภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว..... 55

ภาพที่ 17 การวิเคราะห์หัตถ์ลักษณะของชุมชนตลาดโบราณบางพลี..... 65

ภาพที่ 18 การทำกิจกรรมบริเวณริมคลองสำโรงในชีวิตประจำวันของชาวชุมชน 68

ภาพที่ 19 เรือพายขายของบริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลีในปัจจุบัน 69

ภาพที่ 20 คนเฒ่าคนแก่ดูลูกหลานค้าขายภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี 70

ภาพที่ 21 ชีวิตประจำวันของชาวชุมชนในขณะที่กำลังค้าขายและพักผ่อนภายในเรือไม้ 71

ภาพที่ 22 การแต่งกายของผู้สูงอายุตามแบบชาวจีน “กางเกงขาก๊วย” ในปัจจุบัน..... 72

ภาพที่ 23 บริเวณด้านในของศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่..... 73

ภาพที่ 24 หลวงพ่อโตขนาดจำลอง..... 74

ภาพที่ 25 บริเวณรอบพระอุโบสถวัดบางพลีใหญ่ในที่ประดิษฐานหลวงพ่โต..... 76

ภาพที่ 26 ประชาชนต่างมาสักการะหลวงพ่โตภายในพระอุโบสถ
วัดบางพลีใหญ่ในกันอย่างเนืองแน่น 78

ภาพที่ 27 ลักษณะอาคารบ้านเรือนในชุมชนตลาดโบราณบางพลี 80

ภาพที่ 28	ประตูไม้บานเฟี้ยมที่ยังคงพบเห็นได้ในชุมชนตลาดโบราณบางพลี.....	81
ภาพที่ 29	อาคารทรงปั้นหยา มุงหลังคาด้วยกระเบื้องว่าว ตั้งอยู่หัวมุมชุมชนตลาดเก่า.....	82
ภาพที่ 30	ช่องลมระบายอากาศของอาคารบ้านเรือนแบบต่างๆ.....	82
ภาพที่ 31	หลังคากระเบื้องว่าวที่มีลักษณะเหมือนลายข้าวหลามตัด.....	83
ภาพที่ 32	ป้ายชื่อร้านแบบต่างๆที่ปรากฏในชุมชนตลาดโบราณบางพลี.....	83
ภาพที่ 33	ลักษณะพื้นทางเดินไม้ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี.....	84
ภาพที่ 34	เรือแห่หลวงพ่โตในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2477.....	85
ภาพที่ 35	เรือแห่หลวงพ่โตในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2551.....	87
ภาพที่ 36	การประกวดเรือสวยงามเป็นหนึ่งในกิจกรรมในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2553.....	88
ภาพที่ 37	การประกวดหนุ่มสาวรับบัวหนึ่งในกิจกรรมในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2554.....	89
ภาพที่ 38	การประกวดขวัญใจแม่ค้าหนึ่งในกิจกรรมในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2555.....	90
ภาพที่ 39	นิทรรศการจำลองวิถีชีวิตชาวบางพลีในอดีต หนึ่งในกิจกรรมงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ. 2555.....	91
ภาพที่ 40	ประชาชนและนักท่องเที่ยวโยนบัวเพื่อสักการะหลวงพ่โต งานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2556	93
ภาพที่ 41	กองดอกบัวภายในเรือแห่หลวงพ่โตในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ. 2556	93
ภาพที่ 42	รูปร่างลักษณะของเรือมาด	95
ภาพที่ 43	การแข่งขันเรือมาดในงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีปี พ.ศ.2554.....	95
ภาพที่ 44	การแข่งขันชกมวยทะเลที่จัดขึ้นในงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี ปี พ.ศ.2554.....	96
ภาพที่ 45	ขนมสายบัวในภาชนะถ้วยกลม	98
ภาพที่ 46	ขนมสายบัวห่อด้วยใบตอง	99
ภาพที่ 47	ปลาสดแดดเดียววางขายควบคู่กับผลิตภัณฑ์อื่นๆบริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลี ..	101

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อัตลักษณ์เป็นลักษณะเฉพาะที่เกิดจากการให้ความหมายหรือคำนิยามว่าเราคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนกลุ่มอื่นในสังคมอย่างไร และใช้อะไรเป็นเครื่องหมายในการแสดงออก อัตลักษณ์ดังกล่าว (พัฒนา กิติอาษา, 2546) อัตลักษณ์เป็นการก่อรูปขึ้นและดำรงอยู่ในการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและคนอื่นรับรู้เรา โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2547:33) อัตลักษณ์เปรียบเสมือนทุนที่สามารถนำมาใช้พัฒนาชุมชนได้ อันจะนำไปสู่การก่อเกิดคุณค่าและช่วยเสริมสร้างการเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ถ้าชุมชนใดมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจนจะทำให้เกิดเอกภาพและเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง เช่น ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น ดังเช่นการเกิดขึ้นของชุมชนตลาดหลายๆ แห่งในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการเกิดขึ้นของตลาดน้ำคลองดำเนินสะดวก ตลาดสามชุก ตลาดบ้านใหม่ ตลาดคลองสวน ฯลฯ (ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์, 2552:46)

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงเป็นอีกหนึ่งชุมชนตลาดที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2400 ซึ่งเป็นชุมชนตลาดริมน้ำแห่งแรกของอำเภอบางพลีที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมในการจับจ่ายใช้สอย พบปะพูดคุยหรือทำกิจกรรมของผู้คนในชุมชนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและก่อเกิดเป็นวิถีชุมชนที่ดำเนินไปภายใต้ประเพณี วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความ เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ดังเช่น มีประเพณีรับบัวเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นของชุมชน มีสถาปัตยกรรมแบบโบราณ มีการละเล่นพื้นบ้านของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการแข่งเรือมาด การละเล่นชกมวยทะเล มีขนมสายบัวและขนมกะลาเป็นขนมพื้นบ้านและปลาสดแดดเดียวเป็นอาหารพื้นบ้านของชุมชน เป็นต้น ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนนี้ก่อให้เกิดคุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรมต่อชุมชนและสามารถทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

แต่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย การกำหนดนโยบายการพัฒนาของประเทศที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ภายใต้การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา(คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อ้างถึงในถนอมศักดิ์ บุญสูง และคณะ, 2552:32-33) ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนตลาดที่อยู่ริมน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันเนื่องมาจากการคมนาคมทางน้ำถูกลดบทบาทลง จึงส่งผลให้ชุมชนตลาดที่อยู่ริมน้ำหลายแห่งทั่วประเทศต่างประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ บางแห่งเมื่ออยู่ไม่ได้ก็ต้องปิดตัวลงไปในที่สุด ซึ่งชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของสังคมไทยในช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากทำเลที่ตั้งของชุมชนตั้งอยู่ริมคลองสำโรงที่ในอดีตผู้คนนิยมใช้เรือในการเดินทางมาจับจ่ายใช้สอย แต่เมื่อมีการคมนาคมทางบกเกิดขึ้น โดยเฉพาะ

ในปี พ.ศ. 2515 ที่มีการตัดถนนเทพารักษ์เกิดขึ้นบริเวณด้านหน้าชุมชน ส่งผลให้การค้าขายเริ่มซบเซาลงมากเนื่องจากเกิดความไม่สะดวกต่อการเดินทางมาจับจ่ายใช้สอยของคนในชุมชน การเกิดขึ้นของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่บริเวณด้านหน้าชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2538 ทำให้สินค้าต่างๆที่เคยวางขายในชุมชนแห่งนี้ไปปรากฏอยู่บนห้างสรรพสินค้าแทนในราคาที่เท่ากันหรือถูกกว่า ผู้คนจึงนิยมหันไปจับจ่ายใช้สอยภายในห้างสรรพสินค้าแทน (พิชัย สดภิบาล, 2553:9) และในช่วงปี พ.ศ. 2540 ที่ประเทศต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ชุมชนตลาดโบราณบางพลีก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นจากผลกระทบที่เกิดขึ้นเช่นกัน เรียกได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นนับว่ารุนแรงเป็นอย่างมาก เกินที่ชุมชนจะรับไหว แต่ด้วยศักยภาพของชาวชุมชนที่แฝงอยู่และสิ่งที่สำคัญคือการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนร่วมกันจึงก่อเกิดเป็นพลังในการยืนหยัดต่อสู้และร่วมกันฟื้นฟูอุปสรรคจนชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไป

ในขณะที่เดียวกันหน่วยงานราชการได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่ชาวชุมชนควรจะร่วมกันรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเอาไว้ จึงได้ร่วมพัฒนาชุมชนภายใต้การจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอันดีงามอันเป็นส่วนหนึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าการจัดกิจกรรมต่างๆที่จะแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชน แต่พบว่าเป็นการจัดขึ้นเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆทำให้ผู้คนในชุมชนได้รับแต่เพียงความบันเทิงและความสนุกสนานเท่านั้น โดยที่ผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนยังไม่รู้จักว่าอะไรคืออัตลักษณ์ของชุมชนหรือบางคนอาจรู้จักแต่หลงลืมเมื่อเวลาผ่านไป ทำให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลีในปัจจุบันยังคงดำเนินไปโดยไม่ได้มีการนำอัตลักษณ์ของชุมชนซึ่งเป็นทุนของชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาหรือเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนได้ ประกอบกับชาวชุมชนยังมีจิตสำนึกต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกันไม่มากนัก ทำให้การพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นนั้นมักไม่เป็นไปตามทิศทางที่ควรจะเป็นตามแนวทางของชุมชน ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ถ้ายังคงดำเนินไป ในที่สุดอาจจะนำไปสู่การล่มสลายของชุมชนเหมือนดังเช่นชุมชนตลาดหลายแห่งที่ถูกปิดตัวลงไป

ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเกิดการพัฒนาที่เป็นไปตามแนวทางของชุมชนสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีศักยภาพและดำรงอยู่บนพื้นฐานของการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนร่วมกันตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาของชุมชนอย่างมาก เพราะจะทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริงและยังสามารถนำอัตลักษณ์มาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการกำหนดแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนได้ ภายใต้คำถามการวิจัยที่ว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีคืออะไร มีลักษณะอย่างไร รวมทั้งอัตลักษณ์ของชุมชนจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี และเสนอแนะการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนให้กับชุมชนตลาดโบราณบางพลี

1.2 คำถามการวิจัย

อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีคืออะไร มีลักษณะอย่างไร รวมทั้งอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเสนอแนะการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

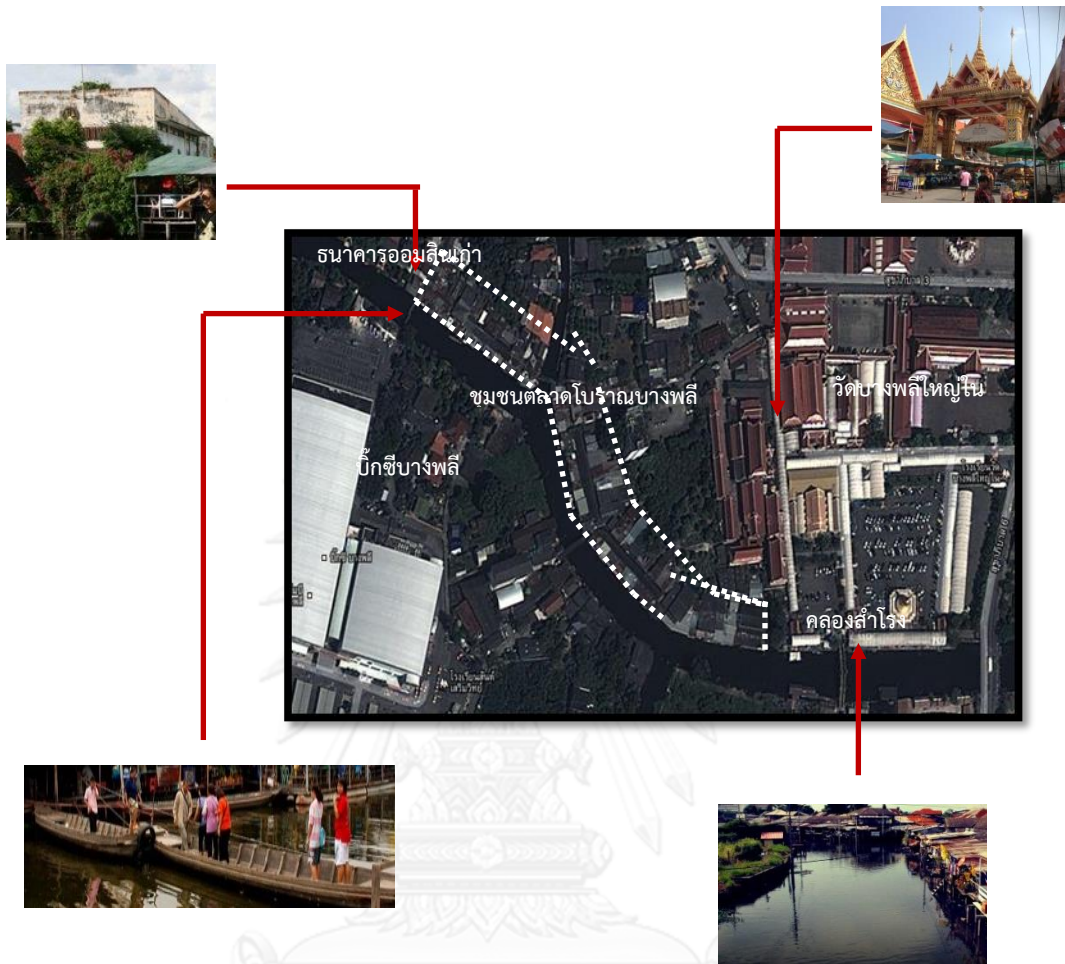
1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีคืออะไร และมีลักษณะอย่างไร และทำการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการจัดทำข้อเสนอแนะการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนให้กับชุมชนตลาดโบราณบางพลีภายใต้กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งแนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวคิดวิถีชุมชน แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะสามารถนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนตลาดโบราณบางพลี

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนตลาดโบราณบางพลี ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองสำโรงในพื้นที่ของชุมชนหลวงพ่โต ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลบางพลี โดยกำหนดพื้นที่ชุมชนเริ่มตั้งแต่ขั้วประตูทางเข้าถัดจากวัดบางพลีใหญ่ในไปตามความยาวของแนวคลองสำโรงจนถึงเขตกำแพงของที่ทำการธนาคารออมสินเก่า โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ อาคารบ้านเรือนของประชาชน
- ทิศใต้ ติดต่อกับ คลองสำโรง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ วัดบางพลีใหญ่ใน (วัดหลวงพ่โต)
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อาคารที่ทำการธนาคารออมสินเก่า

ภาพที่ 1 แสดงพื้นที่บริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ที่มา : Google Earth 2555

3. ขอบเขตผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตผู้ให้ข้อมูลออกเป็นกลุ่มต่างๆ 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ จำนวน 5 คน ได้แก่ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี นายกเทศมนตรีตำบลบางพลี รองนายกเทศมนตรีตำบลบางพลี ประธานชุมชนหลวงพ่อดำ และประธานชุมชนธารา
2. กลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการจำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางการศึกษา ประชาชนชาวบ้าน และผู้อาวุโส
3. กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี จำนวน 12 คน

1.5 ระยะเวลาในการศึกษา

ระยะเวลาในการศึกษาคือ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2555 - เดือนมิถุนายน 2557

กิจกรรม	ระยะเวลา							
	สค55 - ตค55	พย55 - มค56	กพ56 - เมย56	พค56 - กค56	สค56 - ตค56	พย56 - มค57	กพ57 - เมย57	พค57 - กค57
1.ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวข้องเพื่อจัดทำโครงร่างการวิจัย	←-----→							
2.สำรวจพื้นที่ชุมชนเบื้องต้น	↔							
3.เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดย การสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย			↔					
4.วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย					↔			
5.เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดความสมบูรณ์						↔		
6.วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย							↔	

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ชุมชนตลาดโบราณบางพลี หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งตลาดริมน้ำและเป็นที่พักอาศัยของสมาชิกชุมชนบริเวณริมคลองสำโรง

อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี หมายถึง ตัวตนของชุมชนอันเกิดจากการให้ความหมายหรือค่านิยมของสมาชิกชุมชน อาจไม่ได้มีลักษณะเป็นเอกภาพหรือหนึ่งเดียวเท่านั้น แต่ทว่าเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยชาวชุมชนเองบนพื้นฐานของความเหมือนกัน ได้แก่ วิธีการดำเนินชีวิต สถาปัตยกรรม การละเล่นพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน และประเพณี วัฒนธรรม

การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชน หมายถึง การเพิ่มขีดความสามารถการพัฒนาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี โดยการนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการดำเนินการ

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ตลอดจนประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนเกิดความตระหนักและหวงแหนคุณค่า ความดีงามของชุมชน และสร้างความรับผิดชอบต่อการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนร่วมกันให้คงอยู่ต่อไป

2. ผลการศึกษาสามารถนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนตลาดโบราณบางพลี รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

3. ผลการศึกษาสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ต่อการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณในพื้นที่อื่นๆได้ต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชน ตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

- 2.1 แนวคิดอัตลักษณ์
- 2.2 แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 2.3 แนวคิดวิถีชุมชน
- 2.4 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน
- 2.5 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคำว่า คือ Identitas เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน (The Same) คำว่าอัตลักษณ์เป็นคำที่ใช้กันโดยทั่วไปในศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา โดยมีจุดเริ่มต้นและพัฒนาขึ้นมาในสำนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) โดยจอร์จ เฮอร์เบิร์ต เมด (Mead อ้างถึงในธรรุพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2553:19) ที่ได้กล่าวถึงตัวตน (The Self) ว่าเป็นสมรรถนะอันเป็นของมนุษย์โดยเฉพาะในการที่จะคิดคำนึงถึงธรรมชาติและสังคมรอบตัวผ่านการสื่อสารและภาษา โดยตัวตนนั้นเกิดจากการได้รับอิทธิพลมาจากสองแนวทาง คือ ทั้งอิทธิพลจากสังคมโดยตรงและอิทธิพลของตัวเอง ผ่านกระบวนการที่มีขั้นตอน 2 ด้านที่ปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ด้านหนึ่งคือ Me อันเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม ขณะที่ I เป็นพฤติกรรมและลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล I และ Me ปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลาโดยที่ I จะทำหน้าที่ในการเชื่อมร้อย Me ที่หลากหลายให้เข้าด้วยกัน (Popenoe, 1993) ตัวตนจึงสามารถยืดขยายได้ตามขอบเขตของความสัมพันธ์ตัวเราต่อสิ่งอื่น ซึ่งขอบเขตความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆทางสังคม เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ความหวังทางสังคม (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2543ก) ซึ่ง Dorothy and et al. (1998) ได้กล่าวไว้ว่าแนวคิดของเมดเป็นรากฐานและแกนความคิดสำคัญในการอธิบายแนวคิดว่าด้วยอัตลักษณ์ในระยะต่อมา

คำว่า อัตลักษณ์ แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Identity ซึ่งแต่เดิมภาษาไทยแปลว่า เอกลักษณ์ หมายถึง สิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือของสิ่งหนึ่งและเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งนั้นที่จะทำให้สิ่งนั้นโดดเด่นขึ้นมาหรือแตกต่างจากสิ่งอื่น สำหรับความหมายของคำว่า อัตลักษณ์ จึงค่อนข้างมีความหมายที่หยุดนิ่งตายตัวและโดยทั่วไปจะตีความไปในเชิงศิลปวัฒนธรรมเพียงประการเดียว เช่น เอกลักษณ์รูปทรงของบ้านเรือน ภาษา อาหาร เป็นต้น (วิทย์ เทียงบุรณะธรรม อ้างถึงในนิลวดี พรหมพักพิง, 2547:9) ต่อมานักวิชาการหลายสาขาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับคำว่า อัตลักษณ์ กันอย่างกว้างขวางมากขึ้น การให้ความหมายจึงได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามกระแสวิถีการมองโลกแบบใหม่ ซึ่งการนิยามความหมายของสิ่งต่างๆสามารถเลื่อนไหลแปรเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม สถานการณ์และมีเงื่อนไขของเวลาเข้ามากำกับด้วย ดังนั้นการแปลความหมายของอัตลักษณ์ในยุคปัจจุบันจึงใช้คำว่า Identity ซึ่งดูเหมาะสมกว่าคำว่าเอกลักษณ์ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543:1)

การเปลี่ยนแปลงความหมายของอัตลักษณ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการทำความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน ที่อยู่ในยุคของการปฏิวัติเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้พื้นที่ของโลกแคบลง เนื่องจากการรับรู้ข่าวสารทั่วทุกมุมโลกสามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างหลากหลายและซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้มีผลกระทบที่แสดงออกได้หลายลักษณะ ทั้งในระดับจุลภาคที่เป็นส่วนของการปรับแบบแผนชีวิตประจำวันของคนเรา ในแง่การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และในระดับมหภาคที่เกิดการรวมกลุ่มจนกลายเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม อันนำไปสู่การก่อรูปอัตลักษณ์ของกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมเหล่านั้น (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543:4)

2.1.1 นิยามและความหมายของอัตลักษณ์

การให้คำนิยามและความหมายของคำว่าอัตลักษณ์นั้น พบว่ามีผู้ให้ความหมายและคำนิยามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้อย่างมากมายดังนี้

ความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ที่แท้จริงไม่มีบันทึกไว้ในพจนานุกรม แต่ที่มีการบันทึกไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2556:1048 และ 1394) คือ อัตลักษณ์ ประกอบด้วยคำว่า อัต+ลักษณะ โดย อัต(อัตตะ) หมายถึง ตนหรือตนเอง และคำว่าลักษณะ (ลักษณะณะ) ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว

นอกจากนี้ที่ธนัย ประสานนาม (อ้างถึงในมนต์เทียน สกุลณี, 2553:30) ได้ให้ความหมายว่าอัตลักษณ์เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า ฉันคือใคร ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนักในตัวเองและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนคือการระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่ง และมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และฉันเป็นใครในสายตาคนอื่น

ในขณะที่(พัฒนา กิตติอาษา, 2546:20-23) กล่าวว่า อัตลักษณ์ เป็นเรื่องของการตั้งคำถาม และการให้นิยามว่าตัวเราคือใคร อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการค้นหา ยืนยัน ทำทาย หรือตรวจสอบ ความเป็นตัวตนทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม แม้ว่าอัตลักษณ์จะมีลักษณะที่เลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงและทับซ้อน แต่ในการแสดงอัตลักษณ์นั้นก็ต้องการพื้นที่ทางสังคมหรือเครื่องหมาย ทั้งในเชิงรูปธรรมและสัญลักษณ์

เช่นเดียวกับบริชาร์ด เจนกินส์ (Jenkins, 1996:3-4) ที่ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ มีความหมาย สองนัยยะ คือความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป เป็นการตีความหมาย เหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และเป็นการเปรียบเทียบระหว่างคนหรือสิ่งของในสองมุม คือ ความเหมือนกันและความแตกต่าง และยังชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา

ซึ่งสอดคล้องกับฉลาดชาย รมิตานนท์ (อ้างถึงในสมหมาย ชินนาค, 2547:150) ที่ได้ให้ คำอธิบายความหมายของอัตลักษณ์ว่าหมายถึงสิ่งที่เรารู้สึกว่าเป็นเราหรือพวกเรา แตกต่างจากเขา พวกเขาหรือคนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบขึ้นมาเป็นตัวเรา พวกเขา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนระหว่างพวกเราหรือความต่างกับคนอื่น ซึ่งถือเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่เกิดควบคู่กันไป

จะเห็นว่าความหมายของอัตลักษณ์โดยพื้นฐานนั้นจะเกี่ยวข้องกับความหมายที่ซ้อนทับ คาบเกี่ยวกันอยู่ระหว่างตัวตนหรืออัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับสังคม ซึ่งหมายถึงโครงสร้างทางสังคมที่กำหนด พฤติกรรมการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับบทบาท หน้าที่ ความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกบุคคลต่อคนอื่น ๆ ในสังคมกับอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความคิดและการตีความของปัจเจกบุคคลในการนิยามและให้ความหมายของตัวเองเมื่อสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว อัตลักษณ์จึงมีมิติที่ซ้อนทับระหว่างโครงสร้างสังคมที่กำหนดปัจเจกกับการนิยามของปัจเจกในฐานะผู้กระทำการ (รัตนา บุญมัตถะ อ้างถึงในณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2553:20)

สาระสำคัญของความหมายของอัตลักษณ์จึงเป็นทั้งจิตสำนึกส่วนตัวและจิตสำนึกส่วนรวมในระดับสังคม ที่เกิดจากการนิยามตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นกลุ่มอื่นในสังคมอย่างไร และใช้อะไรเป็นเครื่องหมายในการแสดงออกอัตลักษณ์ดังกล่าว (พัฒนา กิตติอาษา, 2546) เป็นการก่อรูปขึ้นและดำรงอยู่ในการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและคนอื่นรับรู้เรา โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนและกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547:33)

อย่างไรก็ดี อัตลักษณ์นั้นไม่ได้มีลักษณะที่เป็นเอกภาพและเป็นหนึ่งเดียว แต่เกิดจากการเชื่อมร้อยขององค์ประกอบต่างๆของวาทกรรม กล่าวในทัศนะและสำนวนภาษาของสจวร์ท ฮอลล์ (Stuart Hall อ้างถึงใน Kidd, 1996) ที่กล่าวว่าอัตลักษณ์เป็นเพียงชิ้นส่วนหลายๆชิ้นที่ถูกประกอบรวมขึ้นมาในบริบทต่างๆนั้นหมายความว่าในบริบทสถานการณ์อย่างหนึ่งอาจมีการเชื่อมต่อชิ้นส่วนและแสดงออกในลักษณะหนึ่ง แต่เมื่อบริบทเปลี่ยนแปลงไปอาจมีรูปแบบการเชื่อมต่อและแสดงออกในอีกรูปแบบหนึ่ง เขาจึงสรุปว่าอัตลักษณ์เป็นผลรวมของวาทกรรมหลากหลายชุดที่อาจขัดแย้งหรือส่งเสริมกัน อัตลักษณ์จึงมีขอบเขตที่ลื่นไหล ยืดหยุ่น ไม่ผ่นสานกลมกลืน แยกย่อยและกระจัดกระจาย อัตลักษณ์จึงเป็นกระบวนการและพื้นที่ทางสังคมที่มีการปฏิบัติการอย่างหลากหลายเพื่อช่วงชิงและสร้างตำแหน่งที่ของกลุ่มตนในประชาสังคม

2.1.2 อัตลักษณ์ของชุมชน

อัตลักษณ์มีได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective Identity) ในระดับปัจเจกบุคคลบุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศ ชาติ ช่วงชั้นทางสังคม เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้นถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนั้นย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตนด้วย (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2547:33-34) ด้านแมคลุคซี (Maclucci อ้างถึงในวิริยา วิฑูรย์สถุญ์ศิลป์, 2548:21) ยังอธิบายว่าอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มเป็นกระบวนการสร้างสำนึกร่วมของกลุ่มต่างๆในสังคม อันทำให้สมาชิกได้ตระหนักถึงลักษณะร่วมของกลุ่มและเข้าใจว่าพวกเรามีลักษณะแตกต่างไปจากพวกเขาอย่างไร สำนึกร่วมดังกล่าวสามารถสร้างและปรับเปลี่ยนได้ โดยอาศัยสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในระบบวัฒนธรรมของกลุ่ม ดังนั้นสังคมและวัฒนธรรมจึงมีบทบาทในการสร้าง การดำรงรักษาและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์โดยตรง

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงอัตลักษณ์ของชุมชนจึงหมายถึงตัวตนและอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ผ่านกระบวนการยอมรับซึ่งกันและกันภายในกลุ่มและการยอมรับความเหมือนกันภายในกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลต่อความสมานฉันท์ภายในกลุ่ม ความพยายาม ความต้องการ หรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (ธีรยุทธ บุญมี, 2547)

นอกจากนี้เสกสรร สรรสรพิสุทธิ์ (อ้างถึงในนุชจรินทร์ ทับทิม, 2553:11-12) ยังกล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ของชุมชน เกิดจากการอยู่ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนต้องพยายามปรับตัวและดำรงตนให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการและความคาดหวัง ก่อให้เกิดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชน และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชุมชน

รวมทั้งอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ยังกล่าวถึงอัตลักษณ์ของชุมชนว่าเป็นความพยายามของชุมชนที่พยายามจะบอกให้คนอื่นรู้ว่าชุมชนของตนเองเป็นใคร อย่างไร และเป็นความพยายามในการกำหนดความสัมพันธ์ของชุมชนกับกลุ่มชนอื่นๆในสังคม

สามารถสรุปได้ว่าอัตลักษณ์เป็นเรื่องของการให้ความหมายหรือคำนิยามกับตนเองว่าเราคือใคร เป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่าฉันคือใคร มีความเหมือนหรือแตกต่างกับบุคคลอื่นอย่างไร ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับบุคคลอื่นในสังคม อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่ได้มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม อัตลักษณ์จึงมีลักษณะเป็นพลวัตที่สามารถเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปได้ตามบริบทของสังคม นอกจากนี้อัตลักษณ์ยังมีได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม ซึ่งในระดับปัจเจกบุคคล บุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง ส่วนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้นจะถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่น ซึ่งเมื่อกล่าวถึงอัตลักษณ์ของชุมชนจึงหมายถึงอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกในชุมชน ที่ผ่านกระบวนการยอมรับซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชน และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชน

อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงเปรียบเสมือนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกัน ผ่านประสบการณ์และความทรงจำในการใช้ชีวิตร่วมกันและการยอมรับร่วมกันของชาวชุมชนก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่สามารถกำหนดความเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนให้มีความแตกต่างจากชุมชนตลาดแห่งอื่น

ดังนั้นการวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จึงเป็นการศึกษาถึงอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่เกิดจากการให้ความหมายหรือคำนิยามของสมาชิกชุมชน ซึ่งถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกชุมชน ในด้านวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ก่อเกิดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชน และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนและมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น โดยสิ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความ เป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของชุมชนนั้น มักประกอบไปด้วย ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชุมชน ที่มีความเป็นลักษณะเฉพาะของชาวชุมชน โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นนั้นเป็นเหมือนเรื่องราวและความทรงจำของชาวชุมชนที่เกิดจากการใช้ชีวิตร่วมกัน และยังช่วยให้รู้จักตัวตนของชุมชนและเกิดสำนึกท้องถิ่นร่วมกัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การบ่งบอกในอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างแท้จริง

2.2 แนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ที่มุ่งศึกษาวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ โดยเอาชีวิตชาวบ้านเป็นศูนย์กลางของการศึกษา ซึ่งน่าจะเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมุ่งศึกษากิจกรรมหรือประสบการณ์ทุกๆด้านของสังคมในท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญที่ประชาชนในฐานะเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆด้วย ซึ่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในลักษณะนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงความเป็นมาของวิถีชีวิตของประชาชนซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น และความรู้นี้ก็ยังคงจะเป็นพลังที่ช่วยให้คนในท้องถิ่นต่างๆสามารถฟื้นฟูชีวิตให้แก่สถาบัน วัฒนธรรมและศักดิ์ศรีของแต่ละท้องถิ่น (ยงยุทธ ชูแว่น, 2545 :102-114)

2.2.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ธิดา สาระยา (2539:3) ได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือการพัฒนาการของสังคม ความเป็นไปของมนุษย์ในสังคมนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมิได้ศึกษาเพียงเรื่องราวที่สืบเนื่องของศูนย์กลางอำนาจสำคัญ ทั้งนี้เพราะประวัติศาสตร์ไม่ใช่เหตุการณ์เฉพาะที่เวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นประสบการณ์สืบเนื่องของสังคมด้วย โดยมีคนเป็นตัวเคลื่อนไหวที่สำคัญ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นการพยายามทำความเข้าใจถึงทัศนคติการเคลื่อนไหวของกลุ่มชนหรือชาวบ้านในสังคม

ในขณะที่ศรีศักร วัลลภโกตม (อ้างถึงในเมธี ใจศรี และคณะ, 2552:7-8) ได้กล่าวไว้ว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องคนในท้องถิ่นนั้นที่สัมพันธ์กับพื้นที่ เน้นการศึกษาที่ต่อเนื่อง ซึ่งความเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องศึกษาย้อนหลังขึ้นไปถึงบรรพบุรุษของพ่อแม่ปู่ย่าตายายจนถึงในระดับที่นับเรียงลำดับไม่ได้แล้วว่าคนในท้องถิ่นนี้เขาอยู่กับมาก็ชั่วคน ซึ่งการศึกษาแบบนี้ทำให้เข้าถึงคนและเข้าใจคน

เช่นเดียวกับบรรณจักร สัตยานุรักษ์ (อ้างถึงในเมธี ใจศรี และคณะ, 2552:8) ที่ได้กล่าวไว้ว่าประวัติศาสตร์ของชาวบ้านเป็นคนๆนั้นไม่มี หรือถ้ามีก็ไม่มี ความหมายมากนัก เพราะความทรงจำของชาวบ้านแต่ละคนนั้นถูกร้อยไว้ให้เป็นชุดความหมายของการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ความทรงจำของปัจเจกบุคคลถูกทำให้มีความหมายก็ต่อเมื่อได้เชื่อมต่อกับบริบททางสังคมเศรษฐกิจหนึ่งเสมอ แม้ในความทรงจำส่วนตัวของคนชั้นกลางที่มีระบบอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดในลักษณะของปัจเจกชนนิยมก็ยังคงเชื่อมต่อดิตส่วนตัวเองกับความเปลี่ยนแปลงของบริบทที่เข้ามาสัมพันธ์ด้วย มิฉะนั้นแล้วความทรงจำนั้นก็ไม่ได้มีนัยยะต่อการมีชีวิตของคนชั้นกลางแต่อย่างใด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของชาวบ้านคือประวัติศาสตร์ของชุมชนนั่นเอง เพราะชุมชนเป็นบริบทที่สำคัญที่สุดของการดำรงชีวิตอยู่ของชาวบ้านตลอดมา หากเราเปลี่ยนคำว่า ประวัติศาสตร์ของชาวบ้านมาสู่คำที่มี

ความหมายตรงกับความเป็นจริงทางสังคมมากกว่าได้แก่ คำว่า ความทรงจำร่วมกันของชาวบ้าน เราก็จะเข้าใจถึงความหมายของสายใยของชุมชนที่ถักทอผูกชาวบ้านไว้ภายในกรอบความทรงจำร่วมกัน

2.2.2 หลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ในการศึกษาประวัติศาสตร์หลักฐานเป็นสิ่งสำคัญที่สุด กล่าวกันว่าถ้าขาดหลักฐานการศึกษาประวัติศาสตร์มีอาจเกิดขึ้นได้

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ (2554:64-98) ได้กล่าวไว้ว่าหลักฐานอาจมีได้ทั้งหลักฐานชั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง ซึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ได้ให้ความสำคัญแก่หลักฐานชั้นต้นมากกว่าหลักฐานชั้นรอง แต่มีได้หมายความว่าหลักฐานชั้นรองขาดความน่าเชื่อถือและไม่มีมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเช่นกันได้ให้ความสำคัญกับหลักฐานชั้นต้น ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เนื่องจากในอดีตผู้คนในท้องถิ่นได้ทำการบันทึกหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ไม่มากนัก ที่ปรากฏมักเป็นเอกสารทางราชการ ซึ่งเป็นบันทึกของกลุ่มผู้ปกครอง เช่น เจ้าเมือง ขุนนาง ข้าราชการในเมืองต่างๆ รวมทั้งพระภิกษุ ดังนั้นการศึกษาเรื่องท้องถิ่นจึงนิยมใช้เอกสารทางราชการ สาเหตุสำคัญคงเนื่องจากในระยะแรกๆ ส่วนราชการคือหน่วยงานที่มีความรู้เรื่องการศึกษาโดยเฉพาะการเขียน การอ่าน จึงรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ในขณะที่ประชาชนทั่วไปมักไม่นิยมเขียนเรื่องราวของตนเอง จะพบบ้างสำหรับผู้มีการศึกษาและพระภิกษุ รวมทั้งในกิจการทางศาสนาที่บันทึกเรื่องราวเป็นส่วนตัว ดังนั้นหลักฐานชั้นต้นสำหรับชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญมักเป็น ตำนาน นิยาย นิทาน เพลงพื้นบ้าน ซึ่งสามารถรวบรวมได้จากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมีจำนวนไม่น้อยที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ที่สำคัญ ได้แก่ หลักฐานประเภทเอกสารสั่งราชการ รายงานการตรวจราชการ บันทึกของคนท้องถิ่น บันทึกของชาวต่างชาติ คำสัมภาษณ์จากผู้คน นอกจากนั้นยังมีหลักฐานทางโบราณคดีทั้งเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และชิ้นส่วนวัตถุต่างๆ หลักฐานทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตของผู้คนซึ่งนับว่ามีความสำคัญเช่นกัน นอกจากนี้ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ เหล็ก เกลือ พืชชนิดต่างๆ รวมทั้งสมุนไพร เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เครื่องมือจับปลา เครื่องมือดักสัตว์ สิ่งต่างๆเหล่านี้สามารถอธิบายถึงชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นได้และทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องใช้หลักฐานต่างๆให้มีความสัมพันธ์กับชีวิตผู้คน เพื่ออธิบายชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นในแต่ละช่วงระยะเวลา โดยหลักฐานต่างๆสามารถแบ่งออกได้เป็นแต่ละประเภทดังนี้

2.1) เอกสารลายลักษณ์อักษร

หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรเป็นหลักฐานที่นักประวัติศาสตร์นิยมใช้ หลักฐานประเภทดังกล่าวได้รับการยอมรับว่ามีความน่าเชื่อถือกว่าหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เนื่องจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรสามารถตรวจสอบได้ ทดลองได้ พิสูจน์ได้ ซึ่งแบ่งได้เป็น 1) เอกสารทางราชการ ประกอบด้วย สารตราตั้ง ใบบอก เอกสารราชการอื่นๆพระราชพงศาวดาร และเอกสาร

ตรวจราชการ 2) เอกสารท้องถิ่น ประกอบด้วย นิทาน นิยาย ตำนาน พงศาวดาร และ 3) เอกสารบุคคล

1.2) การสัมภาษณ์

การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลเป็นวิธีการสื่อสารสองทาง ซึ่งมีการสนทนาระหว่างผู้มีข้อมูลกับผู้ต้องการทราบข้อมูล ซึ่งเป็นการถามตอบกันโดยตรง หากมีข้อสงสัยระหว่างการถามตอบก็สามารถทำความเข้าใจจนชัดเจนในทันที อย่างไรก็ตามการสัมภาษณ์มีประเภทและลักษณะที่แตกต่างกันตามจุดมุ่งหมาย อาจแบ่งการสัมภาษณ์ได้ 2 ประเภทคือการสัมภาษณ์บุคคลและการจัดเวทีชาวบ้าน

1.3) สถานที่

หลักฐานที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือหลักฐานทางโบราณคดี อันได้แก่ หลักฐานที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ โดยทั่วไปหลักฐานเหล่านี้มีทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น จารึก หรือที่มิใช่หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น โบราณสถานและโบราณวัตถุ ดังนั้นจึงต้องอาศัยการตีความจึงจะทำให้เข้าใจในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้คนในยุคนี้ๆ

2.2.3 ผลและความสำคัญที่ได้รับจากการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ (2554:156) กล่าวว่าว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่งผลดีหลายประการต่อผู้ทำการศึกษา นอกจากจะได้รับความรู้เพิ่มขึ้น ความรู้เหล่านั้นยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาชุมชนและท้องถิ่น สิ่งสำคัญที่ได้รับคือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีส่วนช่วยให้รู้จักตัวตนและสร้างสำนึกท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาและเรื่องราวในอดีตของชุมชนสามารถบอกได้ว่าชุมชนนั้นเคยทำและทำอะไรได้บ้าง ทำอะไรไม่ได้บ้าง กลัวหรือชอบอะไร เชื่อหรือไม่เชื่ออะไร มีแนวทางแก้ปัญหาอย่างไร สิ่งเหล่านี้ได้รวบรวมกลายเป็นภูมิปัญญาและสิ่งที่สืบทอดต่อมายังผู้คนในท้องถิ่นนั้น การกลับไปรู้จักตัวตนของผู้คนในท้องถิ่นจึงมีความสำคัญสำหรับชีวิตในอนาคต นอกจากนี้ความรู้จากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังเป็นข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ และประการสำคัญ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยชะลอความเป็นโลกาภิวัตน์เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเอาไว้

ดังเช่นงานวิจัยของสมโชติ อ๋องสกุล (อ้างถึงในทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554:158) ที่ได้ศึกษาโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่ : การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งกล่าวไว้ว่าในกรณีของบ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแหล่งทำเครื่องเงินและการแกะสลักไม้เก่าแก่ของเมืองเชียงใหม่ ในช่วงทศวรรษ 2500 แต่ต่อมาชุมชนบ้านวัวลายไม่สนใจทำเครื่องเงินและการแกะสลักไม้ และได้ละทิ้งมรดกอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ ในช่วงพ.ศ.2540 จึงได้มีกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ริ่ฟื้นเฉพาะการทำเครื่องเงินขึ้นใหม่ด้วยการค้นพบผู้อาวุโสของชุมชนที่เหลืออยู่เพียงคนเดียว และได้สร้างขบวนการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาเดิมไปสู่ผู้คนในชุมชน

ต่อมาเมื่อประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมา ผู้คนบ้านวัลลายสามารถเรียนรู้การทำเครื่องเงินและเปิด การจำหน่ายได้อีกจนถึงปัจจุบัน การดำเนินงานของนักวิชาการดังกล่าวสามารถสะท้อนให้ชุมชน ตระหนักถึงความสามารถของตนในอดีตโดยใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ ด้วยการให้ความ เข้าใจต่อชุมชนบ้านวัลลายว่า เดิมชุมชนแห่งนี้มีศักยภาพและได้หยุดดำเนินการไประยะหนึ่ง ชุมชน แห่งนี้ควรรื้อฟื้นพลังแห่งความสามารถของตนกลับมาอีกครั้งเพื่อประโยชน์แห่งตนและชุมชนของตน

ดังนั้นการวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชน ตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้เราได้ทราบถึง อัตลักษณ์ของชุมชนนั้นคือการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนหรือท้องถิ่น โดยวิธีการต่างๆ ทั้ง การศึกษาผ่านวิธีการบอกเล่าจากผู้รู้ ผู้อาวุโส โดยการสัมภาษณ์บุคคล หรือการศึกษาผ่านเอกสาร ต่างๆทั้งเอกสารของทางราชการและเอกสารของชุมชนท้องถิ่น อาทิ นิยาย นิทานพื้นบ้าน พงศาวดาร ที่สามารถบ่งบอกเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนตลาดโบราณบางพลีแห่งนี้ อันจะทำให้ทราบถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และสิ่งที่สำคัญคือประวัติศาสตร์ชุมชน/ท้องถิ่นจะสามารถ นำไปสู่การรับรู้ในอัตลักษณ์ของชุมชน เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวเป็นประสบการณ์และความทรงจำร่วมกันของคนในชุมชนที่มีร่วมกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งความทรงจำร่วมกันหรือ ประสบการณ์ที่กระทำผ่านมานั้นมักประกอบไปด้วยเรื่องราวต่างๆที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของ ชุมชนได้เป็นอย่างดี อาทิ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและค่านิยม และยังมีส่วนช่วยให้รู้จักตัวตน และสร้างสำนึกท้องถิ่น ซึ่งการมีสำนึกท้องถิ่นร่วมกันนี้เป็นส่วนหนึ่งของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ด้วยเหตุนี้การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึง สามารถศึกษาผ่านประวัติศาสตร์ชุมชน/ท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การรับรู้ในอัตลักษณ์ของชุมชน และยังสามารถทำให้เกิดการจัดทำประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านอัตลักษณ์ของชุมชนซึ่งจะเป็นประวัติศาสตร์ ชุมชนที่เกิดจากชาวชุมชนเป็นผู้สร้างขึ้นเอง อันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในชุมชนตนเองและเกิด ความรักหวงแหนในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

2.3 แนวคิดวิถีชุมชน

2.3.1 ความหมายของวิถีชุมชน

วิถีชุมชนของแต่ละสังคมมักมีลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนนั้น ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับแนวคิดวิถีชุมชนไว้หลากหลายดังนี้

ณรงค์ เส็งประชา (2544:1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิถีชุมชนหมายถึง การศึกษาการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของสังคม เศรษฐกิจ และสภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มความเป็นไปได้ในอนาคต และสภาพความเป็นอยู่ของคนภายในชุมชน โดยมีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิต

ในขณะที่นวน้อย ธนะชัยศรี (2552:19) ได้กล่าวไว้ว่าวิถีชุมชนหมายถึงการดำเนินชีวิตของ หมู่คนจำนวนหนึ่งที่รวมกันอยู่หนาแน่นอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์อันดีและคบค้าสมาคม เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนแบบแบ่งปันเอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตในชุมชนร่วมกัน

ส่วนโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2545:35) ได้ให้ความหมายของวิถีชุมชนในเชิงวิเคราะห์ไว้ว่าเป็นการศึกษาประวัติชีวิตซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้เห็นรายละเอียดชีวิตของผู้คน สร้างความเข้าใจในเรื่องราวชีวิตของชาวบ้าน และเกิดมุมมองที่มีมิติความเป็นมนุษย์ การศึกษาชีวิตผู้คนอย่างละเอียดลึกซึ้งจะได้เรียนรู้และเข้าใจชาวบ้าน การศึกษาวิถีชาวบ้านถึงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านต่างๆทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสำคัญในการทำงานชุมชนเพราะจะช่วยให้เราเข้าใจถึงที่มาที่ไปของปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน เกิดความรู้สึกร่วมกับชุมชนได้

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดข้างต้นเป็นการมองตามหลักนักวิชาการ นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดที่ปราชญ์ชาวบ้านโดย วิบูลย์ เข็มเฉลิม (อ้างถึงในวรชัย ทองคำฟู, 2551:11) ได้กล่าวเกี่ยวกับวิถีชุมชนในสังคมไทยในอดีตไว้ว่าเป็นสังคมเกษตรกรรมมีความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีการดำรงชีวิต การผลิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่หลากหลายซึ่งเกิดการเรียนรู้จากปัญหาในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น ผู้คนดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานของเกษตรกรรมเพื่อยังชีพเป็นหลัก ชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติช่วยเหลือค้ำจุนซึ่งกันและกัน มีระบบเศรษฐกิจพื้นฐานทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันด้วยน้ำใจเอื้ออารี สามารถสร้างความพอเพียงให้กับครอบครัวและชุมชนได้ สังคมจึงมีความสุขสงบสุข

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าวิถีชุมชนคือวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอันมีเรื่องราวเหตุการณ์และกิจกรรมต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งการดำเนินชีวิตของผู้คนนั้นมักมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

อย่างไรก็ตามธนภูมิ ธารวุธ (2553:18-19) ได้กล่าวไว้ว่าวิถีชีวิตและวิถีชุมชนจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพราะชุมชนต้องมีการพัฒนาระบบการสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและทางสังคม วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดบทบาท โดยมีกระบวนการเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คน เทคโนโลยี เศรษฐกิจ เป็นต้น วิถีชีวิตของชุมชนในอดีตมีความผูกพันทางเครือญาติโดยการอบรมสั่งสอนของบรรพบุรุษ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ความคิด ความเชื่อ นับถือศาสนาร่วมกันและเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่ามีผลต่อการดำรงชีวิตที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ดังนั้นเพื่อให้การดำรงชีวิตของชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ควรให้ชุมชนมีการสงวนรักษาสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมกับท้องถิ่น มีการปรับวัฒนธรรมให้สัมพันธ์กับกระแสวัฒนธรรมภายนอกให้กลมกลืนกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยให้สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่นตลอดจนให้ชุมชนมีการพึ่งตนเองในการดำรงชีวิต ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพากันและพัฒนาความรู้ ความสามารถจากความรู้เดิมที่เรียกว่าภูมิปัญญาของท้องถิ่น ผสมผสานและเชื่อมโยงวัฒนธรรมชุมชนเข้ากับวัฒนธรรมสากล เพื่อการพัฒนาอย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งวิถีชุมชนเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถบ่งบอกความเป็นตัวตนหรือความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้เช่นกัน เนื่องจากวิถีชุมชนคือวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน อันเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวิถีชุมชนของแต่ละชุมชนนั้นย่อมมีความแตกต่างและมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป ด้วยความแตกต่างที่เกิดขึ้นในแต่ละวิถีชุมชนนั้นจะสามารถบ่งบอกอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นๆได้ ดังจะเห็นได้จากวิถีชุมชนของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่มีวิถีชุมชนเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชน เป็นวิถีชุมชนตลาดริมน้ำที่ชาวชุมชนยังคงมีการประกอบอาชีพค้าขายและยังคงใช้เรือในการเดินทางไปมาหาสู่กันภายในลำคลองสำโรง หรือวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีนที่ชาวชุมชนยังคงมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบประเพณีจีน ซึ่งสามารถบ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้

2.4 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวคิดที่เสนอโดยนักพัฒนาเอกชนและนักวิชาการจำนวนหนึ่ง ที่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความเห็นกันผ่านการประชุมสัมมนา โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการพัฒนาประเทศ หากนับตามที่ตั้งศักราช นาสสุภา นักคิดคนสำคัญหนึ่งในกระแสวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนนั้นเกิดในสังคมไทยเมื่อราวทศวรรษ 2520 และปรากฏชัดเป็นระบบใน พ.ศ. 2524 ปีที่มีการสัมมนาเรื่อง วัฒนธรรมไทยกับงานพัฒนาชนบท ที่สวางคินवास ภายใต้การอุปถัมภ์ของสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา หลังจากนั้นมาข้อเสนอจากการประชุมสัมมนาครั้งต่างๆ และข้อเขียนโดยนักพัฒนาและนักวิชาการเหล่านั้นก็ถูกตีพิมพ์ผ่านหนังสือและวารสารต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แพร่หลายและเป็นสื่อสำคัญของแนวคิดนี้ ได้แก่ วารสาร สังคมพัฒนา วารสารที่ตีพิมพ์ภายใต้การอุปถัมภ์ของสภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนาตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ท่วงงานเขียนที่กล่าวได้ว่าแสดงให้เห็นทัศนะในแนววัฒนธรรมชุมชนอย่างชัดเจนมากขึ้นนั้น เริ่มมีปรากฏตั้งแต่ พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา (ยุคติ มุกดาวิจิตร, 2548:14)

บำรุง บุญปัญญา (2549:43-45) ได้กล่าวไว้ว่าแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเกิดขึ้นในสังคมไทยบนเงื่อนไขความสูงองมของการเรียนรู้เกี่ยวกับผลของการพัฒนากระแสหลักตามแนวทางระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่สร้างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคม การทำลายล้างผลาญทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นฐานชีวิตของชุมชนชนบท และมุ่งทำลายการพึ่งตนเองและศีลธรรมของชุมชนไทยที่ถูกพิจารณาว่าเป็นภาคส่วนที่ล่าหลังและเหนียวรั้งการพัฒนาจะต้องถูกสลายและผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับเศรษฐกิจตลาดและความเป็นหนึ่งเดียวในรัฐชาติ ด้วยการทบทวนศึกษาปัญหาและศักยภาพชุมชนและปฏิบัติการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ได้ก่อให้เกิดความตระหนักถึงต้นทุนสำคัญที่ชุมชนไทยมีอยู่ คือ วัฒนธรรมชุมชน ที่ให้คุณค่าทางศีลธรรมจริยธรรม เป็นพลังยึดโยงการอยู่ร่วมของสมาชิก คำจูนการดำรงอยู่ของชุมชนอย่างเข้มแข็ง มีระบบการผลิตที่เน้นครอบครัวและชุมชนอยู่รอด มีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต ระบบการผลิตนี้เองเมื่อเทียบสัดส่วนประชากรแล้วมีขนาดใหญ่กว่าระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มีภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรและสร้างสรรค์สิ่งจำเป็นในชีวิต ชุมชนเป็นสถาบันหนึ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมไทยที่มีระบบการจัดการดูแลและปกครองตนเอง มีพัฒนาการผ่านความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ท่ามกลางการพัฒนากระแสหลักด้วยกระบวนการทางการตลาดและการรวมศูนย์อำนาจจากรัฐส่วนกลาง ชุมชนยังสามารถรักษาพลังของวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจและจารีตประเพณีในการจัดการชุมชนแบบดั้งเดิมไว้ ด้วยการปรับประยุกต์ผสมผสานการพัฒนาสมัยใหม่โดยมีเป้าหมายเพื่อการอยู่รอดของชุมชนภายใต้ระบบคุณค่าเดิม

ซึ่งการพัฒนาประเทศจึงไม่ควรดำเนินไปในทิศทาง การสลายการดำรงอยู่ของชุมชน แต่ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนโดยการรื้อฟื้นคุณค่าดั้งเดิม คือคุณค่าแห่งศีลธรรม การพึ่งตนเอง การช่วยเหลือ

แก้กฏ เพื่อสร้างสรรค์ทางเลือกการพัฒนาให้สมสมัย การใช้ภูมิปัญญาผสมผสานเทคโนโลยีและการจัดการสมัยใหม่ การส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชนควบคู่กับเศรษฐกิจทุนนิยม ทางด้านการเมืองต้องสนับสนุนการปกครองตนเอง การจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม เช่น การปฏิรูปที่ดินและการรับรองระบบกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชน การรับรองสิทธิชุมชน นี่คือการบวนการพัฒนาที่ใช้พลังทางวัฒนธรรมพลังแห่งจิตสำนึก อันเป็น“แก่นแกน”เป็นคุณค่าแท้จริงของสังคมไทย และแนวทางการพัฒนาที่สำคัญที่วัฒนธรรมชุมชนเสนอถือว่าเป็น“เส้นทางที่เป็นไท”เป็นการพัฒนาจากเบื้องในสู่ความเป็นธรรม ยั่งยืน และมีศักดิ์ศรี เพราะการดำรงอยู่ของชุมชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของมนุษย์ โดยข้อเสนอที่เหมาะสมต่อการพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ให้เกิดความลุ่มลึกและมีพลังก็คือการผลักดันให้เกิดบูรณาการองค์ความรู้แนวชุมชนทั้งหลาย เศรษฐกิจชุมชน สิทธิชุมชน ธุรกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน กองทุนชุมชน ชุมชนาธิปไตย ฯลฯ ให้มีการเสริมรากต่อยอดซึ่งกันและกัน เพื่อเราจะมีทฤษฎีและอุดมการณ์อันทรงพลังในการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าในอนาคตจุดที่สำคัญมากก็คือการประสานพลังทางทฤษฎีให้หนุนเนื่องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพลังการปฏิบัติ

2.4.1 องค์ประกอบทั้ง 5 ของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน

1) ปรัชญาของการพัฒนา

ปรัชญาของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น มีลักษณะที่แตกต่างไปจากปรัชญาของการพัฒนากระแสหลักคือกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะในขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ทางด้านวัตถุเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้นถือเอาความสุขของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดที่เรียกว่า Human-Centered development เกณฑ์ที่วินิจฉัยความสำเร็จของการพัฒนาก็คือ สภาวะที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2) ความหมายของการพัฒนา การให้นิยามความหมายของคำว่าพัฒนาตามแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการกำหนดความหมายอยู่ 3 แนวคิดคือ

1. แนวคิดที่ว่ามนุษย์เรานั้นมีลักษณะเป็นองค์รวม มิใช่เป็นมนุษย์เศรษฐกิจ มนุษย์แรงงาน หรือมนุษย์ผู้บริโภคแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อมนุษย์มีลักษณะองค์รวม การพัฒนามนุษย์ก็ย่อมต้องมีลักษณะเป็นองค์รวมด้วยเช่นกัน

2. แนวคิดที่สองที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการพัฒนาก็คือ เนื่องจากวัฒนธรรมชุมชนถือเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางและเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ดังนั้น ทักษะต่อมนุษย์จึงนับว่าเป็นหัวใจชี้ขาด การพัฒนาแนวนี้มีทักษะต่อมนุษย์ว่า คนเราทุกคน ไม่ว่าจะเป็ใคร เกิดที่ไหน มนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่มีศักยภาพที่จะบรรลุสู่จุดสูงสุดได้ เพราะมนุษย์เราเป็นประดุกเมล็ดพืชที่มีศักยภาพแห่งการเติบโตฝังติดอยู่ภายใน กล่าวคือจากศักยภาพที่มีอยู่ในมนุษย์นั้น ศักยภาพดังกล่าวจะมีโอกาสเปล่งแสงออกมาหรือไม่ หรือจะกลายเป็นศักยภาพที่ฝ่อไป ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการเงื่อนไขภายนอก

อันเปรียบได้กับเนื้อดิน น้ำ แสงแดด ปุ๋ย ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยเอื้ออำนวยการเจริญเติบโตของเมล็ดพืช ในแง่นี้ ความหมายโดยย่อของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นกระบวนการสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสมเพื่อให้ศักยภาพของมนุษย์แต่ละคน รวมทั้งศักยภาพของชุมชนและสังคมได้บรรลุสู่เป้าหมายสูงสุดนั่นเอง

3. ความหมายของวัฒนธรรม คำว่าวัฒนธรรมเป็นคำสำคัญอีกคำหนึ่งที่มีอิทธิพลในการทำงานแบบวัฒนธรรมชุมชน และดูเหมือนจะเป็นคำที่สร้างความสับสนในการใช้มากที่สุด เพราะคำๆ นี้ มีการใช้กันอย่างแพร่หลายกว้างขวาง ใช้กันทั้งในระดับประชาชนทั่วไป และในความหมายทางวิชาการ

3) การวิเคราะห์สังคม (ปัญหา) โดยอาศัยหลักการของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนมีที่ต้นที่ว่าการวิเคราะห์ปัญหาและสังคมนั้น จะมองดูที่แต่ละระดับปรากฏการณ์ของปัญหาเท่านั้นไม่เป็นการเพียงพอ แต่จะต้องลึกลงไปที่สาเหตุอันเป็นสมมติฐาน อย่างไรก็ตาม เมื่อเจาะลงไปสาเหตุเบื้องลึกแล้ว คำตอบของแนววัฒนธรรมชุมชนก็จะมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างกันไปจากคำตอบของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเห็นว่า วิกฤตด้านวัฒนธรรมเป็นสาเหตุพื้นฐานของปัญหาสังคม ซึ่งการเกิดวิกฤตด้านวัฒนธรรมนั้น คือสภาวะของการขาดความมั่นใจในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะในชนบทไทย ซึ่งสภาวะดังกล่าวนี้มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนานั้นเอง โดยสิ่งที่เรียกว่า ทัศนคติผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสร้างเงื่อนไขสภาพความเป็นจริง 3-4 ประการคือ (1) การระดมความคิด การพิสูจน์ด้วยหลักฐานว่าวิถีชีวิตที่ชาวบ้านเคยใช้อยู่เป็นสิ่งที่ผิด เช่น วิธีการปลูกข้าวโดยไม่ใช้ปุ๋ย (2) การทำให้ความรู้ที่ชาวบ้านมีอยู่ไม่สามารถเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงแบบใหม่ๆ เช่น ความรู้ที่ว่าไข่จะฟักเป็นตัวไก่ได้จะใช้ไม่ได้กับไข่ของทางโรงงานที่ถูกทำให้ไม่มีตัวอ่อน (3) ในการใช้ความรู้บางอย่างนั้น ต้องมีอำนาจจึงจะมีโอกาสใช้ เช่น องค์ความรู้เรื่องการจัดการระบบการใช้น้ำด้วยระบบเหมืองฝาย เมื่ออำนาจไม่ได้อยู่ในมือของชาวบ้านก็ไม่สามารถใช้ความรู้นั้นได้

1. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนมีแนวคิดที่ว่า ปัญหานั้นเป็นสิ่งที่มิได้อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว และมนุษย์ได้พยายามที่จะหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ วิธีการแก้ไขปัญหานั้นถูกจัดเป็นระบบเรียกว่าวัฒนธรรม

2. ปัจจัยอีกประการหนึ่งทำให้เกิดสภาวะวิกฤตทางวัฒนธรรมก็คือ ตัวเนื้อหาของทฤษฎีการทำประเทศให้ทันสมัย เนื่องจากทฤษฎีนี้มีสมมติฐานที่สำคัญว่า สิ่งประเทศด้อยพัฒนา มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาระถ่วงหลังกระบวนการก้าวไปสู่ความทันสมัยทั้งสิ้น ดังนั้นวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่จึงเป็นอุปสรรคกีดขวางการพัฒนาโดยตรง

3. ในขณะที่เราให้คำนิยามของคำว่าวัฒนธรรม ว่าเป็นผลของการเรียนรู้ที่มาจากความพยายามในการแก้ปัญหาของมนุษย์ ฉะนั้นสังคมที่มีความมั่นคงทางวัฒนธรรมก็คือสังคมที่

มาตรการหรือกลไกในการสร้างปัญหานั้น มีปริมาณที่พอเหมาะพอสอดกับมาตรการและกลไกในการแก้ปัญหาที่อยู่ในสภาวะสมดุล (กาญจนา แก้วเทพ, 2538:164-177)

4) ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน ซึ่งมี 3 ยุทธศาสตร์หลักๆ ดังนี้

1. ชุมชนของไทยสูญเสียความมั่นใจในพลังทางวัฒนธรรมของตนไปมาก เพราะฉะนั้นงานขั้นแรกก็คือ ต้องใช้กระบวนการพัฒนานั้นเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมหรือฟื้นความมั่นใจในพลังการแก้ปัญหาของตนเองขึ้นมา ซึ่งการใช้โครงการพัฒนามาเป็นเครื่องมือหรือฟื้นความมั่นใจนั้น อาจจะทำให้หลายรูปแบบ รูปแบบแรกคือ การจัดการศึกษาค้นคว้าอบรมร่วมกัน ซึ่งสามารถทำได้ในหลายลักษณะเช่น

1) การวิจัยเพื่อสร้างจิตสำนึก ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ของชุมชน ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหามุมชนร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนา ผลของการศึกษาค้นคว้านั้นก็เพื่อให้ชาวบ้านมองเห็นแหล่งพลังงานของตนเอง

2) การจัดสัมมนาโดยเชิญชาวบ้านทั้งจากหมู่บ้านตนเองและที่อื่นที่เป็นปัญญาชนชาวบ้านมาพูดคุยกัน วิธีการเรียกว่า การชูปบาทของปัญญาชนในหมู่บ้านขึ้นมา

3) การศึกษาในรูปแบบของการพิจารณาไตร่ตรองผลของกิจกรรมที่ได้ทำไปแล้ว ทั้งนี้เพราะการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น จะต้องทำงานด้วยระบบ 2 จังหวะควบคู่กันอยู่ตลอดเวลา คือ ทำกิจกรรมโครงการและทำกิจกรรมการศึกษาให้เคียงคู่กันเหมือนมือข้างขวากับข้างซ้ายการไตร่ตรองนั้นจะต้องทำให้ชาวบ้านเห็นพลังของตนเอง

4) การจัดทัศนศึกษาไปดูตามที่ต่างๆ ที่เกิดจากความพยายามและความสามารถของชาวบ้านเอง แล้วย้อนกลับมาทบทวนดูตัวเอง

2. การทบทวนพิจารณาสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรมชุมชน อย่างใกล้ชิดและลึกซึ้ง ในขณะที่เราปฏิเสธทัศนะที่ว่า วัฒนธรรมชุมชน นั้นเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของทฤษฎีกระแสหลัก แต่ในเวลาเดียวกัน เราก็คงจะไม่สร้างทัศนะใหม่ที่เอียงไปอีกข้างหนึ่งอย่างสุดโต่งว่า วัฒนธรรมชุมชนเป็นคำตอบสำเร็จรูปสำหรับปัญหาทุกอย่าง วิธีการนำวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ที่ดีที่สุดคือการใช้ทัศนะวิพากษ์วิจารณ์ พินิจพิจารณาให้รอบคอบ

3. เราจำเป็นต้องเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบกวาดล้างของเก่าที่มีอยู่ของชาวบ้านออกไปจนหมด แล้วใส่ของใหม่ทดแทนลงไป (ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะทดแทนไม่ได้ หรือทดแทนได้ก็อยู่ไม่นาน) มาเป็นยุทธศาสตร์แบบการประสานของเก่าที่ชาวบ้านมีอยู่กับของใหม่ที่จะใส่เข้าไป (กาญจนา แก้วเทพ, 2538:178-184)

5) ยุทธวิธีของการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน

1. จะต้องใช้ยุทธวิธีที่เปลี่ยนจากบนลงล่างมาเป็นล่างขึ้นบน ตัวอย่างเช่น เมื่อเราเข้าไปแก้ปัญหาการขาดข้าวกินของชาวบ้าน เราก็มักจำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยรูปแบบที่เรามีอยู่ในมือคือ ธนาคารข้าว และต่อจากนั้นเมื่อชาวบ้านเริ่มตั้งตัวได้ และเริ่มเป็นตัวของตัวเอง ชาวบ้านก็จะเริ่มแปรเปลี่ยนกิจกรรมเป็นกองทุนข้าว

2. การเปลี่ยนยุทธวิธีจากการใช้ negative approach คือการเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านไม่มี ขาดแคลน หหมดไป มาเป็นการใช้ positive approach คือการเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านยังคงมีหลงเหลืออยู่ ตัวอย่างเช่น ในการจัดทำโครงการประปา เราจะต้องเริ่มต้นศึกษาสำรวจว่าชาวบ้านมีอะไรบ้างในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรื่องการใช้น้ำ จากนั้นเราก็มาวិเคราะห์ลงไปว่าองค์ประกอบของระบบเหมือนฝายนั้นมีอะไรบ้าง จากนั้นเราก็มาร่วมกับชาวบ้านในการคิดค้นว่าจากสิ่งที่ชาวบ้านมีคือระบบเหมือนฝายนี้น่าจะนำมาใช้ในโครงการใหม่ได้อย่างไร

3. ต้องใช้ยุทธวิธีการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชาวบ้าน แม้ว่าปัจจุบันนี้แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนจะได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในวงการพัฒนา แต่ในภาคปฏิบัติแล้ว การตีความหมายของคำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ยังมีความแตกต่างกันอย่างมาก สำหรับการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น ไม่อยากจะใช้คำว่าความร่วมมือของประชาชน เพราะแม้แต่คำที่ใช้ก็ชวนให้เข้าใจผิดไปจากความหมายที่ต้องการ เพราะที่จริงแล้ว เราถือว่างานพัฒนานั้น ชาวบ้านจะต้องเป็นเจ้าของ ต้องเป็นเจ้าของภาพ ส่วนองค์กรภายนอกนั้นจะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะแขก ในฐานะผู้มาสมทบ และนี่คือความหมายของการเป็นเจ้าของงานพัฒนาของชาวบ้านที่น่าจะมากกว่าการมีส่วนร่วมตามความหมายดั้งเดิม (กาญจนา แก้วเทพ, 2538:184-187)

สรุปวัฒนธรรมชุมชน คือ วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เกิดจากการสร้างและสั่งสมร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น เป็นพลังยึดโยงการอยู่ร่วมกันของชาวชุมชน สามารถก้าวทันการดำรงอยู่ของชุมชนอย่างเข้มแข็ง ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นพลังผลักดันการพัฒนาที่สำคัญที่สุดของชุมชน และนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ดังนั้นการพัฒนาตามแนวทางวัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นการพัฒนาที่ส่งเสริมสนับสนุนการรื้อฟื้นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน การส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชนควบคู่ไปกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยม โดยถือเอาความสุขของชาวชุมชนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา จะต้องเป็นการพัฒนาที่ไม่ทำลายความเป็นดั้งเดิม ไม่ทิ้งความเป็นสถาบันชุมชน เป็นการรื้อฟื้นคุณค่าดั้งเดิมของชุมชนมาประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์ทางเลือกขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อมุ่งให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและมีศักยภาพได้

ดังนั้นการพัฒนาตามแนวทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลีนั้นจึงต้องเป็น การพัฒนาที่มีการรื้อฟื้นคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ซึ่งคุณค่าเหล่านี้เป็นสิ่ง ที่หลงเหลืออยู่ในชุมชน และยังสามารถแสดงถึงความเป็นชุมชนหรือความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่ สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาด โบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสามารถนำมาปรับประยุกต์เข้ากับแนวทางการพัฒนาตาม แผนนโยบายของชุมชนเพื่อการพัฒนาเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชน โดยการนำคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชนมาประยุกต์เพื่อให้แนวทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้น เป็นไปตามแนวทาง วัฒนธรรมชุมชน ที่ไม่ทิ้งคุณค่าดั้งเดิมหรือสถาบันชุมชน ไม่ทำลายวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามที่ชุมชน สัมผัสร่วมกันมา แต่เป็นการพัฒนาที่สามารถไปด้วยกันได้ ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นสามารถ นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนและมีศักยภาพที่เข้มแข็งต่อไปและยังทำให้เกิดความยั่งยืนต่อ ชุมชน

2.5 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลกระทบทางลบของการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักนั้น ทำให้ประเทศ ต่างๆได้มีการทบทวนแนวคิดการพัฒนาเพื่อแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาแนวใหม่ที่สอดคล้องกับ ข้อจำกัดของธรรมชาติและไม่ให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม ประเด็นการพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืนจึง เกิดขึ้น (พจนา เอื้องไพบูลย์, 2546:17)

2.5.1 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความยั่งยืนได้ถูกตีความไปตามกระแสความคิดของคนแต่ละกลุ่มซึ่งแตกต่างกันไป ทั้งใน ระดับนานาชาติและระดับบุคคลที่ได้ขยายความให้เกิดความเข้าใจและชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงมีผู้ให้ ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ไว้ดังนี้

สมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (WCED อ้างถึงในพจนา เอื้องไพบูลย์, 2546:20) ได้ให้คำนิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนในรายงานเรื่อง Our Common Future ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คน รุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถในการสนองความต้องการของตนเอง ซึ่ง นับว่าเป็นการให้นิยามแรกของการพัฒนาที่ยั่งยืน และได้รับการอ้างอิงมากที่สุดในระดับสากล

ซึ่งสอดคล้องกับองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (UNESCO อ้าง ถึงในพจนา เอื้องไพบูลย์, 2546:20) ที่ได้ระบุความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในทำนองเดียวกับ WCED ว่าหมายถึงการพัฒนาที่สนองความต้องการของประชาชนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชน รุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของตนเอง ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนตาม แนวคิดของ UNESCO นี้ได้กล่าวถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการใช้ วิจารณ์ญาณด้านการเมืองที่อิงวัฒนธรรม จำเป็นต้องนำมาพิจารณาในลักษณะขององค์รวมและ บูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการเจริญเติบโต

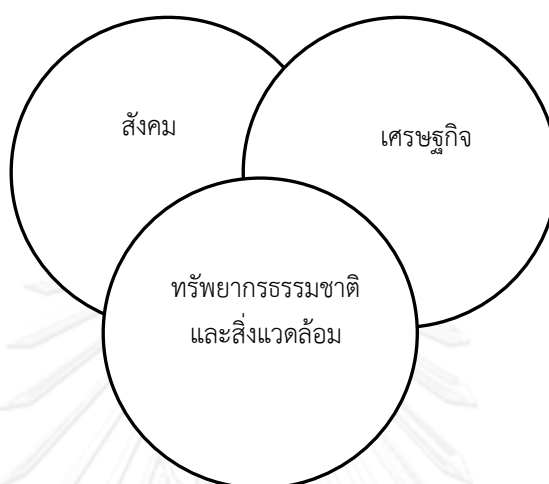
ทางเศรษฐกิจ การพัฒนาต่างๆต้องให้ผลในทางบวกต่อสิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมทางสังคม และความเหมาะสมกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และระบบสังคมของแต่ละแห่ง กล่าวคือ ได้รวมเอามิติของเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมมาผนวกไว้ในการพัฒนา ซึ่งต้องเป็นไปอย่างสมดุลในลักษณะของความเป็นองค์รวมและบูรณาการในขณะเดียวกัน

ในขณะที่สุภางค์ จันทวานิช (อ้างถึงในจริน ศิริ, 2549) ได้อ้างไว้ใน SID (Society for International Development) ว่าความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยตัวแปรมากมายที่ทำให้บุคคลและชุมชนเริ่มสร้างเอกลักษณ์แห่งตนที่มีลักษณะเฉพาะและสร้างความสามารถที่จะเผชิญกับโลกได้อย่างมีจุดหมาย กระบวนการนี้เน้นการเติบโตอย่างกลมกลืนของบุคคลและชุมชนกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และจิตวิญญาณของสังคมโดยส่วนรวม กระบวนการพัฒนาเช่นนี้จะเน้นความเสมอภาคระหว่างเพศ ความเสมอภาคระหว่างศาสนา และความเสมอภาคระหว่างรุ่นอายุ

ดังนั้นสามารถสรุปความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถในการสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งการพัฒนาต่างๆต้องให้ผลในทางบวกต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และระบบสังคมของแต่ละแห่ง รวมทั้งต้องเป็นไปอย่างสมดุลในลักษณะของความเป็นองค์รวมและบูรณาการในขณะเดียวกันเพื่อส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์และส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนภายในสังคม

2.5.2 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจัดเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ในลักษณะพลวัตระหว่างองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถแสดงตามภาพที่ 2 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา : (ศิริวรรณ สนั่นเชื้อ, 2553:25)

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่าองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบไปด้วย 3 ส่วนสำคัญ คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และยาวนาน บนพื้นฐานของการสงวนรักษาทุนทางธรรมชาติไว้ใช้ประโยชน์สำหรับคนรุ่นปัจจุบัน และรุ่นอนาคต ทั้งนี้จำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างการผลิตการบริโภค และการพัฒนาเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้น ควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
2. มิติด้านสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม และกลุ่มชนระดับต่างๆ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่สำคัญ คือ การรักษาคุณภาพชีวิตของประชากรให้มีระดับสูงขึ้นอย่างยาวนาน
3. มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสำคัญลำดับสูงกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องความยั่งยืนของการทำงาน และประสิทธิภาพของระบบนิเวศ เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางระบบนิเวศในระยะยาว ทั้งนี้เพื่อส่งมอบทุนทางธรรมชาติให้แก่

ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆและทุนที่มนุษย์สร้างขึ้นได้แก่ ปัจจัยการผลิต และสินค้าต่างๆให้คนรุ่นอนาคตได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ อ้างถึงในศิริวรรณ สนั่นเอื้อ, 2553:25-26)

2.5.3 การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน

มิ่งขวัญ คงเจริญ (2553:34)ได้กล่าวไว้ว่าแนวคิดเรื่องความยั่งยืนของชุมชน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนทำให้แต่ละชุมชนสามารถบริการความสมบูรณ์แบบ ความน่าอยู่ ความสามารถในการผลิต เพื่อให้ทุกชีวิตในชุมชน ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตสามารถอยู่ได้อย่างมีความหมาย ดังนั้นสาระสำคัญของความยั่งยืนของชุมชน จึงมีดังนี้

1. การสืบต่อ (Sustain) ชุมชนที่ยั่งยืนจะต้องหาวิธีการดำรงรักษา และปรับปรุงคุณลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่เป็นอาณาบริเวณของตนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบาย มีความสามารถในการผลิต และมีระบบสังคมที่เกื้อกูลกัน

2. การพัฒนา (Develop) ชุมชนที่ยั่งยืนจะไม่ขยายการเติบโตทางกายภาพ และชีวภาพอย่างไม่มีการสิ้นสุด หากแต่ต้องมีการปรับปรุงด้านอื่นๆ เพื่อให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น

3. ชุมชน (Community) หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง และมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และทางด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งกับกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ย่อมมีผลต่อด้านอื่นๆ และกลุ่มคนอื่นๆเสมอ

4. เศรษฐกิจ (Economy) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการงานภายในบ้านทั้งในระดับครัวเรือนและในระดับชุมชน หรือสังคม มนุษย์ย่อมต้องการสินค้าและวัตถุที่สามารถนำมาใช้เป็นอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค หรือแม้แต่ตอบสนองความต้องการด้านอื่นๆที่สูงกว่าปัจจัยที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต การจัดการให้มนุษย์จำนวนมากได้รับสินค้าและวัตถุตามที่แต่ละคนต้องการ จึงเป็นเรื่องที่ยากและสลับซับซ้อน

5. ทุนของชุมชน (Community Capital) ชุมชนที่ยั่งยืนจะต้องลงทุน ดูแลรักษาคุณค่าของทุนธรรมชาติ ศักยภาพของคน และทุนทางสังคม รวมทั้งทุนที่ชุมชนสร้างขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

6. สมรรถนะในการรองรับ (Carrying Capacity) หมายถึงจำนวนประชากรที่สามารถได้รับการสนับสนุนจากระบบต่างๆอย่างไม่มีระยะเวลาจำกัด การประเมินสมรรถนะในการรองรับของชุมชนที่มีทุนทางสังคม ศักยภาพของคน และทุนที่ชุมชนสร้างขึ้น ยิ่งมีความสลับซับซ้อนมากกว่าการประเมินสมรรถนะในการรองรับของทุนทางธรรมชาติ

7. ความเสมอภาค ความยุติธรรม (Equity) หมายถึงการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งในยุคปัจจุบันและในอนาคตอย่างยุติธรรม (ชนัญญา กาญจนรังสีนนท์, 2551)

นอกจากนี้สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างถึงในจริน ศิริ, 2549:32-33) ยังได้เสนอหลักการในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนซึ่งสามารถสรุปได้ 10 ประการดังนี้

1. หลักการช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเอง คนที่ช่วยตนเอง และพึ่งตนเองได้จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน
2. หลักการเริ่มจากสภาพความเป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่เขามีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไป เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป จนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จนเกิดการพัฒนาคคนและชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
3. การใช้ทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่นเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัว ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุดและสามารถที่จะวางแผนการใช้ทรัพยากรพอดี ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยเกินไป
4. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดปัญญา สามารถที่จะพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนได้
5. วัฒนธรรมและผู้นำชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนจะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงาม ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไปเป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นล่มสลายทำให้เข้มแข็งและยั่งยืน
6. ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผลต้องจัดทำในรูปของหนึ่งโครงการที่มีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบ เมื่อโครงการดำเนินงานไปแล้ว สามารถประเมินผลและประสิทธิภาพได้
7. การประสานงาน เป็นหน่วยงานของราชการและเอกชน ถ้าทุกหน่วยงานของราชการและเอกชนสามารถประสานงาน ให้ความร่วมมือกันได้อย่างดี จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน
8. การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนาหมู่บ้านอย่างตรงประเด็น ซึ่งในการทำงานเชิงรุกนั้น ชาวบ้านจะเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในการทำงานระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคคน และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
9. หากมีคุณธรรมและศิลปะ การพัฒนาคคนหากมุ่งแต่ความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้ความเป็นไทยขาดหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญคือคุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นไทย
10. การเชื่อมประสานด้านเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพของชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จะต้องเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคคนแล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี และเพื่อเสนอแนะการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี โดยการนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชน ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นควรดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมในสามมิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ เช่น อาจนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ด้านสังคม เช่น อาจนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น อาจนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน และในขณะเดียวกันจะต้องเป็นไปในลักษณะที่มีความเป็นองค์รวมและเป็นไปอย่างสมดุลในทุกด้านและทุกระบบของชุมชนโดยความร่วมมือของคนในชุมชน มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเป้าหมายของคุณภาพชีวิตที่ดีและความสงบสุขของคนในชุมชน รวมทั้งเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนต่อไปในอนาคต ไม่ล่มสลายและสูญหายไปเหมือนดังชุมชนตลาดอื่นๆ และเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนต่อชุมชน

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการศึกษาเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ทบทวนและนำเสนอ นั้นเป็นผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยขอเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอัตลักษณ์ในหลายๆประเด็นทั้งอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆแต่มุ่งเน้นเฉพาะสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ในด้านต่างๆอันเป็นลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นหรือลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนท้องถิ่นหรือกลุ่มชาติพันธุ์นั้น เพื่อสามารถนำมาเป็นแนวทางเพื่อการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีโดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสังเขป ก่อนนำมาสรุปประเด็นที่ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษา โดยมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

งานวิจัยของเชิญขวัญ ฤชฌงค์ (2549:220-230) ที่ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ ผลการศึกษาด้านการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองสามารถสรุปได้ดังนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการแสดงออกและรักษาอัตลักษณ์ในด้านต่างๆโดยใช้การสื่อสาร ทั้งอัตลักษณ์ทางปัจเจกบุคคล ได้แก่ 1) เชื้อชาติ โดยในด้านความเป็นเผ่าพันธุ์ชาตินั้นพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการแสดงออกทั้งวัจนภาษา

และอวัจภาษาซึ่งแสดงได้ว่าพวกเขาารู้สึกถึงความเป็นชนเผ่าของตนเอง โดยพวกเขาจะแสดงให้เห็นต่อบุคคลที่ตนเองมีความคุ้นเคยสนิทสนมและรู้สึกไว้วางใจด้วยเท่านั้น ด้านรูปร่างพบว่าเป็นสิ่งที่ยึดติดกับตัวไม่สามารถที่จะปกปิดได้ทั้งหมด และเป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขามีความรู้สึกเป็นปมด้อย ด้านลักษณะนิสัยพบว่าจะมีการแสดงออกผ่านการสื่อสาร เช่น อุปนิสัยที่ร่าเริง ยิ้มง่าย ใจดี พุดน้อย 2) ถิ่นกำเนิด ซึ่งพบว่าจะมีการแสดงออกผ่านทางวัจภาษาในขณะที่พูดคุยสื่อสารกับบุคคลอื่น และการแสดงออกทางกิริยาอาการ การเล่นต่างๆ เช่น การเล่นกับต้นไม้ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการแสดงออกจึงเป็นไปในลักษณะของถิ่นกำเนิดเดิมที่มีลักษณะของการพึ่งพิงธรรมชาติ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านระบบการสื่อสารและภาษา โดยพวกเขาจะใช้ภาษาซาไกในขณะที่พูดคุยสื่อสารกัน ด้านลักษณะท่าทางและการแต่งกาย โดยลักษณะท่าทางของซาไกจะแตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป คือจะมีลักษณะชุกชอน อยู่ไม่สุข ชอบเล่นโลดโผน ส่วนการแต่งกาย คือ ซาไกไม่นิยมทำความสะอาดเสื้อผ้า ชื่นชอบเสื้อผ้าที่มีสีสันทันดิน ด้านอาหารและนิสัยการบริโภค โดยการแสดงออกในด้านนี้คือซาไกจะนิยมรับประทานอาหารปริมาณมากโดยไม่สะสมหรือเก็บไว้บริโภคในมือต่อไป ไม่รับประทานอาหารเป็นมือ แต่การแสดงออกอัตลักษณ์ทางด้านนี้ไม่เด่นชัดมากนัก ด้านภูมิปัญญา ซึ่งซาไกมีอาวุธอย่างหนึ่งที่ถือเป็นภูมิปัญญา คือ บอเลา หรือ กระบอกลูกตุ้ม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชนเผ่าซาไก แต่ปัจจุบันโอกาสในการใช้อาวุธเช่นนี้ไม่มี ทำให้ไม่สามารถแสดงอัตลักษณ์ทางด้านนี้ออกมาได้ ด้านความเชื่อพบว่าซาไกยังมีความเชื่อในเรื่องเหนือสิ่งธรรมชาติ ทั้งความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ภูติผี วิญญาณ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นซาไกของครอบครัวซาไกจะแสดงออกมาใน 2 ลักษณะได้แก่การแสดงออกตามสถานการณ์ และการแสดงออกตามความสัมพันธ์กับบุคคลคู่สื่อสาร

ในขณะที่งานวิจัยของพรรณปพร ภิรมย์วงศ์ (2552:168-171) ที่ได้ศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในชีวิตประจำวันและในบริบทของการท่องเที่ยว เรื่องอัตลักษณ์และการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีผู้ไทบ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร นั้นผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของชาวบ้านภูจะมีได้ก็ต่อเมื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนบ้านภูเองและคนภายนอกหมู่บ้าน สำหรับในชีวิตประจำวันของชาวบ้านภูนั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับคนอื่นๆจะมีได้ก็ต่อเมื่อมีญาติหรือเพื่อนเดินทางจากนอกหมู่บ้านมาเยี่ยมคนในบ้าน ภู รวมถึงการที่คนบ้านภูเดินทางออกไปนอกหมู่บ้าน ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวบ้านภูยังมีความหลากหลายทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่มด้วย ในด้านของอัตลักษณ์ระดับบุคคลพบว่าชาวบ้านภูจะแสดงอัตลักษณ์ของตนเองผ่านภาษาผู้ไทซึ่งเป็นภาษาของตนเอง แต่ถ้าหากติดต่อกับบุคคลภายนอกชาวบ้านภูก็จะมีการปรับเปลี่ยนโดยการพูดภาษาที่สามารถสื่อสารกับบุคคลภายนอกได้ ไม่ว่าจะเป็นภาษาลาวหรือภาษาไทย ส่วนด้านอัตลักษณ์ระดับกลุ่มนั้นจะถูกนำเสนออย่างชัดเจนในบริบทของการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน การนำเสนออัตลักษณ์ทำได้โดย

ผ่านสัญลักษณ์ทั้งเรื่องของภาษาผู้ไท การแต่งกายผู้ไท ตลอดจนการฟ้อนผู้ไท ซึ่งสัญลักษณ์ดังกล่าว เป็น สิ่งที่แบ่งให้เห็นความแตกต่างระหว่างเจ้าบ้านที่เป็นผู้ไทและแขกที่ไม่ใช่ผู้ไท

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล เวชวงค์ (2553:181-186) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทของการท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน เรื่องกระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ : ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี ซึ่งผลการศึกษาก็พบว่า กระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนได้ทำให้ชาวยวนบ้านต้นตาลปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนขึ้นใหม่หรือนิยามความเป็นยวนขึ้นมาใหม่ โดยหันกลับไปหาความเป็นยวนแบบดั้งเดิมเพื่อนำมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ถูกแสดงออกมาผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสถานที่ต่างๆ ก็ไม่ได้เป็นการนำเสนอโดยหันกลับไปหาความเป็นยวนดั้งเดิมเสียทั้งหมด แต่ได้มีการปรับให้มีความสวยงาม แปลกใหม่ และมีความตื่นตาตื่นใจมากขึ้นด้วย โดยชาวบ้านได้นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นยวนของพวกเขาผ่านสถานที่และกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนอันได้แก่ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวนตลาดทำน้ำโบราณต้นตาล กลุ่มการแสดงทางวัฒนธรรม กลุ่มทำขันโตก กลุ่มโฮมสเตย์ และกลุ่มทอผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ของหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวนและตลาดทำน้ำโบราณต้นตาลอันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของชุมชน ชาวยวนได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวในการนำเสนอหรือแสดงอัตลักษณ์ความเป็นยวนของพวกเขาอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยด้วยภาษายวนหรือคำเมืองในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวหรือพูดคุยระหว่างกลุ่มคนยวนด้วยกันเอง การแต่งกายด้วยชุดแต่งกายแบบยวน การแสดงศิลปะการฟ้อนรำการจัดงานเลี้ยงขันโตกในหอวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมีอาหารพื้นเมืองแบบล้านนาหรือแบบยวนชนิดต่างๆ เช่น แกงฮังเล แกงโสะ เป็นต้น การบอกเล่าประวัติความเป็นมาของพวกเขาผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำโบราณบ้านต้นตาล ซึ่งประวัติศาสตร์ชุมชนถือเป็นอีกสัญลักษณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นมาภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวโดยการผูกโยงตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ล้านนา

นอกจากนี้งานวิจัยของนุชจรินทร์ ทับทิม (2553:114-117) ก็ได้ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชน ในเรื่องการสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชน บ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน ผลการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลายสามารถสรุปได้ว่า อัตลักษณ์แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ 1) อัตลักษณ์ที่เป็นความรู้สึกร่วม ที่เกิดจากรากฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์และการมีประสบการณ์ร่วมกันทางสังคมของคนภายในชุมชน กล่าวคือ การที่ชาวบ้านวัวลาย ซึ่งเป็นเหล่าช่างฝีมือ ถูกกวาดต้อนจากพม่าเข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ซึ่งนั้นเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนช่างเงิน คือ ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลายเท่านั้น ซึ่งการนิยามอัตลักษณ์ดังนี้ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านวัวลายเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชนช่างฝีมือและมองเห็นคุณค่าของตน จึงก่อเกิดเป็นความรู้สึกร่วมและสำนึกร่วมกันภายในชุมชนขึ้น เป็น

การนิยามอัตลักษณ์ในทางบวกคือการให้ความหมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์ของตนเอง จึงมีลักษณะเป็นนามธรรมและไม่อาจแสดงออกมาให้เห็นได้อย่างประจักษ์ชัดผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน 2) อัตลักษณ์ที่เป็นวิถีปฏิบัติเชิงประจักษ์ คือลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านวัวลาย ในลักษณะที่มีความเป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถนำเสนอผ่านกิจกรรมถนนคนเดินได้ ซึ่งประกอบไปด้วย ลักษณะทางด้านภาษา โดยภาษาที่ใช้โดยส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันทุกวันนี้คือภาษาล้านนาหรือคำเมือง ลักษณะการแต่งกายที่พบว่าการแต่งกายของชาวบ้านวัวลายยังเหมือนกับการแต่งกายแบบพื้นเมืองของชาวล้านนาทั่วไป คือ ผู้ชายจะนุ่งกางเกงขายาวลักษณะแบบกางเกงขายาวแบบ 3 ส่วนที่เรียกว่า เตี่ยวสะตอ ส่วนเสื้อจะนิยมสวมเสื้อผ้าฝ้ายคอกกลม แขนสั้น แบบผ่าอก สำหรับผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่น ใช้เข็มขัดรัดเอว ส่วนเสื้อจะเป็นเสื้อผ้าฝ้ายหรือผ้าไหม และใช้เครื่องประดับที่ทำด้วยเงินลักษณะอาหารพื้นเมือง เช่น ยำหนั๋ง และน้ำหนั๋ง ลักษณะที่อยู่อาศัยและสถาปัตยกรรม โดยลักษณะบ้านจะเป็นบ้านไม้ยกสูง มีใต้ถุนโล่ง นิยมมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผาหรือบางครั้งก็มุงด้วยแผ่นไม้สักซึ่งเป็นแผ่นเล็กๆพื้นที่ใต้ถุนใช้เป็นที่พักของเครื่องมือทำเกษตร และเป็นที่พักผ่อนยามว่างและจะมีเต้าเส้า หรือโรงงานทำเครื่องเงินขนาดเล็กแทบทุกบ้าน แต่ในปัจจุบันพบน้อยมาก ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ งานหัตถกรรมเครื่องเงิน และเครื่องเงิน รวมไปถึงการละเล่น ดนตรี ศิลปะการแสดง พื้นบ้านเช่น การฟ้อนเล็บ ฟ้อนครีวตาน หรือฟ้อนครีวตาน เป็นต้น และ 3) อัตลักษณ์ที่เป็นหลักปฏิบัติเชิงนามธรรม คือ อัตลักษณ์ในลักษณะที่เกิดจากความศรัทธาในสิ่งต่างๆซึ่งเกิดจากวิถีการดำรงชีวิตเกี่ยวโยงผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้จากการนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ พิธีกรรมตามความเชื่อและค่านิยม เช่น ความเชื่อเรื่องการนับถือผีความเชื่อเรื่องโชคกลางต่างๆ รวมไปถึงประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า ประเพณียี่เป็ง เป็นต้น ซึ่งอัตลักษณ์ในลักษณะนี้มีสัญญาณบางอย่างที่สื่อถึงหลักปฏิบัติเชิงนามธรรมเหล่านี้และสามารถนำเสนอผ่านกิจกรรมถนนคนเดินได้

เช่นเดียวกับงานวิจัยของกฤษณ์ ทองเลิศ และนฤนาถ ไกรนรา (2553:บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนพายัพผ่านสื่อโปสต์การ์ด ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะเดียวกัน ซึ่งผลการศึกษสามารถสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ของชุมชนพายัพในทรรศนะของบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นมีทั้งหมด 6 ด้านดังนี้ 1) อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และความเก่าแก่ ซึ่งชุมชนพายัพมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่มุขก่อนประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีในพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ลักษณะการก่อตั้งของชุมชนพายัพเกิดจากการอพยพของผู้คนในละแวกใกล้เคียงที่แสวงหาแหล่งทำมาหากิน เริ่มจากการอพยพของชาวไทยใหญ่ รวมทั้งคนเมืองจากเชียงใหม่ แพร่ พะเยา ทำให้กลายเป็นชุมชนใหญ่ขึ้น 2) อัตลักษณ์ด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนพายัพสามารถแบ่งกลุ่มได้ 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยยวนหรือคนเมือง ไทยใหญ่ กะเหรี่ยง ลีซู มูเซอ ม้ง และจีนยูนาน นอกจากนี้ยังประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆได้แก่ ชาวอินเดีย ชาวญี่ปุ่น และนักท่องเที่ยว

ชาวยุโรป จึงความหลากหลายทางด้านภาษา ศาสนา และประเพณี 3) อัตลักษณ์ด้านความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งป่าถือเป็นอำเภอที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีลักษณะทางภูมิประเทศที่หลากหลาย ส่งผลให้มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่ง รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก 4) อัตลักษณ์ด้านแบบแผนสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งสถาปัตยกรรมบ้านเรือนในชุมชนป่าจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่จะมีการจัดสรรพื้นที่ใช้งานแตกต่างกันไปตามแบบแผนของแต่ละกลุ่ม ดังเช่นบ้านเรือนชาวไทยยวน บ้านเรือนชาวไทยใหญ่ และบ้านเรือนชาวกะเหรี่ยง จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูง มีใต้ถุน มีบริเวณเดินหรือชานบ้าน ซึ่งใช้เป็นท่อน้ำประสงค์ ฝาบ้านจะทำด้วยไม้จริงและไม้ไผ่ ส่วนหลังคาจะมุงด้วยใบตองตึง 5) อัตลักษณ์ด้านเส้นทางการคมนาคมที่มีลักษณะเฉพาะตัว เพราะการเดินทางไปอำเภอป่าเป็นการเดินทางบนเส้นทางที่ทรหดมากที่สุด สภาพเส้นทางเต็มไปด้วยทางลาดชัน และโค้งหักศอก วกไปวนมา และ 6) อัตลักษณ์ด้านการเป็นชุมชนศิลปะ เพราะชุมชนป่าได้ชื่อว่าเป็นชุมชนที่รุ่งรอยด้วยกลิ่นไอศิลปะ ด้วยเหตุที่มีกลุ่มศิลปินอิสระย้ายเข้ามาแสวงหาบรรยากาศที่เงียบสงบเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน โดยปัจจัยที่มีส่วนส่งผลให้ชุมชนป่ากลายเป็นชุมชนศิลปะคือวัฒนธรรมการส่งโปสการ์ดและศิลปะภาพถ่าย การแสดงนิทรรศการศิลปะ การแสดงดนตรี และศิลปะกาแพ

ด้านงานวิจัยเกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ขุนศรี (2549:81-90) พบว่าเป็นการศึกษาอัตลักษณ์ในภาพรวมของจังหวัดเชียงราย เรื่องโครงการอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย ซึ่งผลการศึกษาด้านอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงรายสามารถสรุปได้ว่ามี 2 ลักษณะคือ อัตลักษณ์ร่วมแห่งล้านนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวเชียงรายตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของล้านนา เพราะจังหวัดเชียงรายเป็น 1 ใน 8 ของกลุ่มจังหวัดล้านนาจึงมีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับจังหวัดอื่นๆในเขตล้านนาด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดที่ส่วนใหญ่ใช้ภาษาเหนือหรือการอุ้มเมืองกัน อาหารการกิน เช่น น้ำพริกอ่อง แกงฮังเล เป็นต้น และประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีกินสลาก ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์อีกลักษณะหนึ่งคืออัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นเชียงรายจำแนกได้ออกเป็น 13 ประการคือ 1) การเป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์แห่งอาณาจักรล้านนา 2) ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากจังหวัดเชียงรายมีชนเผ่าอาศัยอยู่มากถึง 30 เผ่า ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากแต่ละชนเผ่ามีวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง สิ่งที่แสดงออกอย่างชัดเจน คือ การแต่งกาย 3) ภูมิประเทศที่ได้เปรียบของจังหวัด เนื่องจากเป็นจังหวัดเหนือสุดของประเทศไทย และมีสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก 4) อากาศเย็นสบายจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว 5) เป็นแหล่งรวมศิลปินกว่า 100 ชีวิต เช่น อ.ถวัลย์ ดัชนี อ.เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เป็นต้น 6) มีวัดร่องขุนที่ออกแบบอย่างสวยงามและวิจิตรตระการตาด้วยจิตรกรผู้โด่งดังคือ อ.เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ 7) พระ

ตำหนักดอยตุงและพระธาตุดอยตุงจุดเด่นของเชียงราย ซึ่งเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าและกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามของจังหวัดเชียงราย 8) มีประเพณีตานหาแม่ฟ้าหลวงที่ชาวเชียงรายจัดขึ้นเพียงที่เดียวในประเทศไทย 9) ชุดพื้นเมืองประจำจังหวัดที่มีสีม่วง สำหรับที่มาของสีม่วงได้มาจากการวางรากฐานของเมืองเชียงรายในสมัยพ่อขุนเม็งรายที่ทรงสร้างเมืองในวันอังคาร และสีม่วงจัดเป็นเดชหรือสีแห่งอำนาจในวันดังกล่าว ดังนั้นจึงใช้สีม่วงเป็นสีประจำจังหวัด และนำมาใช้สำหรับการตัดชุดพื้นเมืองอีกด้วย 10) สำเนียงภาษาที่สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นชาวเชียงราย 11) อาหารในรูปแบบของชาวเชียงรายชื่อน้ำเงี้ยวที่มีความพิเศษตรงส่วนผสมของถั่วเน่า ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวเชียงราย 12) ผลไม้ขึ้นชื่อคือสับปะรดนางแลหรือภูแล 13) พิธีบวงสรวงปลาบึกที่เชียงของเพื่อการอนุรักษ์ปลาบึกไม่ให้สูญพันธุ์ซึ่งอัตลักษณ์ในส่วนนี้จะเป็นตัวจำแนกความแตกต่างของชาวเชียงรายจากกลุ่มอื่นๆและทำให้ชาวเชียงรายได้ทราบถึงสิ่งที่เหมือนกันในหมู่ชาวเชียงรายด้วยกันเอง ดังนั้นอัตลักษณ์ทั้ง 2 ลักษณะจึงเป็นสิ่งที่ครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของชาวเชียงราย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว สามารถสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ได้ว่าอัตลักษณ์มีได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล เช่น เชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด ลักษณะนิสัย พฤติกรรม และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มซึ่งมักเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนของตนเองมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ โดยมักจะแสดงออกผ่านทางอัตลักษณ์ด้านภาษา เช่น การพูดคุยด้วยภาษายวนหรือคำเมืองในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวหรือพูดคุยระหว่างกลุ่มคนยวนด้วยกันเอง ด้านการแต่งกาย เช่น การแต่งกายของผู้ไทบ้านภูที่จะมีการแต่งกายต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยใส่เป็นแบบเดียวกัน ด้านสถาปัตยกรรมลักษณะที่อยู่อาศัย เช่น แบบแผนสถาปัตยกรรมของชุมชนปาย โดยบ้านเรือนชาวไทยยวน บ้านเรือนชาวไทยใหญ่ และบ้านเรือนชาวกะเหรี่ยง จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูง มีใต้ถุนมีบริเวณเต็นหรือชานบ้าน ซึ่งใช้เป็นที่เอนกประสงค์ บริเวณที่ติดกับครัวหลังบ้านจะเป็นยุงข้าว ฝาบ้านจะทำด้วยไม้จริงและไม้ไผ่ ส่วนหลังคาบ้านจะมุงด้วยใบตองตึง แต่บ้านของชาวไทยยวนจะมีความแตกต่างจากบ้านเรือนอื่นที่สังเกตได้คือ บริเวณหน้าจั่วจะมีไม้สองอันพาดไขว้กันเรียกว่า กาแล ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา นอกจากนี้ยังมีอัตลักษณ์ด้านอาหารและการบริโภค ภูมิปัญญา ความเชื่อและค่านิยม พิธีกรรม การละเล่น ดนตรี ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ประเพณี รวมทั้งอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนหรือท้องถิ่นซึ่งเกิดจากความรู้สึกร่วมและสำนึกร่วมของชาวชุมชน ซึ่งทั้งอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกบุคคลและอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มมักเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อกันเสมอและเป็นสิ่งที่ครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มตนเอง

นอกจากนี้ผลการศึกษอัตลักษณ์ของงานวิจัยต่างๆตามที่กล่าวมานั้น ยังมีข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปสู่การประยุกต์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆได้ต่อไป ดังเช่น

งานวิจัยของนุชจรินทร์ ทับทิม ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนาไว้ว่าควรมีการเพิ่มการแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านวัวลายในกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะหากนักท่องเที่ยวได้ทราบถึงความเป็นมาของชุมชนจะสามารถช่วยสร้างอัตลักษณ์และเพิ่มคุณค่าให้กับงานศิลปหัตถกรรมของชุมชนมากขึ้น ด้านงานวิจัยของเกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ชุนศรี ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการศึกษาอัตลักษณ์ไปใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว เช่น การสร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยวด้วยอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย 3 แนวทางคือ 1) การนำอัตลักษณ์ดั้งเดิมหรืออัตลักษณ์แห่งความเป็นล้านนาสร้างเป็นจุดขาย อาทิ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาหาร ประเพณี 2) การนำจุดเด่นของภูมิประเทศที่มีความสวยงามและได้เปรียบของจังหวัด เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสทัศนียภาพที่สวยงาม 3) การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้แก่จังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะสิ่งก่อสร้างที่สวยงามและมีคุณค่าทางจิตใจ หรือการนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ โดยในเชิงนโยบายสามารถนำผลการศึกษาด้านอัตลักษณ์ไปบรรจุในแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อปลูกเร้าให้เกิดความสนใจในกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนในเชิงปฏิบัตินั้น หน่วยงานของภาครัฐควรส่งเสริมภาคเอกชนในการนำเอาอัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะสำคัญมาสร้างเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว และการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ

ในที่นี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีซึ่งเปรียบเสมือนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกัน ผ่านประสบการณ์และความทรงจำในการใช้ชีวิตร่วมกันและเกิดการยอมรับร่วมกันของชาวชุมชน ก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่สามารถกำหนดความเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนให้มีความแตกต่างจากชุมชนตลาดแห่งอื่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะการศึกษาอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มที่จะสามารถบ่งบอกความเป็นตัวตนของชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้อย่างชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ผ่านกระบวนการศึกษาอัตลักษณ์อันจะทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของชุมชนว่าคืออะไร มีลักษณะอย่างไร และยังสามารถนำอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการกำหนดแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชน

2.7 กรอบแนวคิดในการศึกษา

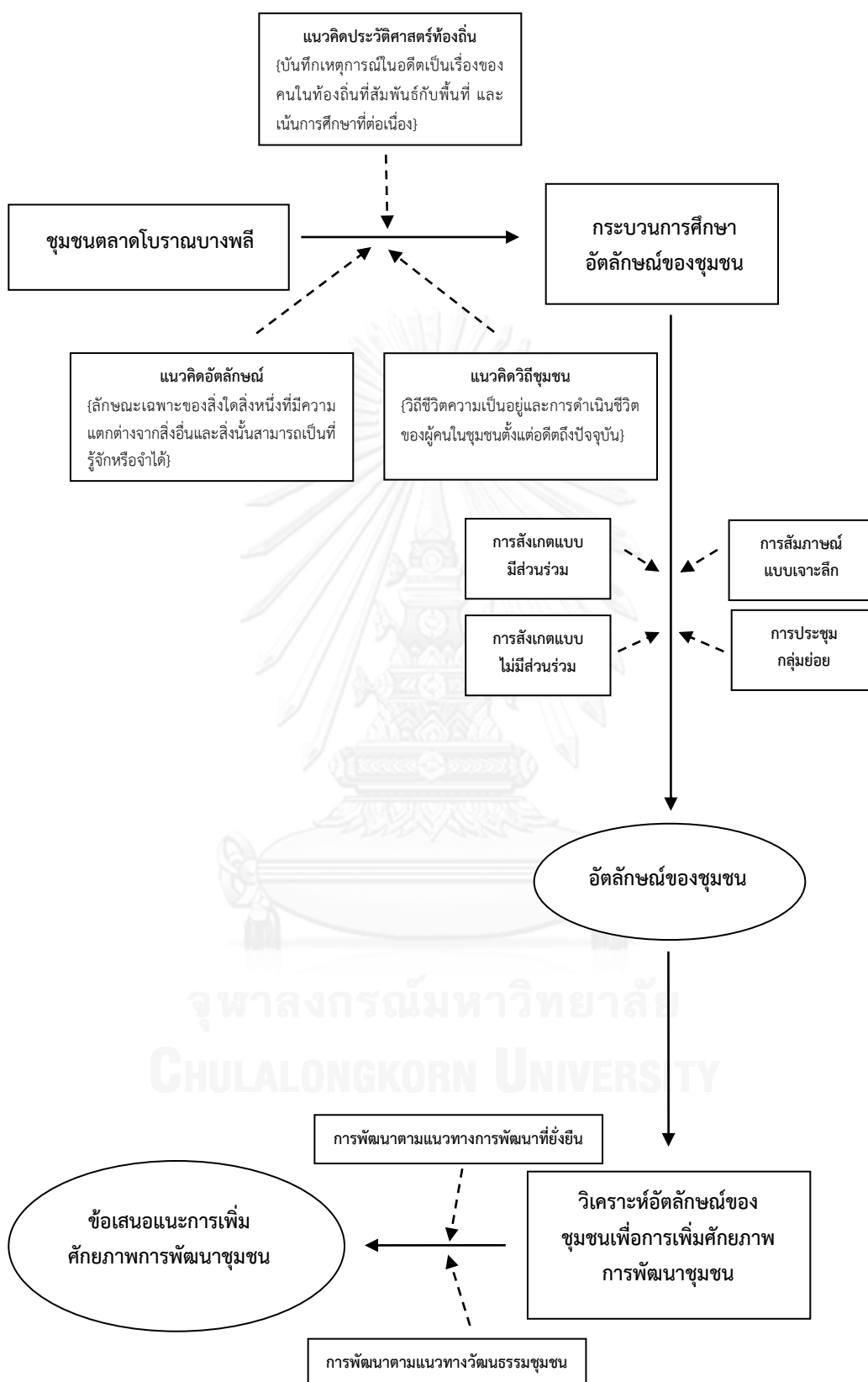
การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีความเก่าแก่และดำรงอยู่มาอย่างยาวนานกว่า 150 ปี ชาวชุมชนยังคงมีวิถีชุมชนที่ยังดำเนินไปเรียกได้ว่าเป็นชุมชนตลาดที่ยังมีชีวิตจริง ไม่ล้ม

หายตายจากไปสังคมไทยอันเนื่องมาจากได้รับการฟื้นฟูและการพัฒนาโดยหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อฟื้นฟูให้คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและดำรงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งการนำเสนอความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและก่อให้เกิดการเสริมสร้างรายได้แก่ชาวชุมชน แต่การนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนนั้นกลับพบว่ายังไม่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ทำให้ชาวชุมชนยังไม่เข้าใจในอัตลักษณ์ของชุมชนว่าคืออะไร มีลักษณะเป็นอย่างไรและจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร ในปัจจุบันชุมชนจึงดำเนินไปบนวิถีที่ไม่ได้มีการนำเอาอัตลักษณ์ของชุมชนออกมาเป็นจุดขายเพื่อการพัฒนาชุมชนหรือนำมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อการพัฒนาเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชน ทำให้ยังไม่สามารถเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนได้ ซึ่งในอนาคตถ้าปรากฏการณ์เช่นนี้ยังคงดำเนินไป ในที่สุดอาจจะนำไปสู่การล่มสลายของชุมชน

ดังนั้นการวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จึงเป็นคำตอบสำหรับการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนและสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งได้ ซึ่งจะต้องมีการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเรื่องนี้ ได้แก่ แนวคิดอัตลักษณ์ ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญต่อการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี เนื่องจากอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี เปรียบเสมือนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันในด้านวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนในชุมชนผ่านการยอมรับซึ่งกันและกันและก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่สามารถกำหนดความเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนให้มีความแตกต่างจากชุมชนตลาดแห่งอื่น แนวคิดต่อมาคือแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องราวและความทรงจำของชาวชุมชนที่สามารถช่วยให้รู้จักตัวตนของชุมชนและเกิดสำนึกท้องถิ่นร่วมกัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การบ่งบอกในอัตลักษณ์ของชุมชนได้ และแนวคิดวิถีชุมชน ซึ่งวิถีชุมชนนั้นเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน อันเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวิถีชุมชนของแต่ละชุมชนนั้นย่อมมีความแตกต่างและมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป ด้วยความแตกต่างที่เกิดขึ้นในแต่ละวิถีชุมชนนั้นจะสามารถบ่งบอกอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นๆได้ ซึ่งการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเหล่านี้เพื่อเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่กระบวนการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจาะลึก และการประชุมกลุ่มย่อย อันจะทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของชุมชนว่าคืออะไร มีลักษณะอย่างไร และทำ

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนว่าอัตลักษณ์ด้านใดจะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนได้ ภายใต้แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่ครอบคลุมในสามมิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ เช่น อาจนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ด้านสังคม เช่น อาจนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น อาจนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการส่งเสริมฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน และในขณะเดียวกันการพัฒนาจะต้องเป็นไปในลักษณะที่มีความเป็นองค์รวมและเป็นไปอย่างสมดุลในทุกด้านและทุกระบบของชุมชนโดยความร่วมมือของคนในชุมชน มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเป้าหมายของคุณภาพชีวิตที่ดีและความสงบสุขของคนในชุมชน รวมทั้งเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนต่อไปในอนาคต และเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความเป็นวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนต่อชุมชน ซึ่งสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ดังนี้

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษ้อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี รวมทั้งเพื่อเสนอแนะการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และออกแบบวิธีดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนกระบวนการวิจัยดังนี้

3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ไว้ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ จำนวน 5 คน ได้แก่
  - ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
  - นายกเทศมนตรีตำบลบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
  - รองนายกเทศมนตรีตำบลบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
  - ประธานชุมชนหลวงพ่โต
  - ประธานชุมชนธรา
2. กลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ จำนวน 10 คน ได้แก่
  - ผู้นำทางศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่กลาง พระสงฆ์
  - ผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน ครูอาจารย์โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน
  - ปราชญ์ชาวบ้าน
  - ผู้อาวุโส
3. กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี จำนวน 12 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.2.1 การสังเกต (Observation)

1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) ผู้วิจัยได้เข้าไปยังชุมชนเสมือนนักท่องเที่ยวคนหนึ่ง โดยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับชาวชุมชนแต่อย่างใด ซึ่งในขณะที่ทำหน้าที่เสมือนนักท่องเที่ยวผู้วิจัยก็ได้มีการสังเกตถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวชุมชน ความสัมพันธ์ของชาวชุมชนว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ลักษณะทางกายภาพและสภาพอาคารบ้านเรือน มีลักษณะเป็นอย่างไร แตกต่างจากชุมชนอื่นอย่างไร ลักษณะการแต่งกาย ภาษาที่ใช้พูดมีลักษณะเป็นอย่างไร สินค้าที่ขายมีความหลากหลายมากน้อยเพียงใด มีลักษณะแตกต่างจากชุมชนอื่นๆอย่างไร การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นแม่ค้ากับลูกค้ามีลักษณะอย่างไร ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น คืองานประเพณีรับบัว ประจำปี 2555 ระหว่างวันที่ 26-29 ตุลาคม พ.ศ.2555 ซึ่งเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นของชาวชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะและจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมนี้คือการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเที่ยวชมงานประเพณีรับบัวที่จัดขึ้นบริเวณหน้าว่าการอำเภอ บางพลี และได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นภายในงานประเพณีรับบัว ได้แก่ การนั่งเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรง การชมการประกวดขวัญใจแม่ค้า การชมการสาธิตการทำข้าวต้มมัด การชมการแสดงของนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆในเขตอำเภอบางพลี การชมการสาธิตการจำลองวิถีชีวิตชาวบางพลีในอดีตที่จัดขึ้นโดยสภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี การชมการประกวดวาดภาพงานประเพณีรับบัว การชมการประกวดหนุ่มสาวรับบัว การชมขบวนแห่เรือหลวงพ่อโตทางน้ำและการนมัสการหลวงพ่อโตโดยการโยนดอกบัวหลวงลงไปภายในเรือหลวงพ่อโต ซึ่งขณะเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวผู้วิจัยก็ได้ทำการสังเกตถึงลักษณะและรูปแบบของการจัดกิจกรรม ความหลากหลายของการจัดกิจกรรมว่ามีความหลากหลายมากน้อยเพียงใด กิจกรรมใดที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้อย่างชัดเจน ประชาชนที่มาร่วมงานในฐานะนักท่องเที่ยวมีความสนใจในแต่ละกิจกรรมมากน้อยเพียงใด กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆมีลักษณะอย่างไร เช่น ความกระตือรือร้น ความตั้งใจในการทำงาน เป็นต้น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวชุมชนในฐานะเจ้าบ้านกับผู้มาร่วมงานในฐานะนักท่องเที่ยวมีลักษณะอย่างไร เช่น การพูดคุยอย่างเป็นกันเอง การต้อนรับเป็นอย่างดี การยิ้มแย้มแจ่มใสอย่างเป็นมิตร เป็นต้น ซึ่งเหตุผลของการเลือกเข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีรับบัวในครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าจะสามารถทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการวิจัยมากที่สุด

ส่วนกิจกรรมอื่นๆนั้น เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานศพ หรืองานแต่งงาน ผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมเนื่องจากเห็นว่ากิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ชาวชุมชนพึงปฏิบัติเหมือนคนไทยภาคกลางโดยทั่วไป จึงไม่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ ส่วนกิจกรรมงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีซึ่งเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่สำคัญของชุมชน แต่เนื่องจากในช่วงระยะเวลาของการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยคือตั้งแต่ช่วงระยะเวลาปีพ.ศ.2555-2556 ทางชุมชนตลาดโบราณบางพลีไม่ได้มีการจัดกิจกรรมดังกล่าว เนื่องจากทางชุมชนให้เหตุผลว่าสถานที่ที่เคยใช้จัดกิจกรรมการแสดงภายในงานนั้น เจ้าของที่ดินซึ่งเป็นเอกชนไม่อนุญาตให้เข้าพื้นที่ดังกล่าวแล้วประกอบกับงบประมาณในการจัดงานถูกจำกัดลง จึงทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมดังกล่าวได้ ซึ่งก็เป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

3.2.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยมีการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยทำหน้าที่ในการสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามประเด็นการสัมภาษณ์และข้อคำถามต่างๆที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ภายใต้ประเด็นการสัมภาษณ์และข้อคำถามเดียวกันทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา วิถีชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ที่สามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านการบอกเล่าจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์และข้อคำถามตามประเด็นการสัมภาษณ์ คือ

1) ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี โดยมีข้อคำถามคือ

- ชุมชนตลาดโบราณบางพลีก่อตั้งขึ้นในช่วงระยะเวลาใด ปีพ.ศ.ใด ใครเป็นผู้จัดตั้ง
- เพราะเหตุใดจึงมีการก่อตั้งชุมชนตลาดโบราณบางพลีบริเวณริมคลองสำโรง
- พื้นที่และบริเวณโดยรอบก่อนจัดตั้งเป็นชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีลักษณะอย่างไร
- ก่อนการจัดตั้งเป็นชุมชนตลาดโบราณบางพลีพื้นที่บริเวณนี้เคยมีการค้าขายแลกเปลี่ยน

ภายในลำคลองสำโรงมาก่อนหรือไม่ อย่างไร

- เดิมชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีชื่อว่าอะไร ทำไมจึงตั้งชื่อนี้ เพราะเหตุใดจึงมีการเปลี่ยนแปลงชื่อของชุมชน ช่วงระยะเวลาใดที่มีการเปลี่ยนแปลงชื่อของชุมชน ใครเป็นผู้เปลี่ยนแปลงชื่อ

- คนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่ในชุมชนตลาดโบราณบางพลีคือใคร และอพยพโยกย้ายมาจากที่ใด
- การขยายตัวของชุมชนเป็นไปในลักษณะใด
- มีการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรภายในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

- เหตุการณ์สำคัญหรือเรื่องราวต่างๆมีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดอย่างไร เหตุการณ์เหล่านั้นส่งผลกระทบต่อชาวชุมชนหรือไม่ อย่างไร

2) ประเด็นการสัมภาษณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตลาดโบราณบางพลีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ โดยมีข้อคำถามคือ

ด้านกายภาพ

- ลักษณะทางกายภาพของชุมชนในช่วงแรกของการก่อตั้งชุมชนมีลักษณะอย่างไร
- ผลกระทบจากการพัฒนาของประเทศ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางลักษณะทางกายภาพของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

- กระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางลักษณะทางกายภาพของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

- จากอดีตจนถึงปัจจุบันลักษณะทางกายภาพของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด อย่างไร

ด้านสังคม

- ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่ม คณะกรรมการชุมชน หรือองค์กรชุมชนหรือไม่อย่างไร
- ใครเป็นผู้มีบทบาทหรือเป็นผู้นำของชุมชน และมีบทบาทอย่างไร
- การพัฒนาชุมชนมีกระบวนการดำเนินงานอย่างไร มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยเหลือหรือไม่อย่างไร

- การสร้างความสัมพันธ์ของชาวชุมชนเป็นอย่างไร
- ภายในชุมชนเคยมีปัญหาของความขัดแย้งระหว่างชาวชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- ชุมชนเคยประสบกับปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาลักขโมย ปัญหาหนี้สินนอก ระบบ หรือไม่ อย่างไร มีวิธีแก้ไขปัญหาอย่างไร

- ชุมชนมีวิธีปลูกฝังจิตสำนึก กระบวนการมีส่วนร่วม หรือกระบวนการเรียนรู้ต่อสมาชิกในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

ด้านเศรษฐกิจ

- สภาพเศรษฐกิจของชุมชนก่อนได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของประเทศ มีลักษณะอย่างไร

- การพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อชุมชนมากน้อยเพียงใด อย่างไร

- ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีวิธีรับมือกับผลกระทบจากการพัฒนาของประเทศอย่างไร
- ภายหลังจากที่กระแสการท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจของชุมชนอย่างไร

3) ประเด็นการสัมภาษณ์ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวชุมชน โดยมีข้อคำถามคือ **ประเพณี**

- ประเพณีประจำชุมชนท้องถิ่นของชาวชุมชนคืออะไร มีลักษณะอย่างไร
- การประกอบพิธีกรรมภายในประเพณีมีอะไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไร
- เพราะเหตุใดชุมชนจึงมีประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีประจำท้องถิ่น
- ประเพณีดังกล่าวสามารถบอกความเป็นชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร
- ประเพณีดังกล่าวเคยสูญหายไปจากชุมชนหรือไม่ อย่างไร

ความเชื่อ

- ชาวชุมชนมีความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆของชุมชนหรือไม่อย่างไร
- ชาวชุมชนมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติหรือไม่ อย่างไร
- ชาวชุมชนใช้ความเชื่อเหล่านี้มาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจหรือที่พึ่งทางใจหรือไม่ อย่างไร
- ความเชื่อเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนหรือไม่ อย่างไร

พิธีกรรม

- ชาวชุมชนมีพิธีกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- พิธีกรรมดังกล่าวเคยสูญหายไปจากชุมชนหรือไม่ อย่างไร

4) ประเด็นการสัมภาษณ์อะไรที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนตลาดโบราณบางพลี ลักษณะเฉพาะหรือจุดเด่นที่ไม่เหมือนใครของชุมชนตลาดโบราณบางพลีทั้งในอดีตและปัจจุบันมีอะไรบ้าง อะไรที่หายไป อะไรที่กลับมา อะไรที่คงอยู่จนถึงปัจจุบัน อาทิ ภาษา การแต่งกาย อาหาร สถาปัตยกรรมและลักษณะที่อยู่อาศัย การละเล่น ดนตรี และศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น โดยมีข้อคำถามคือ

- อะไรที่บ่งบอกว่าเป็นชุมชนของเรามากที่สุด เพราะเหตุใด
- อะไรที่คิดว่าเป็นจุดเด่นหรือลักษณะเฉพาะของชุมชนมากที่สุด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

เพราะเหตุใด

- ภาษา การแต่งกาย อาหาร สถาปัตยกรรมและลักษณะที่อยู่อาศัย การละเล่น ดนตรี และศิลปะการแสดงพื้นบ้าน มีลักษณะอย่างไร สิ่งเหล่านี้สามารถบอกความเป็นชุมชนได้มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

- อะไรที่สูญหายไปจากชุมชน อะไรที่กลับมา อะไรที่คงอยู่จนถึงปัจจุบันเช่น ภาษา การแต่งกาย อาหาร สถาปัตยกรรมและลักษณะที่อยู่อาศัย การละเล่น ดนตรี และศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เพราะเหตุใด

- 5) ประเด็นการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่เป็นลักษณะเฉพาะหรือจุดเด่นที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชาวชุมชน โดยมีข้อคำถามคือ
- ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
  - ชาวชุมชนมีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร
  - ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชาวชุมชนมากน้อยเพียงใด
- 6) ประเด็นการสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมต่างๆของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อาทิ การจัดงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี การจัดงานประเพณีรับบัว ฯลฯ โดยมีข้อคำถามคือ
- เพราะเหตุใดจึงมีการจัดกิจกรรมดังกล่าว
  - ใครเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดกิจกรรมดังกล่าว
  - กิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นนั้นประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ชาวชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร
  - การจัดกิจกรรมของชุมชนได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือภาคเอกชนหรือไม่ อย่างไร
- 7) ประเด็นการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาของชุมชนตลาดโบราณบางพลีทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยมีข้อคำถามคือ
- การกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร
  - การกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชนในอนาคตเป็นอย่างไร
  - ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชนนั้น ได้มีการนำทุนของชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาหรือไม่ อย่างไร
  - แนวทางการพัฒนาของชุมชนที่ผ่านมาสามารถสนองต่อความต้องการของชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร

3.2.3 การประชุมกลุ่มย่อย

การประชุมกลุ่มย่อย คือการร่วมกันอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน โดยในการจัดการประชุมกลุ่มย่อยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดโบราณบางพลีจำนวน 3 คน ประธานชุมชนหลวงพ่โตจำนวน 1 คน ครูโรงเรียนบางพลีใหญ่ในจำนวน 1 คน และกำหนดประเด็นในการประชุมกลุ่มย่อย คือ การถามหาการยอมรับในอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริงหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริงหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่แท้จริง

3.3 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

3.3.1 รวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร ได้แก่ หนังสือ บทความ เอกสารการสัมมนาเชิงวิชาการ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง จากหน่วยงานต่างๆที่ประกอบด้วย ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการสภากาชาดวัฒนธรรมอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และเทศบาลตำบลบางพลีอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และจากหอสมุดต่างๆ เช่น หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ หอสมุดสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

3.3.2 ลงพื้นที่สำรวจชุมชนก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

1) แนะนำตัวทางโทรศัพท์ต่อผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลบางพลีคุณวิภาณันท์สุนทรวิภาต ซึ่งเป็นผู้ประสานงานเกี่ยวกับข้อมูลของชุมชนตลาดโบราณบางพลี เพื่อขอสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางไปยังชุมชนตลาดโบราณบางพลีและขอคำแนะนำในเบื้องต้นเกี่ยวกับการลงพื้นที่เพื่อสำรวจชุมชน

2) ลงพื้นที่เพื่อสำรวจชุมชน ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพ ขอบเขตในเชิงพื้นที่และข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

3) จัดทำหนังสือราชการจากหลักสูตรสาขาวิชาการพัฒนามนุษย์และสังคมบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตชุมชนในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3.3.3 จัดทำแนวคำถามสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

1) จัดทำประเด็นการสัมภาษณ์และข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยประเด็นการสัมภาษณ์และข้อคำถามปรากฏอยู่ในหัวข้อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2) จัดทำประเด็นและข้อคำถามสำหรับการจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยประเด็นการสัมภาษณ์และข้อคำถามปรากฏอยู่ในหัวข้อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ตามประเด็นการสัมภาษณ์และข้อคำถามที่ปรากฏอยู่ในหัวข้อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) หลังจากการเก็บสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อหาข้อสรุปของอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริงตามประเด็นและข้อคำถามที่

ปรากฏอยู่ในหัวข้อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.5 ตรวจสอบข้อมูล

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้ว เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องชัดเจนก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูลจึงต้องมีการตรวจสอบข้อมูล ซึ่งในขั้นแรกผู้วิจัยจะมีการตรวจสอบข้อมูลว่าข้อมูลที่ได้นั้นเพียงพอหรือยัง ข้อมูลนั้นสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้หรือไม่ และทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลที่ได้นั้นว่ามีความถูกต้องหรือไม่ พิจารณาจากแหล่งที่มา ได้แก่ แหล่งเวลา และแหล่งบุคคล และตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งการสังเกต สัมภาษณ์แบบเจาะลึกควบคู่กับการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อรวบรวมข้อมูลในประเด็นเดียวกันเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

3.3.6 วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะกระทำหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามแล้ว โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analysis Induction) คือการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการประชุมกลุ่มย่อย

3.3.7 นำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเขียนพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ในลักษณะของการบรรยายความ พร้อมภาพประกอบในบางตอน

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ห้อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี และเสนอแนะการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งผลการศึกษาผู้วิจัยสามารถแบ่งออกได้ 4 ส่วนคือ

- 4.1 สภาพทั่วไปของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
- 4.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
- 4.3 อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
- 4.4 ข้อสรุปของอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
- 4.5 การนำอัตลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
- 4.6 ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี

4.1 สภาพทั่วไปของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นชุมชนตลาดโบราณที่มีอายุยาวนานกว่า 150 ปี ตั้งอยู่ริมฝั่งเหนือของคลองสำโรง ในพื้นที่ของชุมชนหลวงพ่อโต หมู่ที่ 10 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่างกลางของชุมชนมีคลองบางพลีตัดผ่านแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองชุมชนย่อยคือชุมชนตลาดเก่าและชุมชนตลาดใหม่ ซึ่งด้านอาคารสถาปัตยกรรมของชุมชนนั้นพบว่ายังคงมีสภาพเดิมเหมือนตอนแรกสร้างเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอาคารบ้านเรือนของชุมชนที่ยังคงมีลักษณะเป็นเรือนไม้ปลูกติดกันเป็นห้องแถวตามแนวชายฝั่งขนานกับคลองสำโรง มุงหลังคาด้วยกระเบื้องว่าวและใช้ประตูบานเฟี้ยม แต่ในขณะเดียวกันก็มีอาคารสถาปัตยกรรมบางส่วนที่เกิดการชำรุดทรุดโทรมเนื่องจากระยะเวลาที่ยาวนาน จึงนำไปสู่การซ่อมแซมให้มีสภาพที่ดีขึ้นหรือมีสภาพคงเดิม แต่ด้วยข้อจำกัดของวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนที่มีมาตั้งแต่อดีตนั้น ไม่ว่าจะเป็นกระเบื้องว่าว หรือประตูบานเฟี้ยม โดยเฉพาะกระเบื้องว่าวที่ทำขึ้นจากดินเผา นั้นสามารถหาซื้อได้ยากและแทบจะไม่มีการผลิตใช้ในปัจจุบันแล้ว ดังนั้นการซ่อมแซมจึงต้องนำวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถหาซื้อได้ในปัจจุบันมาแทนที่ไม่ว่าจะเป็นกระเบื้องมุงหลังคาแบบลอนคู่ นำมาทดแทนกระเบื้องว่าว หรือการนำประตูเหล็กมาทดแทนประตูบานเฟี้ยมที่ทำจากไม้

ภาพที่ 3 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนตลาดโบราณบางพลีปี พ.ศ.2556

ภาพที่ 4 ลักษณะสะพานไม้สูงสำหรับเชื่อมต่อพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณบางพลีพ.ศ.2556

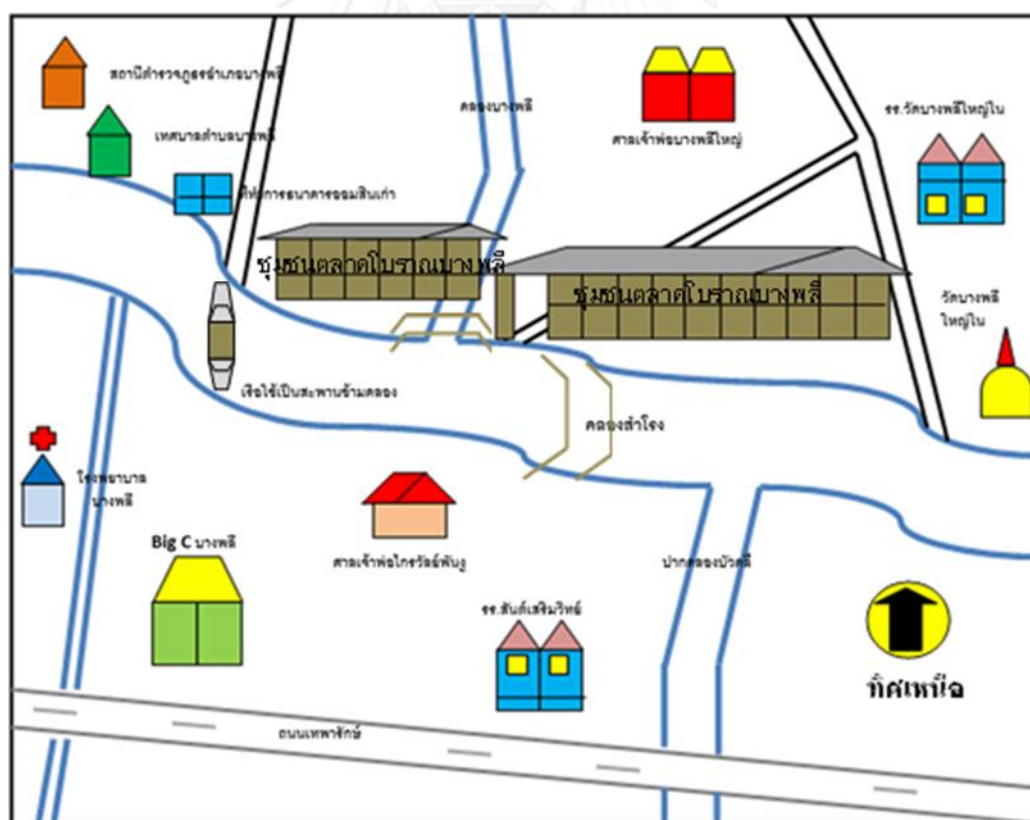
ภาพที่ 5 ลักษณะอาคารบ้านเรือนภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีปี พ.ศ.2556

ปัจจุบันชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะของตลาดโบราณที่มีลักษณะเฉพาะตัวและความโดดเด่นในด้านอาคารสถาปัตยกรรม ขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน และวิถีของชาวชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังมีการนำข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่ไม่ได้ใช้งานแล้วแต่มีการเก็บรักษาไว้นำมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม อาทิ พัดลมตั้งโต๊ะ หม้อดินเผา ตะเกียง นาฬิกาตีตมหนัง ถังดับเพลิงที่มีลักษณะเป็นถังน้ำขนาดเล็กสีแดง เขียนคำว่าถังดับเพลิง ไว้ที่ด้านหน้าของถังไม้ ซึ่งเคยถูกใช้ในอดีตไว้สำหรับดับไฟขณะเกิดเหตุไฟไหม้ เป็นต้น แต่ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการท่องเที่ยวจะเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชาวชุมชนมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชนก็ยังคงเป็นวิถีชีวิตที่ไม่ได้ปรับเปลี่ยนไปตามการพัฒนาตามกระแสการท่องเที่ยว ชาวชุมชนยังคงรู้สึกผูกพันกับอาคารบ้านเรือนที่เป็นเรือนไม้ริมน้ำ ยังคงผูกพันกับคลองสำโรงที่ทำหน้าที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวชุมชนมาอย่างช้านาน รวมทั้งสินค้าต่างๆ ที่ถูกนำมาวางขายในชุมชนยังเป็นสินค้าที่ไม่ได้จำกัดแค่เพียงขนมพื้นบ้านหรืออาหารพื้นบ้านเท่านั้น แต่ยังมีข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเลือกซื้อเลือกหาของชาวชุมชนด้วยตัวเอง ชุมชนตลาดโบราณบางพลีในปัจจุบัน จึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในลักษณะของตลาดโบราณที่แฝงไปด้วยบรรยากาศของความเก่าแก่และความเป็นโบราณอย่างแท้จริง และยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นชุมชนตลาดโบราณเพียงไม่กี่แห่งที่สามารถยืดหยัดมาได้กว่า 150 ปี ท่ามกลางความเป็นเมืองที่รายล้อมชุมชนแห่งนี้ขึ้นมาโดยตลอดเช่นกัน

ภาพที่ 6 ลักษณะถังไม้ขนาดเล็กสีแดงใช้สำหรับดับเพลิงในชุมชนตลาดโบราณบางพลีในอดีตปีพ.ศ.2556

4.1.1 แผนผังแสดงที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 7 แสดงแผนผังที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลีโดยสังเขป

4.1.2 สภาพเศรษฐกิจของชุมชน

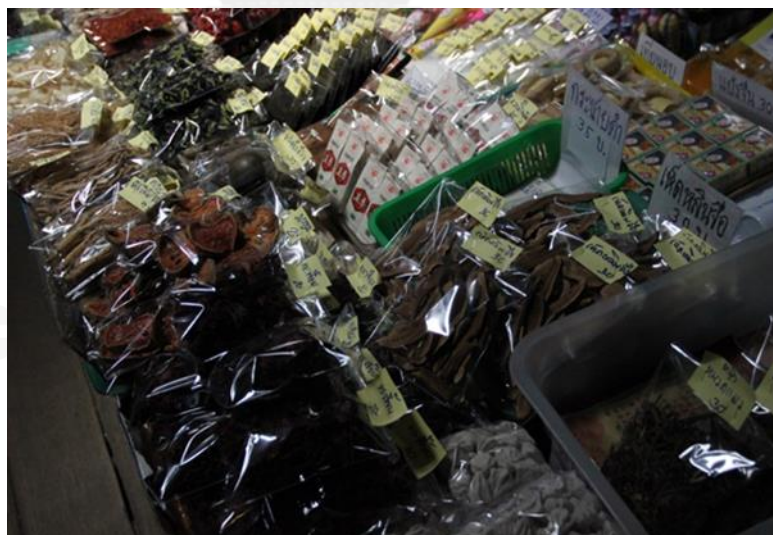
ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีลักษณะเป็นตลาดที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการแลกเปลี่ยนและซื้อขายสินค้าต่างๆของชาวชุมชนและละแวกใกล้เคียง ดังนั้นชาวชุมชนจึงมีการประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก ซึ่งเป็นอาชีพที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

การประกอบอาชีพค้าขายของชาวชุมชนนั้น จึงมีสินค้าต่างๆถูกนำมาวางขายหลากหลายชนิดภายในชุมชน ซึ่งสินค้าต่างๆที่ถูกนำมาวางขายนี้พบว่ามักมีการเปลี่ยนแปลงชนิดของสินค้าไปตามยุคสมัย รวมทั้งเมื่อมีกระแสการท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชน ก็ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชนิดของสินค้าต่างๆ ซึ่งชาวชุมชนมีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมการจำหน่ายสินค้าในบางชนิดเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ดังเช่น การที่ชาวชุมชนเลือกขายอาหารตามสั่งหรือขนมหวานมากขึ้น โดยอาหารที่ขายส่วนใหญ่มักเป็นอาหารจานเดียวที่สามารถรับประทานได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว หรือขนมหวานที่มักเป็นขนมไทยและขนมพื้นบ้านของชุมชนที่ชาวชุมชนมีการผลิตและจำหน่ายด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นขนมกระยาสารท กะละแม ขนมทองม้วนสด หรือข้าวเหนียวปิ้ง มีร้านขายของที่ระลึกเพิ่มขึ้น เช่น เสื้อยืดสกรีนชื่อชุมชนตลาดโบราณบางพลี เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีสินค้าดั้งเดิมที่ยังคงขายอยู่จนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสินค้าต่างๆที่เกี่ยวกับการนำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น เครื่องอัฐบริขาร ตาลบัตร ชุดปิ่นโต ผ้าอาบน้ำฝน กาดม่น้ำ ชุดสังฆทานต่างๆ เป็นต้น มีร้านขายยาและสมุนไพรโบราณ ที่มีทั้งชนิดที่มีการแพ็คห่อบรรจุภัณฑ์อย่างดี เช่น เห็ดหลินจือ กระจี้ยมะตูม หญ้าหนวดแมว กระจายดำ แป้งดินสอพอง เป็นต้น และสมุนไพรสดแบบซังกิโยขาย เช่น ขมิ้นชัน หัวไพล ว่านชักมดลูก เป็นต้น ร้านขายเครื่องปั้นดินเผา ร้านขายเครื่องจักสาน ร้านขายเครื่องมือทางการเกษตร เช่น จอบ คราด เสียม พลั่ว กรรไกรตัดหญ้า ส้อมพรวน ซ้อนปลูก เป็นต้น ร้านขายเครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็ก ร้านขายเสื้อผ้าจำพวกเสื้อผ้าทั่วไป ร้านขายเฟอร์นิเจอร์ขนาดเล็ก ร้านขายของเบ็ดเตล็ด เช่น ไหมพรม เข็ม ด้ายเย็บผ้า กระเป๋านักเรียน พวงมาลัยพลาสติก ผ้าสามสี ยาจุดกันยุง เมล็ดผักบรรจุถุง เป็นต้น ร้านขายของชำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าร้านค้าต่างๆภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีนั้น มีการขายสินค้าที่แตกต่างๆและความหลากหลาย ไม่ได้เน้นเฉพาะการขายสินค้าเพื่อการบริโภคเท่านั้น แต่ยังมีการขายสินค้าที่ชาวชุมชนยังคงใช้ในชีวิตประจำวันร่วมด้วย ซึ่งมักเป็นสินค้าดั้งเดิมที่มีการขายมาตั้งแต่ก่อนที่กระแสการท่องเที่ยวจะเข้ามายังชุมชน ซึ่งสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันนั้นจึงยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเลือกซื้อเลือกหาของชาวชุมชน

ภาพที่ 8 เสื้อยืดสกรีนลาย ตลาดโบราณบางพลี พ.ศ.2400 ของที่ระลึกชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 9 สมุนไพรโบราณที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

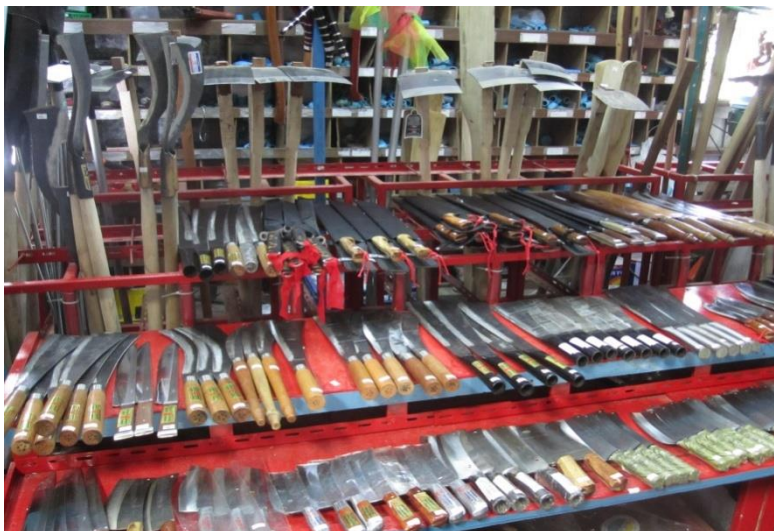

ภาพที่ 10 เครื่องปั้นดินเผาชนิดต่างๆที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 11 เครื่องจักสานชนิดต่างๆที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 12 เครื่องมือการเกษตรที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 13 เฟอร์นิเจอร์ไม้ขนาดเล็กที่วางจำหน่ายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

นอกจากการเปิดร้านขายสินค้าต่างๆของแล้วนั้น ชุมชนตลาดโบราณบางพลียังมีการบริการต่างๆ เช่น การเปิดร้านบริการนวดแผนไทยภายในชุมชน ร้านบริการดูดวงชะตาซึ่งผู้มาเปิดบริการดูดวงหรือที่เรียกว่าหมอดูจะมีการมาเช่าพื้นที่เพียงเล็กน้อยของทางเจ้าของห้อง และเสียค่าเช่าเป็นรายเดือนให้กับทางเจ้าของห้อง จากการสอบถามคุณวิภาณี (นามสมมติ) ชาวชุมชน เล่าว่า“หมอดูส่วนใหญ่ที่มาเปิดร้านดูดวงในชุมชนตลาดโบราณบางพลี จะมีเยอะ เพราะโดนไล่จากบริเวณวัดบางพลีใหญ่ใน จึงต้องมาเช่าพื้นที่ของชาวชุมชน ซึ่งในทุกๆวันจะมีคนมาดูดวงอย่างไม่ขาดสาย ถ้าหมอดูคนไหนได้รับความนิยมมาก ก็จะมีคนมารอต่อคิวเพื่อดูดวงเป็นจำนวนมากเช่นกัน ค่าดูดวงส่วนใหญ่จะเริ่มตั้งแต่ 100 บาทต่อการดูดวงหนึ่งครั้ง”(สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2556) และคลินิกตรวจรักษาโรคทั่วไป ซึ่งมีจำนวน 1 คลินิกเป็นคลินิกที่เปิดให้บริการตรวจรักษาโรคทั่วไป ซึ่งภายในคลินิกมีลักษณะเหมือนคลินิกโบราณ ที่ภายในจะมีเก้าอี้ไม้ยาวสำหรับผู้มาตรวจรักษาได้นั่งรอคิวตรวจ ไม่มีเคาเตอร์ให้บริการด้านหน้าแบบคลินิกปัจจุบันทั่วไป ห้องตรวจรักษามีการใช้ผ้าม่านสีขาวแทนประตูเปิดปิด เรียกได้ว่าเป็นคลินิกที่เปิดให้บริการมายาวนานหลายสิบปี ซึ่งปัจจุบันยังคงมีคนเข้ามาใช้บริการเป็นประจำ ส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนและละแวกใกล้เคียง

ภาพที่ 14 สภาพภายในคลินิกช่วยพัฒนาการแพทย์ที่เปิดให้บริการในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

นอกจากนี้ชุมชนตลาดโบราณบางพลียังมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอีก 1 แห่งซึ่งมีลักษณะเป็นห้องขนาด 2 คูหาเชื่อมต่อกัน ภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมีการจัดแสดงนิทรรศการภาพเก่าเล่าเรื่องเพื่อบอกเล่าข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนตลาดโบราณบางพลี มีการนำข้าวของเครื่องใช้ในอดีตมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม ในวันเสาร์-อาทิตย์จะมีเจ้าหน้าที่ของทางเทศบาล ตำรวจท่องเที่ยวมาคอยให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีบริการห้องน้ำ ที่นั่งพักผ่อนทำน้ำสำหรับให้อาหารปลาและชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรง พร้อมทั้งที่ถ่ายรูปบริการแก่นักท่องเที่ยว แต่ในขณะนี้ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอยู่ในช่วงระหว่างการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้มีสภาพที่ดีขึ้น

ภาพที่ 15 ลักษณะทางกายภาพภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 16 นิทรรศการบอกเล่าข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชนภายในศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

4.1.2 วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

ชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ที่มีบรรพบุรุษอพยพโยกย้ายมาจากประเทศจีนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน ซึ่งบรรพบุรุษได้ถ่ายทอดความเชื่อดั้งเดิมให้ลูกหลานได้รับการสืบทอดมาและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนกับวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมอย่างกลมกลืน ดังนั้นในแต่ละรอบปีชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีจะมีการประกอบพิธีกรรมทั้งทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา และในงานประเพณีสำคัญต่างๆของชาวชุมชนและการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีจีนในวันสำคัญของชาวจีน ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีสามารถจัดทำเป็นปฏิทินวัฒนธรรมประเพณีได้ดังนี้

1. วันขึ้นปีใหม่ ตรงกับวันที่ 1 มกราคมของทุกปี ในวันนี้ชาวชุมชนจะมีการนำอาหารคาวหวานมาทำบุญตักบาตรที่วัดเพื่อความเป็นสิริมงคลในวันเริ่มต้นของปีใหม่ หรือจะเป็นการฟังเทศน์ฟังธรรม การทำบุญปล่อยนกปล่อยปลา

2. วันตรุษจีน ตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 ตามปฏิทินจีน ซึ่งจะตรงกับช่วงเดือนมกราคมหรือเดือนกุมภาพันธ์ตามปฏิทินของไทย ในวันนี้ถือเป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ของจีน ซึ่งชาวชุมชนจะมีการเตรียมของไหว้บรรพบุรุษของตนภายในบ้านตั้งแต่ช่วงเช้า ในวันนี้ชาวชุมชนบางคนยังคงมีการแต่งตัวตามแบบอย่างของชาวจีน ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตัวในชุดกี่เพ้าสีแดง การใส่เสื้อคอจีนกางเกงแพร ซึ่งการแต่งกายตามแบบอย่างของชาวจีนนี้ จะมีการแต่งกายเฉพาะเมื่อมีวันสำคัญหรือกิจกรรมสำคัญตามประเพณีจีน รวมทั้งในวันนี้ยังเป็นวันที่ญาติพี่น้องจะมารวมตัวกันเพื่อไหว้บรรพบุรุษร่วมกัน หลังจากนั้นก็จะไปไหว้ขอพรที่ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่ในหรือตามวัดจีนต่างๆ เช่น วัดเล่งเน่ยยี่ในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

3. วันมาฆบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 หรืออยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ซึ่งวันที่จะไม่ตรงกันในแต่ละปี ในวันนี้ชาวชุมชนก็จะไปประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัดบางพลีใหญ่ใน หรือวัดบางพลีใหญ่กลาง ซึ่งวัดทั้งสองแห่งนี้ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับชุมชน

4. วันเซ็งเม้ง ตามปฏิทินจีนให้นับเอาช่วง 15 วันแรกของเดือน 3 ซึ่งจะตรงกับช่วงปลายเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนเมษายนของปฏิทินไทย โดยคนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะนิยมไปไหว้เซ็งเม้งในวันที่ 5 เมษายน แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละคน โดยในวันนี้ชาวชุมชนจะนำของไปไหว้บรรพบุรุษที่ฮวงซุ้ย ซึ่งเป็นหลุมฝังศพของบรรพบุรุษตนเอง

5. ประเพณีสงกรานต์ ตรงกับวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งประเพณีสำคัญของชาวชุมชน โดยทางเทศบาลตำบลบางพลีจะมีการจัดขบวนแห่หลวงพ่โตจำลองและนางสงกรานต์ทางบกตั้งแต่ช่วงวันที่ 11 -12 เมษายนของทุกปี เพื่อให้ประชาชนได้สรงน้ำหลวงพ่โต หลังจากนั้นก็จะมีการจัดให้มีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ เพื่อให้ลูกหลานได้มารดน้ำ

ขอพรผู้สูงอายุ ส่วนในวันที่ 13-15 เมษายนซึ่งเป็นวันสงกรานต์ชาวชุมชนก็จะนิยมไปทำบุญ ตักบาตรที่วัด เพราะถือเป็นวันปีใหม่อไทย มีการสงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และยังถือเป็นช่วงวันหยุดที่ญาติพี่น้องจะกลับมารวมตัวกันเนื่องจากเป็นวันหยุดยาว

6. วันวิสาขบูชาตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 หรืออยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ซึ่งวันที่จะไม่ตรงกันในแต่ละปี ในวันที่ชาวชุมชนก็จะนิยมไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัด เช่น การทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ เวียนเทียน เป็นต้น

7. วันอาสาฬหบูชาตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 หรืออยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคมของทุกปี ซึ่งวันที่จะไม่ตรงกันในแต่ละปี ในวันที่ชาวชุมชนก็จะนิยมไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัด เช่น การทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ เวียนเทียน เป็นต้น

8. วันเข้าพรรษาตรงกับวันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ถ้าปีใดมีเดือนแปดสองครั้ง จะเลื่อนมาเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือนแปดหลัง ก่อนวันเข้าพรรษา 2-3 วัน ชาวชุมชนส่วนหนึ่งจะมีโอกาสเข้าร่วมแห่เทียนจำนำพรรษาทางเรือกับทางเทศบาลตำบลบางพลีเพื่อไปถวายเทียนพรรษาที่วัดบางพลีใหญ่ในและวัดบางพลีใหญ่กลาง และเมื่อถึงวันเข้าพรรษาชาวชุมชนจะนิยมไปทำบุญตักบาตรพร้อมกับถวายเทียนพรรษาที่วัดเป็นประจำทุกปี

9. วันสารทจีนตรงกับวันที่ 15 เดือน 7 หรือช่วงกลางปีตามปฏิทินจีน แต่จะอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคมของปฏิทินไทย ในวันที่ชาวชุมชนจะมีการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีจีน ทั้งการไหว้เจ้าที่ ไหว้บรรพบุรุษ และไหว้ผีไม่มีญาติ

10.งานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี ตรงกับช่วงเดือนกันยายนของทุกปี แต่วันที่จะไม่ตรงกันในแต่ละปี ระยะเวลาในการจัดงานประมาณ 1 สัปดาห์ โดยทางเทศบาลตำบลบางพลีร่วมกับชุมชนตลาดโบราณบางพลีจัดให้มีงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา มีจุดมุ่งหมายเพื่อการฟื้นฟูชุมชนวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนและนำไปสู่การดำรงอยู่ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี รวมทั้งการเสริมสร้างรายได้ให้กับชาวชุมชน โดยสาเหตุที่จัดงานในช่วงระยะเวลาดังกล่าว คุณสมพงษ์ (นามสมมติ) นายกเทศมนตรีตำบลบางพลี เล่าว่า “ที่จัดงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีในช่วงเดือนกันยายนนี้ก็เพื่อโปรโมตเรื่องการท่องเที่ยวไปด้วย เนื่องจากเมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมและจับจ่ายซื้อของภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักกับชุมชนและทางชุมชนยังสามารถประชาสัมพันธ์หรือบอกต่อนักท่องเที่ยวเรื่องงานประเพณีรับบัวเพื่อให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวงานประเพณีรับบัวซึ่งจะจัดขึ้นในเดือนถัดไปนั่นเอง” (สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2556)

11. เทศกาลไหว้พระจันทร์ตรงกับวันที่ 15 เดือน 8 ตามปฏิทินจีน หรืออยู่ในช่วงเดือนกันยายนหรือตุลาคมของทุกปี ในวันที่ชาวชุมชนจะมีการนำของคาวและขนมไหว้พระจันทร์พร้อมผลไม้ เครื่องดื่ม กระจาดเงินกระจาดทอง มาไหว้ในช่วงเวลาเช้าหรือช่วงค่ำๆ

12.เทศกาลกินเจหรือบางแห่งเรียกว่าประเพณีถือศีลกินผัก จะกำหนดเอาวันตามจันทรคติ คือ เริ่มต้นตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ตามปฏิทินจีนหรืออยู่ในช่วงเดือนตุลาคมตามปฏิทินไทย ซึ่งชาวชุมชนส่วนใหญ่จะนิยมทำอาหารเจรับประทานเองในครอบครัว

13.งานประเพณีรับบัวจะจัดขึ้นในวันขึ้น 11 ค่ำ ถึงวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ก่อนวันออกพรรษาหนึ่งวัน เป็นประจำทุกปี รวมระยะเวลาการจัดงานทั้งหมด 4 วัน ภายในงานจะมีการจัดกิจกรรมทั้งที่วัดบางพลีใหญ่ในและบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอบางพลี ซึ่งชาวชุมชนจะพร้อมใจกันไปร่วมงานพร้อมกับการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆร่วมกับทางเทศบาลตำบลบางพลีและวัดบางพลีใหญ่ใน และในวันสุดท้ายของการจัดงานตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 ในช่วงเช้าจะมีขบวนเรือแห่หลวงพ่อดำจำลองเพื่อให้ประชาชนได้โยนบัวลงในเรือเป็นการนมัสการหลวงพ่อดำ ในวันที่ชาวชุมชนจะออกมาเยือนหน้าบ้านบริเวณริมคลองสำโรงเพื่อรอขบวนเรือหลวงพ่อดำ พร้อมกับการเตรียมดอกบัวไว้เพื่อนมัสการหลวงพ่อดำ

14.วันออกพรรษาดตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ในวันนี้ชาวชุมชนก็จะนิยมไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และนำข้าวของและอาหารแห้งไปตักบาตรเทโวโรหณะที่วัดในช่วงเช้า

15. ประเพณีลอยกระทงตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ในวันนี้ทางวัดบางพลีใหญ่ในจะมีการจัดทำกระทงหลวงพ่อดำโดยการนำองค์หลวงพ่อดำจำลองบรรจุลงในกระทงขนาดใหญ่เพื่อลอยในลำคลองสำโรงตลอดระยะเวลาการจัดงานทั้งช่วงเวลากลางวันและกลางคืน รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดประกวดกระทงสวยงาม การจัดประกวดหุ่นน้อยนพมาศ การตักบาตรพระทางน้ำในวันลอยกระทง เป็นต้น ซึ่งชาวชุมชนส่วนหนึ่งก็จะเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การจัดส่งกระทงเข้าประกวด การส่งลูกหลานประกวดหุ่นน้อยนพมาศ หรือการเดินเที่ยวชมงานที่ทางวัดจัดขึ้น เป็นต้น

16. วันสงฆ์ทำปีเก่า ตรงกับวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปี ในวันนี้ชาวชุมชนจะมีการจัดงานเฉลิมฉลองกันอย่างรื่นเริงและทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การจับฉลากของขวัญ การนำของขวัญเล็กๆน้อยๆมามอบให้กับญาติผู้ใหญ่หรือพ่อแม่พร้อมกับคำอวยพร การรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งวันที่ญาติพี่น้องจะมารวมตัวกัน มาพบปะพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน

ตารางที่ 1 แสดงปฏิทินวัฒนธรรม - ประเพณีของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลี

กิจกรรม เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1. วันปีใหม่	↔											
2. วันตรุษจีน		↔										
3. วันมาฆบูชา		↔										
4. วันชิงเม้ง				↔								
5. วันสงกรานต์				↔								
6. วันวิสาขบูชา					↔							
7. วัน อาสาฬหบูชา							↔					
8. วันเข้าพรรษา							↔					
9. วันสารทจีน								↔				
10. งานย้อนรอย ตลาดโบราณ บางพลี***									↔			
11. ไหว้ พระจันทร์									↔			
12. กินเจ												
13. ประเพณี รับบัว***										↔		
14. วันออกพรรษา												
15. ลอยกระทง											↔	
16. วันส่งท้ายปี เก่า												↔

*** หมายถึง งานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีและงานประเพณีรับบัวเป็นงานประเพณีท้องถิ่นที่มีเฉพาะชุมชนตลาดโบราณบางพลี จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

4.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ด้วยระยะเวลาที่ยาวนานทำให้ชุมชนตลาดแห่งนี้ได้สั่งสมคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันดีงามไว้อย่างมากมาย ภายใต้วิถีชีวิตที่ผูกพันกับลำคลองมาตั้งแต่อดีต แต่ในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนตลาดโบราณบางพลีในครั้งนี้ ไม่ค่อยพบหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรมากนัก ส่วนใหญ่เป็นหลักฐานจากคำบอกเล่าของชาวชุมชน ทำให้ประวัติศาสตร์ของชุมชนในบางช่วงเวลาอาจไม่ได้มีการกล่าวถึงไว้ในข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน การศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงด้วยกัน คือ 1. ช่วงก่อตั้งชุมชนและ 2. ช่วงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

1. ช่วงก่อตั้งชุมชน

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาในช่วงการก่อตั้งชุมชนนั้นได้มีการเล่าขานกันต่อๆมาว่า ก่อนที่จะก่อตั้งเป็นชุมชนตลาดริมคลองสำโรง ในอดีตบริเวณพื้นที่ดังกล่าวและพื้นที่โดยรอบเคยเป็นพื้นที่นาของคนไทยมาก่อนและมีบ้านเรือนปลูกอยู่ห่างๆกันออกไปตามคันนา โดยคุณลุงไพฑูริย์ (นามสมมติ) ชาวชุมชน เล่าว่า “เท่าที่ฟังจากพ่อแม่มาและพอจะจำความได้นั้น เห็นเขาก่อนที่จะเป็นตลาดริมคลองสำโรง ที่ตรงนี้และบริเวณรอบๆเคยเป็นพื้นที่นา แต่ก่อนจะเป็นพื้นที่นา ก็จะเป็นพวกป่าแล่ม เพราะตรงนี้เคยเป็นที่น้ำขึ้นน้ำลง พอคนไทยมาอยู่ก็ทำนากัน แล้วก็ปลูกบ้านอยู่ไกลๆกันออกไป ส่วนในคลองก็จะมีเรือมากมายที่เดินทางไปสู่ภาคตะวันออกหรือเดินทางเข้ากรุงเทพมหานคร พอมีเรือมาจอดเยอะก็อาจจะเริ่มมีการค้าขายกัน” (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2556) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณลุงไพฑูริย์ (นามสมมติ) ที่ว่า “ในสมัยก่อนพื้นที่ตรงนี้ก็เป็นที่ราบลุ่มเหมือนภาคกลางทั่วไป คนที่มาอยู่แถบบางพลีก็จะนิยมทำนากัน เพราะมีคลองสำโรงไหลผ่าน น้ำท่าก็ดี แล้วก็จะมีบ้านคนแบบปลูกห่างๆกันออกไป ส่วนในคลองสำโรง ก็มีเรือเยอะ เดินทางกันทั้งวันทั้งคืน พอมีเรือเยอะขึ้นก็อาจจะเริ่มมีการแลกเปลี่ยนขายของกัน จนต่อมามีคนอาจเห็นเรือเริ่มเยอะ ทั้งเรือชาวบ้านหรือเรือสินค้าจากที่ต่างๆก็มาจอดแวะค้าขายกัน จึงอาจจะเริ่มมีการสร้างตลาดริมน้ำขึ้นมาเพื่อเอาไว้ค้าขายอีกต่อหนึ่ง ” (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2556)

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ถูกบันทึกไว้ในหนังสือเล่าเรื่องเมืองบางพลีกล่าวว่า “ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีการอพยพเข้ามาของกลุ่มคนจีนที่เรียกได้เป็นจำนวนมากที่สุด โดยกลุ่มคนจีนที่เข้ามาอยู่แถบอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่ามีอยู่ 2 กลุ่มคือ กลุ่มคนจีนแต้จิ๋ว และกลุ่มคนจีนไหหลำ ซึ่งปรากฏหลักฐานชัดเจนในช่วงปีพ.ศ.2400 คนจีนเข้ามาอยู่ที่บางพลีเป็นพวกคนจีนไหหลำและจีนแต้จิ๋ว สำหรับจีนแต้จิ๋วจะถนัดทางการค้าขาย ส่วนคนจีนไหหลำจะถนัดทางด้านช่างไม้ จึงทำอาชีพต่อเรือ รำระหัดวิดน้ำ ทำโรงเลื่อย อาหารทำเนื้อเค็ม และข้าวมันไก่” ซึ่งเป็นหลักฐานจารึกที่ชาติบูรพธรรมวัดบางพลีใหญ่กลางที่พระอาจารย์เหมือน เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่กลางในสมัย

นั้นเป็นผู้พบจารึก (ชูศรี สัตยานนท์, 2551:24) จากหลักฐานดังกล่าว ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่า กลุ่มคนจีนเข้ามาอยู่ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2400 เป็นต้นมา โดยส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มคนจีนแต้จิ๋ว เนื่องจากจีนแต้จิ๋วจะถนัดทางการค้าขาย ซึ่งการเข้ามาอยู่อาศัยของกลุ่มคนจีน จึงทำให้เกิดการสร้างชุมชนขึ้นบริเวณริมคลองสำโรง เพื่อการอยู่อาศัยและประกอบอาชีพค้าขาย เกิดเป็นชุมชนตลาดริมน้ำแห่งแรกของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ตามประวัติการก่อสร้างชุมชน ไม่ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์ชัดเจน มีเพียงการบอกเล่า จากชาวชุมชน โดยคุณป้าสมใจ (นามสมมติ) เล่าว่า “การสร้างชุมชนนั้น ที่จำได้มี 3 ช่วงนะ โดยช่วงแรกก็ในปี พ.ศ. 2400 ผู้ที่สร้างขึ้นนั้น ไม่รู้ว่าเป็นใคร แต่จำได้ว่าชื่อ ตลาดศิริโสภณ อยู่แถวๆ ตลาดเก่าเป็นชุมชนเล็กๆไม่ใหญ่มาก เพราะคนแต่ก่อนยังกินนอนอยู่ในเรือหรือแพ มีประมาณ 30 กว่าห้อง เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวอยู่ริมคลองไม่ค่อยเจริญเหมือนการค้าขายในเรือ ต่อมาก็มีการสร้างขึ้น ต่อในช่วงที่ 2 เพิ่มเติมจากตรงบริเวณชุมชนตลาดเก่ามาจนถึงแถวๆปากคลองบัวคลี่ น่าจะอีกประมาณ 20 กว่าห้อง แต่เวลาห่างกันก็ปีนั้น จำไม่ได้แล้ว ผู้ที่สร้างขึ้นรู้สึกว่าจะชื่อนายป้อกับ นางเจียม โตะเจริญ ซึ่งเป็นสามีภรรยา กัน คนก็จะนิยมเรียกตลาดตรงนี้ว่า ตลาดยายเจียม และก็สร้าง ขึ้นอีกในช่วงที่ 3 อีกประมาณ 30 กว่าห้อง โดยสร้างไปจนถึงติดกับพื้นที่วัดบางพลีใหญ่ในเลย คนที่ สร้างรู้สึกว่าจะชื่อนายทองสุข ผู้คนก็เลยนิยมเรียกตลาดตรงนี้ว่า ตลาดอาจารย์สุข และในระยะหลัง คนเลยมาเรียกกันว่า ตลาดน้ำบางพลี เนื่องจากอาจจะเห็นว่าตั้งอยู่ริมคลองสำโรง ในพื้นที่อำเภอบางพลี แต่ถ้าเป็นคนในพื้นที่จะนิยมเรียกตลาดเก่าและตลาดใหม่ โดยใช้สะพานข้ามคลองเป็นตัวแบ่ง พื้นที่ชุมชนมากกว่า” (สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2556) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณพัฒนา (นามสมมติ) ที่ได้เล่าว่า “ที่เคยฟังพ่อแม่เล่ามา ก็ตามที่ป้าสมใจบอกคือชุมชนของเราก็มีการก่อสร้างเป็น 3 ช่วง ระยะเวลาไล่เลี่ยกัน แต่ห่างกันก็ปีนั้นจำไม่ได้ โดยช่วงแรกก็อยู่แถวตลาดเก่านั่น เค้ายกกันว่า ตลาดศิริโสภณ ส่วนช่วงสองก็ข้ามมาฝั่งตลาดใหม่นี้ เค้ายกกันว่าตลาดยายเจียม และช่วงที่ 3 ก็สร้าง ต่อตั้งแต่ปากคลองบัวคลี่ถึงเขตติดกับพื้นที่วัดเลย เค้ายกกันว่า ตลาดอาจารย์สุข” (สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2556)

จะเห็นได้ว่าการก่อสร้างชุมชนในช่วงระยะเวลาติดต่อกันถึง 3 ช่วงทำให้ชุมชนแห่งนี้ กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีความรุ่งเรืองมากในระยะเวลาต่อมา และถูกจัดให้เป็นพื้นที่สำหรับการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารทางเรือจากภาคตะวันออกชายฝั่งทะเลสู่กรุงเทพมหานคร ในเรื่องนี้ คุณลุงจำเรียว (นามสมมติ) ชาวชุมชน เล่าว่า “บริเวณชุมชนของเราก็มีเรือจากทั่วสารทิศพายมาขาย ของกันอย่างมากมาย อย่างเช่น เรือจากราชบุรีที่เค้าจะนำโอ่งมังกรมาขาย หรือเรือของพวกมอญจาก พระประแดงที่จะชอบนำกระถางและเครื่องปั้นดินเผา มาจอดขาย” (สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2556) นอกจากนี้คุณธวัช (นามสมมติ) ยังเล่าเพิ่มเติมอีกว่า “ส่วนในชุมชนของเรานั้น ก็มีร้านค้ามากมายเลย อย่างเช่นที่จำได้ก็มี ร้านถ่ายรูปเป็นแบบโบราณเลยของลุงเฮง มีร้านทำผมก็เยอะ ร้านทำเคียว เพราะ

แต่ก่อนแถวนี้คนทำนาเยอะ คนก็จะชอบมาซื้อเคียวไปเกี่ยวข้าวกัน ร้านตัดกางเกงตัดเสื้อผ้าก็มี ร้านตีมีด ร้านทำรางน้ำ ร้านทอง ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง ร้านกาแป้โบราณที่เค้าจะบดและคั่วกาแฟเองเลย ร้านเค้าอยู่ตรงหัวมุมตลาดเก่านี้แหละ หรือโรงทำขนมก็มี ร้านขายของส่งหรือร้านโชห่วยที่มีการขายของในราคาส่งเพื่อให้ชาวบ้านที่มาซื้อได้นำไปขายต่อในราคาปลีกก็มี มีปั้มน้ำมันสำหรับบริการเต็มเรือ มีโรงฝึน รวมทั้งร้านทองที่เรียกได้ว่ามีเยอะเลยนะ ถ้าจำไม่ผิดมี 3-4 ร้านได้ เพราะคนจีนในอดีตนิยมทำทอง ขายทองกันอย่างมาก ประกอบกับละแวกชุมชนนี้ก็ชาวบ้านทำนากันเยอะ พอหมดหนานาได้เงินมา ชาวบ้านก็จะนิยมมาทำทองเก็บไว้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยชอบเก็บเงิน จึงเลือกมาทำทองเก็บไว้มากกว่า ซึ่งแต่ก่อนขายดีมาก และทองเส้นหนึ่งก็ต้องใช้เวลามากกว่าจะทำออกมาได้ บางคนต้องมาสั่ง ที่นี้จึงมีการเปิดร้านขายทองกันเยอะ”(สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2556) จนต่อมาเรียกได้ว่าเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

นอกจากนี้บริเวณฝั่งคลองสำโรงตรงข้ามกับชุมชนยังเป็นสถานที่ตั้งของสถานที่สำคัญต่างๆ มากมาย ซึ่งคุณรัตนา (นามสมมติ) ชาวชุมชน เล่าว่า“เท่าที่จำความได้นะ ฝั่งตรงข้ามชุมชนจะมีโรงสีข้าวขนาดใหญ่ที่เค้าจะรับสีข้าวจากชาวนาในละแวกนี้ มีโรงเหล้าที่เป็นเหมือนร้านค้าส่ง แต่ไม่ได้ผลิตเอง ถัดมาก็เป็นโรงน้ำแข็งที่ทำเองและส่งขายตามบ้านที่อยู่ในละแวกนี้ ถัดมาก็เป็นโรงเรียน สันต์เสริมวิทย์ มีศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พินอยู่ตรงทางแยกของคลองสำโรงและคลองบางพลีมาบรรจบกัน รู้สึกว่าจะมีมานานแล้วนะก่อนก่อตั้งชุมชนอีก แต่ไม่รู้ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ตรงติดๆกับศาลก็มีร้านค้าเป็นห้องแถวเล็กๆ ประมาณ 7-8 ห้อง”(สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) และคุณสัญญา (นามสมมติ) ก็ได้เล่าเสริมว่า“ด้านหลังออกไปก็มีโรงเรียนจีนชื่อว่า โรงเรียนจีนางค์กู มีศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่อยู่ใกล้ๆกัน ส่วนด้านท้ายสุดของชุมชนก็มีที่ทำการไปรษณีย์อำเภอบางพลี แต่ต่อมารู้สึกว่าจะเปลี่ยนเป็นที่ทำการธนาคารออมสิน มีที่ว่าการอำเภอบางพลี มีโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุงอยู่ ถัดออกไป ก็แบบว่าเจริญเลยนะตลาดนี้ มีสถานที่สำคัญเยอะเลย”(สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) จะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณชุมชนถูกรายล้อมไปด้วยสถานที่สำคัญๆ จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นศูนย์รวมของประชาชนในการเดินทางมาจับจ่ายซื้อของและทำกิจกรรมต่างๆ

จนกระทั่งประเทศไทยเริ่มมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ และการลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาด้านสาธารณูปการและสาธารณูปโภคภายใต้การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 ช่วงปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมา ผลจากการพัฒนาที่เห็นได้ชัดคือการเกิดขึ้นของการคมนาคมทางบก ทำให้การก่อสร้างถนนแพร่หลายไปทุกแห่งหนทุกหมู่บ้าน ความเจริญไม่ต้องกระจุกตัวอยู่ริมน้ำอีกต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงยอมส่งผลกระทบต่อชุมชนตลาดโบราณบางพลี ซึ่งอยู่ริมคลองสำโรงเป็นอย่างมาก โดยคุณลุงแสวง (นามสมมติ) ประธานชุมชนธารา เล่าว่า“พอความเจริญเข้ามา พวกสถานที่สำคัญต่างๆก็ย้ายออกไป ล้มเลิกกิจการไป ไม่ว่าจะเป็นที่ทำการธนาคารออมสินที่ย้ายออกไปตั้งด้านนอกแทน โรงสีข้าว โรงเหล้า โรงน้ำแข็งเลิกกิจการและรื้อออกไป ร้านค้าที่อยู่

ติดกับศาลเจ้าพ่อพันงูก็เลิกกิจการและรื้อออกไปเช่นเดียวกัน”(สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2556) ซึ่งต่อมาเริ่มมีการตัดถนนเทพารักษ์ในช่วงปี พ.ศ.2515 ผ่านหน้าชุมชน มีการเผชิญกับการลงทุนของต่างชาติที่มาซื้อที่ดินบริเวณตรงข้ามชุมชนเพื่อก่อสร้างห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ (บิ๊กซี) ในช่วงปี พ.ศ.2538 (พิชัย สดภิบาล, 2553:9) และในช่วงปีพ.ศ.2540 ที่ประเทศต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วประเทศ ผู้คนในประเทศต่างได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างมากมายมหาศาล เมื่อมองย้อนกลับมาในชุมชน ก็ยิ่งเห็นภาพของความว่างเปล่าของผู้คน และเริ่มเห็นภาพของความว่างเปล่าของแม่ค้าที่เริ่มปิดกิจการมากขึ้น การขาดรายได้จึงเป็นสิ่งที่ชาวชุมชนต้องประสบพบเจอ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่ช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวลาต่อมา

2. ช่วงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกิดขึ้นในช่วงปีพ.ศ.2540 เมื่อสภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลีได้เข้ามาฟื้นฟูชุมชนและพัฒนาชุมชนเพื่อช่วยเหลือชาวชุมชนให้กลับมามีรายได้เพิ่มขึ้น ภายใต้การจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นในชุมชน อาทิ การจัดให้มีการขายสินค้าทั้งบนตลาดและทางเรือเพิ่มมากขึ้น การจัดให้มีการล่องเรือชมทิวทัศน์สองฝั่งคลอง แต่การจัดกิจกรรมดังกล่าวกลับพบว่าไม่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากและได้ยกเลิกไป เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากชาวชุมชนและไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวหรือผู้คนภายนอกเดินทางมาท่องเที่ยวหรือซื้อสินค้าภายในชุมชน

ปี พ.ศ.2547 การเปลี่ยนแปลงเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น เมื่ออาจารย์ชูศรี สัตยานนท์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลบางพลีได้เข้ามาพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนอีกครั้งหนึ่งภายใต้ความร่วมมือของชาวชุมชน โดยการจัดงานที่มีชื่อว่า“กินปลาบางพลี” แต่การจัดงานในครั้งนั้นทว่าก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเช่นเคย เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมจากชาวชุมชนและนักท่องเที่ยวหรือผู้คนภายนอกที่เดินทางมาจับจ่ายซื้อของภายในชุมชนยังมีจำนวนที่น้อยมาก

หลังจากนั้นในปีต่อมาก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอีกครั้งคือการเปลี่ยนแปลงนายกเทศมนตรีตำบลบางพลีคนใหม่ ซึ่งผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนอาจารย์ชูศรี คือ ดร.พัฒนพงศ์ ทำให้นายกเทศมนตรีคนใหม่มีแนวคิดที่จะเข้ามาพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม จึงได้จัดงาน“เทศกาลอาหารดีบางพลี 48” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยในการจัดงานครั้งนี้ทางเทศบาลได้นำขบวนบ้านอาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของชุมชนรวมทั้งสินค้าโอท็อปจากภายนอกชุมชนเข้ามาขาย ซึ่งการจัดงานในครั้งนีถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ไม่มากนักเนื่องจากยังขาดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนอยู่เช่นเคย ในปีต่อมา พ.ศ. 2549 ทางเทศบาลจึงร่วมมือกับชาวชุมชนในการทำประชาคมเพื่อเสนอรูปแบบการจัดงานที่ชาวชุมชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ประกอบกับการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ในลักษณะของตลาดโบราณกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว จึงได้ร่วมมือกับชาวชุมชนจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

พร้อมกับการเปลี่ยนชื่อชุมชนจากตลาดน้ำบางพลี ที่คนนิยมเรียกกันมาเป็นชื่อ ตลาดโบราณบางพลี ตามแนวคิดของนายกเทศมนตรีตำบลบางพลี โดยนายกเทศมนตรี ได้เล่าถึงแนวคิดในการจัดงานว่า “คำว่าตลาดน้ำนั้นต้องเป็นตลาดที่มีแม่ค้าพายเรือขายของ แต่ในขณะที่ชุมชนเราไม่ค่อยมีเรือพายขายของ มีแต่ร้านค้าที่อยู่ริมน้ำ และยังคงไว้ซึ่งความเก่าแก่และความเป็นโบราณ และของที่ขายส่วนใหญ่ก็ยังมีมาแต่โบราณดั้งเดิมอยู่อีกเป็นจำนวนมาก เราจึงควรจะนำเสนอภาพของความเป็นโบราณมากกว่า และคำว่าตลาดโบราณบางพลีก็ดูว่าจะเหมาะสมกว่าชื่อตลาดน้ำบางพลี” (สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2556) พร้อมกันนี้ยังมีการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของชุมชนโดยมีการนำแผ่นป้ายชื่อตลาดโบราณบางพลีมาติดตั้งบริเวณด้านหน้าชุมชนและด้านหลังของชุมชนตรงท่าเรือข้ามไปฝั่งบึงซี เพื่อให้ผู้คนที่ผ่านไปมาได้รู้จักชื่อตลาดโบราณบางพลี และจัดให้มีงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี 49 ชั้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเน้นการฟื้นฟูชุมชนและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนให้กลับมาและนำไปสู่การดำรงอยู่ของชุมชน ตลาดโบราณบางพลี ภายใต้การจัดกิจกรรมต่างๆที่แตกต่างไปจากเดิม อาทิ กิจกรรม การแต่งกายย้อนยุค โดยการรณรงค์ให้ชาวชุมชนที่เป็นพ่อค้าหรือแม่ค้าแต่งกายย้อนยุค การจัดกิจกรรมการแสดงการเล่นพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นการเล่นมวยทะเล การแข่งเรือมาด เป็นต้น ซึ่งการจัดงานดังกล่าวถือว่าประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผู้คนให้ความสนใจและเริ่มมีคนภายนอกเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนมากขึ้น

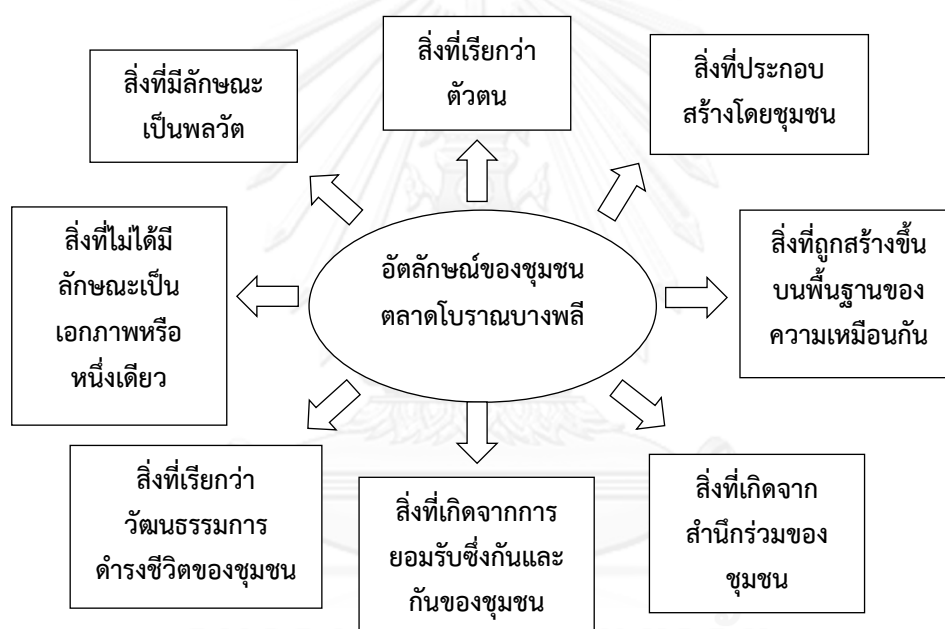
ต่อมาปี พ.ศ.2550 ซึ่งเป็นปีที่ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีอายุครบ 150 ปี นายกเทศมนตรีตำบลบางพลีจึงเกิดแนวคิดที่จะฟื้นฟูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สมบูรณ์แบบมากขึ้นและมีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้ผู้คนที่มาท่องเที่ยว ที่นอกจากการซื้อสินค้าแล้วยังสามารถทำกิจกรรมต่างๆร่วมด้วย จึงได้จัดงาน ย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี 150 ปีร่วมกับชาวชุมชนและมีการจัดกิจกรรมที่ยังคงรูปแบบเดิม แต่มีการเพิ่มกิจกรรมการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรงและการล่องเรือไหว้พระตามวัดต่างๆในละแวกใกล้เคียงเข้าเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งยังมีการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวขึ้นภายในชุมชน โดยใช้พื้นที่ที่เคยใช้เป็นห้องสมุดประชาชนมาก่อนเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมและจำหน่ายชื่อของภายในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งการจัดงานดังกล่าวถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก สามารถประเมินได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น และชาวชุมชนก็ยังมีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ปีต่อมาจนถึงปัจจุบันทางชุมชนก็ได้ใช้แนวคิดการจัดงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีตลอดมา โดยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอีก

จะเห็นได้ว่าการเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนของหน่วยงานราชการในระยะแรกนั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สามารถสะท้อนให้เห็นว่าชาวชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง ความต้องการของชุมชนกับการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดของหน่วยงานราชการไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่เมื่อการเปลี่ยนแปลงเริ่มมีความชัดเจนขึ้นในปีพ.ศ.2549 ส่งผลให้ชุมชนได้รับการพัฒนาที่ตรงตามความต้องการของชุมชนมากขึ้น ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการ

กำหนดแนวคิดในการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานราชการ มีการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนจึงยิ่งทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น พร้อมกับการได้รับการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมในอดีตให้กลับมา ทำให้ชุมชนกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง

4.3 อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นภาพรวมที่สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของชุมชนอันได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ สภาพทางภูมิศาสตร์ กิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม และสภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีดังแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 17 การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์ตามภาพที่ 17 พบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีประกอบด้วย

- **สิ่งที่เรียกว่าตัวตน** คือ สิ่ง que แสดงถึงความเป็นชุมชนตลาดโบราณบางพลีอันเกิดจากการให้ความหมายหรือคำนิยามของสมาชิกชุมชน

- **สิ่งที่ประกอบสร้างโดยชุมชน** คือ สิ่งที่ถูกเรียกรวมว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณ บางพลีนั้นที่ประกอบไปด้วย วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ประเพณี วัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเองหรือเป็นสิ่งที่มียู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลี ผ่านกระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นควบคู่กันไป

- **สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกัน** คือ ความเหมือนกันในด้านต่างๆที่ชาวชุมชนมีส่วนร่วม เช่น การมีวิถีชีวิตที่เหมือนกันของชาวชุมชน ไม่ว่าจะเป็วิถีชีวิตของการเป็นแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ ที่ชาวชุมชนซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ทุกคนต้องมีการประกอบอาชีพค้าขายภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่อยู่ริมคลองสำโรง การมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณที่เหมือนกัน ที่ชาวชุมชนซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้จะต้องอยู่อาศัยภายในเรือนไม้ที่มีลักษณะเป็นห้องแถวริมน้ำ หรือการมีประเพณีรับบัวเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นที่เหมือนกัน ที่ชาวชุมชนจะมีการประกอบพิธีกรรมภายในงานประเพณีรับบัวที่เหมือนกัน

- **สิ่งที่เกิดจากสำนึกร่วมของชุมชน** คือ ประสบการณ์ ความทรงจำ เรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆที่ชาวชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลให้ชาวชุมชนได้ตระหนักถึงลักษณะร่วมของชุมชนหรือเกิดสำนึกร่วมของชุมชนและเข้าใจว่าชุมชนของเรามีลักษณะแตกต่างไปจากชุมชนอื่นอย่างไร

- **สิ่งที่เกิดจากการยอมรับซึ่งกันและกันของชุมชน** คือ การยอมรับซึ่งกันและกันของชาวชุมชนอันจากสำนึกร่วมที่มีร่วมกันจนนำไปสู่การยอมรับซึ่งกันและกัน ดังเช่น การที่ชาวชุมชนมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำแล้วนั้น ชาวชุมชนก็ยังคงยอมรับว่าชุมชนของเรายังคงมีวิถีชีวิตแบบอื่น ไม่ว่าจะเป็วิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งการยอมรับที่เกิดขึ้นทำให้ชาวชุมชนยังคงมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบประเพณี หรือการยอมรับว่าชุมชนของเรายังคงมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดำเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน ซึ่งชาวชุมชนได้นำหลวงพ่อดำเข้ามาบทธาบทต่อการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในด้านความเลื่อมใสและศรัทธา

- **สิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชุมชน** คือ กฎเกณฑ์ ระเบียบวิธีปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชนที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนและมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ดังเช่น การมีประเพณีรับบัวเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นนั้นที่ชาวชุมชนจะต้องยอมรับเป็นกฎเกณฑ์หรือระเบียบปฏิบัติว่าการประกอบพิธีกรรมภายในงานประเพณีรับบัวนั้นจะต้องมีการแห่เรือหลวงพ่อดำและใช้ดอกบัวเป็นดอกไม้สำหรับนมัสการหลวงพ่อดำ

- **สิ่งที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นเอกภาพหรือหนึ่งเดียว** คือ สิ่งที่ถูกเรียกว่าอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นมีหลายอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยชาวชุมชน ดังเช่น การมีขนมสายบัว ขนมกะลา ปลาสดิตแดดเดียว ซึ่งเป็นขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้านของชุมชน การมีการแข่งเรือมาด การละเล่นมวยทะเล การเล่นกังหันเม็ล็ดมะม่วง ซึ่งสิ่งเหล่านี้รวมเรียกว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

อันแสดงให้เห็นได้ว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงไม่ได้มีลักษณะที่เป็นเอกภาพหรือหนึ่งเดียวเท่านั้น

- **สิ่งที่มีลักษณะเป็นพลวัต** คือ สิ่งที่ถูกเรียกว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อันประกอบไปด้วย วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ประเพณี วัฒนธรรมนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ดังเช่น การเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วงซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว หรือขนมสายบัว ขนมกะลา ซึ่งเป็นขนมพื้นบ้านของชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้สูญหายไปจากชุมชนแล้วเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเช่นกันเมื่อบริบทของสังคมเปลี่ยนไปหรือมีเงื่อนไขของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกันความเป็นพลวัตที่เกิดขึ้น ก็สามารถทำให้อัตลักษณ์ที่มีสถานะสูญหายไปจากชุมชนแล้ว สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงและกลับมาคงอยู่ในชุมชนได้เช่นเดียวกัน เช่น การแข่งเรือมาดและการละเล่นมวยทะเล ที่ชาวชุมชนมีการรื้อฟื้นกลับมาอยู่ภายในชุมชน

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีคือตัวตนของชุมชนตลาดโบราณบางพลีอันเกิดจากการให้ความหมายหรือค่านิยมของชาวชุมชน โดยไม่ได้มีลักษณะเป็นเอกภาพหรือหนึ่งเดียวแต่มีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นโดยชาวชุมชน บนพื้นฐานของความเหมือนกันในด้าน ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านประสบการณ์ ความทรงจำ เรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆที่ชาวชุมชนมีส่วนร่วม จนทำให้ชาวชุมชนได้ตระหนักถึงลักษณะร่วมของชุมชนหรือเกิดสำนึกร่วมของชุมชนและเข้าใจว่าชุมชนของเรามีลักษณะแตกต่างไปจากชุมชนอื่นอย่างไร จนนำไปสู่การยอมรับซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบวิธีปฏิบัติ ธรรมเนียม ประเพณีของชุมชนที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนและมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นมีลักษณะเป็นพลวัตที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม จึงทำให้อัตลักษณ์ของชุมชนมีสถานะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งอัตลักษณ์ที่มีสถานะคงอยู่ อัตลักษณ์ที่สูญหายไปไม่มีการรื้อฟื้นกลับมา และอัตลักษณ์ที่สูญหายไปแต่มีการรื้อฟื้นกลับมา โดยอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีนั้นประกอบไปด้วยอัตลักษณ์ด้านต่างๆ ดังนี้

4.3.1 ด้านวิถีชีวิต

4.3.1.1 การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ

การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำสามารถแสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน เห็นได้จากการที่ชาวชุมชนมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ริมคลองสำโรงขนานไปกับฝั่งคลอง อาศัยอยู่ในเรือนไม้ที่ใช้เป็นร้านค้าและที่พักอาศัยภายในสถานที่เดียวกัน โดยด้านหน้าของจะเปิดเป็นร้านค้าเพื่อขายสินค้า ส่วนด้านในถัดเข้าไปจะใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรืออาจเรียกว่าเป็นบ้านพักอาศัยเลยก็ได้

เนื่องจากการทำกิจกรรมต่างๆของชาวชุมชนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันจะปรากฏอยู่บริเวณด้านในของเรือนไม้ เช่น การรับประทานอาหาร การทำอาหาร การนอนพักผ่อน การนั่งดูทีวี การพูดคุยระหว่างบุคคลในครอบครัว เป็นต้น หรือข้าวของเครื่องใช้ต่างๆในชีวิตประจำวันก็จะปรากฏอยู่บริเวณด้านในของเรือนไม้ทั้งหมดเช่นเดียวกัน เช่น ตู้ โต๊ะ เติง ตู้เย็น เต้าแก๊ส เสื้อผ้า รองเท้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะอยู่รวมกันภายในพื้นที่ที่ถูกจำกัดด้วยอาณาเขตของความกว้างและความยาวของแต่ละห้อง แต่การถูกจำกัดด้านพื้นที่นี้ก็ไม่ได้ทำให้ชาวชุมชนรู้สึกลำบากหรือรู้สึกไม่สะดวกสบาย แต่กลับเป็นความรู้สึกที่มีความสุขและพอใจกับสิ่งที่เป็นอยู่ภายใต้ความคุ้นเคยและความเคยชินกับสถานที่ที่เป็นเสมือนบ้านจริงๆ

ด้วยวิถีชีวิตที่ผูกพันกับลำคลอง ชุมชนจึงมีคลองสำโรงทำหน้าที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวชุมชนมาอย่างช้านาน และยังคงถูกใช้ประโยชน์จากชาวชุมชน แม้สภาพน้ำในคลองจะไม่สามารถใช้เพื่อการอุปโภคหรือบริโภคแบบในอดีตได้แล้วก็ตาม แต่บริเวณริมคลองซึ่งเป็นหน้าบ้านยังคงถูกใช้เป็นที่จอดเรือ เป็นที่ตากเสื้อผ้า หรือชำระล้างสิ่งสกปรกบ้างในบางครั้ง เรือยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างชาวชุมชนและบ้านใกล้เรือนเคียง ชาวชุมชนใกล้เคียงยังคงใช้เรือในการเดินทางมาซื้อของที่ชุมชนแห่งนี้หรือเรือพายขายของของชาวบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเรือพายขายไอศกรีมโบราณ เรือพายขายกล้วยเดี่ยว เรือพายขายผลไม้ เป็นต้น ซึ่งยังคงพบเห็นในลำคลองสำโรงที่มักจะพายมาขายให้กับชาวชุมชนและนักท่องเที่ยวไม่เว้นแต่ละวัน ชาวชุมชนส่วนหนึ่งยังคงเลือกใช้เรือในการเดินทางไปเยี่ยมเยียนชาวชุมชนใกล้เคียงมากกว่าที่จะรถยนต์แบบในปัจจุบัน

ภาพที่ 18 การทำกิจกรรมบริเวณริมคลองสำโรงในชีวิตประจำวันของชาวชุมชน

ที่มา: (โพโตออนทัวร์, 2555)

การค้าขายถือเป็นกิจกรรมหลักของวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ ซึ่งทำให้ชาวชุมชนได้รับบทบาทของการเป็นแม่ค้าหรือพ่อค้าที่จะต้องมีการเปิดร้านเพื่อค้าขายในทุกๆวัน โดยที่ชาวชุมชนส่วนใหญ่ยังคงเลือกที่จะเปิดร้านเพื่อค้าขายตั้งแต่ช่วงเช้าเหมือนดังอดีตที่ผ่านมาและมีความเห็นตรงกันว่าการเปิดร้านในช่วงเช้ายังเป็นสิ่งที่จำเป็นอยู่ เนื่องจากลูกค้าส่วนหนึ่งที่มาจับจ่ายซื้อของตั้งแต่ช่วงเช้านั้นยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องปรุงอาหาร หรือ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำอาหาร เช่น กระทะ หม้อหุงข้าว ขี้ไต้สำหรับจุดไฟ หวดนึ่งข้าวเหนียว หรือแม้กระทั่งเครื่องสังฆทานหรือเครื่องสังฆภัณฑ์ต่างๆก็ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับลูกค้าที่จะต้องมาซื้อในช่วงเช้าเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 19 เรือพายขายของบริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลีในปัจจุบัน

ด้วยวิถีชีวิตกับการรับบทบาทในการเป็นแม่ค้าหรือเกี่ยวข้องกับการค้าขายในทุกๆวันที่เป็นมาโดยตลอด แต่ในขณะที่เดียวกันยังมีอีกบทบาทหนึ่งที่เป็นบทบาทที่ซ้อนทับหรือคาบเกี่ยวกันอยู่ นั่นคือการมีบทบาทของการทำหน้าที่เป็นแม่บ้านหรือพ่อบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวชุมชนสามารถดำรงบทบาทที่ซ้อนทับหรือคาบเกี่ยวกันอยู่ได้เป็นอย่างดี และเป็นสิ่งที่ปฏิบัติจนเป็นความเคยชิน จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าการทำหน้าที่ทั้งสองอย่างของชาวชุมชนนั้นทำให้ได้เห็นภาพของการดำเนินชีวิตประจำวันที่หลากหลายมากขึ้น เพราะในขณะที่ต้องตื่นแต่เช้าเพื่อมาเปิดร้านขายของ ก็ยังต้องทำอาหารเช้าให้คนในครอบครัว ต้องพูดคุยมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว บางคนยังทำงานบ้านไม่เสร็จก็มักจะมีลูกค้ามาเรียกซื้อของแล้ว เพราะลูกค้าบางคนจะต้องนำไปของไปใช้ในการทำอาหารเพื่อมาวางขายใน

ช่วงเวลาถัดไป ทำให้แม่ค้าบางคนต้องเปิดร้านเพื่อขายของให้กับลูกค้าก่อน เพราะคนที่มาเรียกส่วนใหญ่นั้นเป็นผู้ที่รู้จักและคุ้นเคยกัน ในขณะที่ชาวชุมชนเปิดร้านขายของตามปกติ แต่ภายในบ้านก็ยังคงเห็นภาพของลูกๆที่ยังคงนอนอยู่ ภาพของคนในครอบครัวรับประทานอาหารเช้าร่วมกัน หรือภาพของการพูดคุยกันระหว่างคนในครอบครัว ภาพของการส่งเสียงทักทายกันยามเช้าระหว่างบ้านใกล้เรือนเคียงในขณะที่กำลังทำกิจกรรมอยู่ภายในบ้านของตนเอง

ภาพที่ 20 คนเฒ่าคนแก่ดูลูกหลานค้าขายภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

นอกจากนี้การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ ยังสามารถให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวชุมชนได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะผ่านการจับจ่ายซื้อของภายในชุมชน ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การซื้อขายและต่อรองราคาสินค้ามักเป็นไปด้วยความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของชาวชุมชนด้วยกันเองหรือระหว่างบ้านใกล้เรือนเคียง เพราะในขณะที่ผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์อยู่นั้น ก็ได้มีชาวชุมชนคนหนึ่งที่อยู่บ้านถัดไปเข้ามาขอซื้อหวดหนึ่งชั่วโมงเพื่อนำไปทำอาหารขาย โดยผู้เป็นแม่ค้านั้นกำหนดราคาไว้ที่อันละ 65 บาท แต่กลับบอกลูกค้าไปว่าคิดไป 55 บาทนะ โดยที่ยังไม่ได้ทันได้ต่อหรือไม่ต้องต่อเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการอยู่อาศัยร่วมกันมาอย่างยาวนานทำให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและความไว้นื้อเชื่อใจกัน แม้บางคนจะไม่ได้มีความเป็นเครือญาติหรือเป็นญาติพี่น้องกันก็ตาม ในการขายสินค้าก็เช่นเดียวกัน บางครั้งการซื้อขายสามารถให้ลูกค้านำของไปก่อนโดยที่ยังไม่ต้องจ่ายเงิน หรือเวลาไม่มีลูกค้า แม่ค้าก็มักจะเดินมาทักทายพูดคุยถามสารทุกข์สุขดิบกันเป็นกันเอง บางคนก็มีการขายซื้อขายแลกเปลี่ยนของกัน บางคนต้องการสิ่งนี้หรือบางคนต้องการสิ่งนั้นจากร้านของเราก็จะซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอย่างสนุกสนาน บางคนก็จะเดินไปมาส่งเสียงทักทายพูดคุยกับคนในชุมชน

ระหว่างทางแทบทุกบ้าน หรือเมื่อมีข่าวสารอะไรก็มักจะนำมาเล่าสู่กันฟัง คนเฒ่าคนแก่ภายในชุมชน ก็มักจะออกมานั่งหน้าบ้านเพื่อช่วยลูกหลานขายของ เมื่อคนในชุมชนเดินผ่านก็มักจะแวะทักทาย พูดคุยกับคนเฒ่าคนแก่อย่างเป็นกันเอง

ภาพที่ 21 ชีวิตประจำวันของชาวชุมชนในขณะที่กำลังค้าขายและพักผ่อนภายในเรือนไม้

ด้วยความสนิทสนมคุ้นเคยกันทำให้วิถีชีวิตของชาวชุมชนเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ดำเนินไปอย่างปกติทุกวัน ไม่ได้ใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบหรือเปลี่ยนไปตามกระแสการท่องเที่ยงที่เข้ามายังชุมชน สิ่งที่เปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดที่สุดคงเป็นสินค้าต่างๆที่วางขายในชุมชน ที่ชาวชุมชนส่วนหนึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สินค้านั้นตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงถือเป็นอีกหนึ่งวิถีชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นวิถีชีวิตแบบเดิมที่มีอยู่จริงสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยืนหยัดมาได้จนทุกวันนี้ ไม่ได้เกิดจากการประดิษฐ์หรือจำลองวิถีชีวิตเหมือนดังชุมชนตลาดอื่นๆในปัจจุบัน

4.3.1.2 การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน

การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีนสามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนตลาดโบราณบางพลี โดยเฉพาะการแสดงออกผ่านการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีจีนในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันตรุษจีน วันสารทจีน เป็นต้น จากการสังเกตของผู้วิจัยเมื่อครั้งเดินทางไปลงพื้นที่ชุมชนซึ่งเป็นวันก่อนวันสารทจีนหนึ่งวันพบว่าชาวชุมชนส่วนหนึ่งจะมีการนำเอาของที่จะใช้เซ่นไหว้บรรพบุรุษ เช่น ไก่ หมู ที่ต้มสุกแล้ว ผลไม้ กระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น มาจำหน่ายภายในชุมชน ซึ่งมีชาวชุมชน

ด้วยกันเองและผู้คนจากภายนอกเดินทางมาจับจ่ายซื้อของกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ในแต่ละบ้านก็จะมีการจัดเตรียมของไหว้ส่วนหนึ่งไว้บ้างแล้ว เช่น บางบ้านจะมีการทำขนมเทียนขนมเข่งกันเอง มีการจัดเตรียมผลไม้ใส่ถาด มีการพับกระดาษเงินกระดาษทอง เป็นต้น และยังมีการแสดงออกผ่านทาง การแต่งกายซึ่งมักจะพบในวัยผู้สูงอายุ โดยมักจะนิยมใส่เสื้อคอกระเช้ากับกางเกงขา กว้างตามแบบอย่างของชาวจีน และการแสดงออกผ่านภาษาที่พบว่าผู้สูงอายุบางคนยังคงใช้ภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋วในการพูดคุยสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวอยู่ แต่เมื่อต้องสื่อสารกับบุคคลภายนอกก็จะใช้ภาษาไทยภาคกลางในการสื่อสารแทน และในการถามหาการยอมรับในอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านการจัดประชุมกลุ่มย่อยกับชาวชุมชนนั้นก็พบว่าชาวชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเราคือชุมชนของคนไทยเชื้อสายจีนจริงๆ เนื่องจากชาวชุมชนมักให้เหตุผลในการทำงานว่ามีบรรพบุรุษที่เป็นคนจีนโดยกำเนิด โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนแต้จิ๋วที่ได้อพยพโยกย้ายมาทำกินที่ชุมชนแห่งนี้ และได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมและความเชื่อตามประเพณีจีนให้แก่ลูกหลานได้สืบทอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในเรื่องนี้คุณนงเยาว์ (นามสมมติ) ชาวชุมชน เล่าว่า “อาม่าของพี่ ก็เป็นคนจีนที่อพยพมาจากประเทศจีนเลยนะ ก็มาอยู่ถ้าจำไม่ผิด น่าจะตั้งแต่สร้างชุมชนช่วงแรกๆเลย ก็อพยพมากับญาติๆ แล้วก็มาได้สามีเป็นคนไทยที่นี่ ก็เลยตั้งรกรากอยู่ที่นี่เลย ส่วนในเรื่องความเชื่อดั้งเดิมแบบของจีนก็ทำกันต่อๆมาตั้งแต่รุ่นอาม่าแล้ว ปัจจุบันก็ยังทำอยู่ ในช่วงวันสำคัญ เช่น ตรุษจีน สารทจีน เราก็ยังมีการไหว้บรรพบุรุษของเราเหมือนกัน ก็ทำตามๆกันไป ไม่ได้มีการยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงอะไร” (สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2556)

ภาพที่ 22 การแต่งกายของผู้สูงอายุตามแบบชาวจีน “กางเกงขา กว้าง” ในปัจจุบัน

นอกจากนี้การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีนยังแสดงออกให้เห็นได้จากการที่ชาวชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันในการสร้างศาลเจ้าที่มีชื่อว่า “ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่” เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมบริเวณด้านหน้าชุมชนและต่อมาย้ายไปอยู่บริเวณด้านหลังของชุมชน และในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นยังมีการจัดตั้งโรงเรียนจีนที่มีชื่อว่า “โรงเรียนจีนางค์กุ” เพื่อใช้สำหรับเป็นที่สอนภาษาจีนให้แก่ลูกหลานของชาวชุมชน เพื่อให้ลูกหลานของชุมชนได้เรียนภาษาจีนซึ่งเป็นภาษาบ้านเกิดของตน แต่ปัจจุบันถูกยุบไปแล้ว แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ปฏิเสธการเปิดรับวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ ซึ่งชาวชุมชนก็จะไปประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัดบางพลีใหญ่ในที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับชุมชนและอยู่คู่กับชุมชนมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนกันอย่างกลมกลืน จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นชุมชนของคนไทยเชื้อสายจีนมาจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 23 บริเวณด้านในของศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่

4.3.1.3 การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดำเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน

ถ้าเอ่ยชื่อหลวงพ่อดำ อาจจะเป็นคำคุ้นเคยที่หลายคนเคยได้ยิน เนื่องจากหลวงพ่อดำคือพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ตามวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เช่น หลวงพ่อดำ วัดไชโยวรวิหาร หลวงพ่อดำ วัดอินทรวิหาร หลวงพ่อดำ วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นต้น โดยราช รามัญ (อ้างถึงในเจริญ ตันมหาพราน, 2554: คำนำ) ได้ให้ความหมายคำว่าหลวงพ่อดำ หมายถึงพระพุทธรูปที่มีการสร้างขึ้นแล้วมี

ขนาดใหญ่โต ซึ่งในประเทศไทยนี้มีอยู่หลายวัดที่ได้สร้างขึ้น ทั้งเป็นวัดที่มีฐานะเป็นพระอารามหลวง หรือแม้แต่วัดที่เป็นวิหาร วรวิหาร เป็นต้น รวมทั้งวัดที่มีสถานะเป็นวัดราษฎร์ก็มีการสร้างพระพุทธรูป ที่มีขนาดใหญ่ และนิยมเรียกว่า หลวงพ่อโต เช่นกัน ด้านเจริญ ตันมหาพราณ (2554:คำนำ) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่าหลวงพ่อโต คือ พระพุทธรูปที่สร้างจากพลังศรัทธาแรงกล้า ถ้าเป็นระดับพระมหากษัตริย์หรือชนชั้นขุนนางผู้ใหญ่ โดยมากจะเน้นสร้างด้วยวัสดุที่มีคุณค่าสูง เช่น ทอง นาก ฯลฯ แต่ถ้าเป็นระดับเศรษฐีมีทรัพย์หรือบรรดาชาวบ้านจะสร้างให้มีขนาดใหญ่โตมโหฬาร ประดิษฐานอยู่ที่ทวารวดี เช่น ปาดงพงไพร เนินผาหน้าเขา เป็นเครื่องหมายบ่งบอกสถานที่ และให้ผู้สัญจรไปมาได้สักการะเป็นสิริมงคล ผู้คนจะเรียกขานพระพุทธรูปเหล่านี้ตามขนาดว่า หลวงพ่อโต พระเจ้าตนหลวง หลวงพ่อใหญ่ แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น สิ่งที่ไม่ต่างกันมากนักคือเป็นเนื้อนาบุญอันยิ่งใหญ่

จะเห็นได้ว่าหลวงพ่อโต เป็นชื่อเรียกของพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ และประดิษฐานอยู่ตามวัดต่างๆทั่วประเทศ ซึ่งหลวงพ่อโตวัดบางพลีใหญ่ในก็เป็นพระพุทธรูปอีกหนึ่งองค์ที่มีขนาดใหญ่โตเช่นกัน ที่ผู้คนนิยมเรียกว่า หลวงพ่อโต ตามขนาดองค์ของท่าน แต่ไม่ใช่พระพุทธรูปที่เกิดจากการสร้างขึ้นโดยชาวชุมชนหรือผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ลอยน้ำมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา อาจถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นใคร และประชาชนช่วยกันอาราธนาขึ้นจากน้ำและประดิษฐานอยู่ ณ วัดบางพลีใหญ่ในจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นระยะเวลากว่า 200 ปีมาแล้วจึงมีความแตกต่างจากหลวงพ่อโตที่ประดิษฐานอยู่ตามวัดอื่นๆในประเทศไทย

ภาพที่ 24 หลวงพ่อโตขนาดจำลอง

1) ประวัติหลวงพ่อดโต

หลวงพ่อดโตเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย (ปางสะดุ้งมาร) ลักษณะเบิกพระเนตร ชัดสมาธิราบ สร้างขึ้นด้วยศิลปะสมัยสุโขทัย วัสดุสัมฤทธิ์ลงรักปิดทอง มีขนาดหน้าตักกว้าง 3 ศอก 1 คืบ ตามตำนานประวัติของหลวงพ่อดโต ไม่สามารถหาหลักฐานมายืนยันแน่นอนได้ เป็นเพียงคำบอกเล่าสืบต่อกันมากกล่าวว่าประมาณกาล 200 กว่าปีล่วงมาแล้วพระพุทธรูป 3 องค์คือหลวงพ่อดโตบ้านแหลม หลวงพ่อโสธร และหลวงพ่อดโต บังเกิดปาฏิหาริย์ไหลล่องรอนแรมมาตามลำน้ำเจ้าพระยาตลอดมา มาตราว่าประชากรราษฎรเมื่อสมัยอยุธยาอาราธนาลุ่มแม่น้ำสำคัญนี้ เพื่อหลบหลีกข้าศึกและภัยสงคราม อันตรายจากพม่า พระพุทธรูปทั้ง 3 องค์นี้ได้ลอยมาตามลำน้ำเรื่อยมา และเมื่อผ่านที่ใด ด้วยอิทธิปาฏิหาริย์เป็นที่โจษจันกันทั่ว สถานที่นั้นจึงมีชื่อเรียกเกี่ยวกับองค์พระโดยตลอด เช่น ตำบลสามแสน สามพระทวน หรือ สัมปทวน และบางพระ เป็นต้น โดยหลวงพ่อดโตบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม อาราธนาขึ้นจากน้ำองค์ที่ 1 หลวงพ่อโสธร วัดโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา อาราธนาขึ้นจากน้ำองค์ที่ 2 และหลวงพ่อดโต วัดบางพลีใหญ่ใน อาราธนาขึ้นจากน้ำองค์ที่ 3 ตามลำดับ

สำหรับพระพุทธรูปองค์สุดท้ายที่ถูกอาราธนาขึ้นจากน้ำคือหลวงพ่อดโตนั้นได้ล่องไปตามลำแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วปาฏิหาริย์บังเกิดลอยวกกลับเข้ามาในลำคลองสำโรง ชาวบ้านที่พบเห็นต่างอัศจรรย์ใจในความศักดิ์สิทธิ์ จึงพากันอาราธนาให้ขึ้นที่ปากคลองสำโรง แต่พระพุทธรูปก็ไม่ไหวติง และในทีนั้นมีชายปัญญาดีคนหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า คงเป็นด้วยบุญญาอภิหารของพระพุทธรูป แม้จะใช้กำลังผู้คนเป็นจำนวนมากมายักเพียงใดคงฉุดลากขึ้นฝั่งไม่สำเร็จเป็นแน่ ควรจะเสี่ยงทานต่อแพผูกชะลอกกับองค์พระพุทธรูปไว้ แล้วใช้เรือพายฉุดให้ลอยมาตามลำน้ำสำโรงพร้อมอธิษฐานว่า “หากท่านประสงค์จะขึ้นโปรดที่ใด ก็ขอจงได้แสดงอภิหารให้แพที่ลอยมา จงหยุด ณ ที่นั้นเถิด” เมื่อชาวบ้านทั้งหลายเห็นพ้องต้องกันดีแล้ว จึงพร้อมใจกันทำตามนั้นแล้วใช้เรือพายทั้งสิ้น ช่วยกันจ้ำพายจูงแพลอยเรื่อยมาตามลำคลอง เป็นที่น่าประหลาดใจว่าเรือที่ใช้ลากจูงมานั้นล้วนแต่มีชื่อแปลกหู เช่น ม่าน้ำ เป็ดน้ำ ตู๊กแก ฯลฯ พร้อมกันนั้นจัดให้มีละครเจ้ารับรำถวาย และการละเล่นอื่นๆ ครั้นแครงมาตลอดทั้งลำน้ำ ครั้นแพลอยมาถึงบริเวณหน้าวัดพลับพลาชัยขณะสงครามหรือวัดบางพลีใหญ่ใน แพที่ผูกชะลอกองค์ท่านก็เกิดหยุดนิ่งแม้พยายามออกแรงจ้ำและพายกันสักเท่าใด แพนั้นก็หาได้ขยับเขยื้อนไม่ ชาวบ้านที่มากับเรือและชาวบางพลีต่างตระหนกตกใจ อัศจรรย์ใจยิ่ง ต่างพากันก้มกราบนมัสการด้วยความเคารพศรัทธาและพร้อมใจกันอาราธนาจิตอธิษฐานว่า “ถ้าหลวงพ่อดโตจะโปรดคุ้มครองชาวบางพลีให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขแล้วก็ขออาราธนาอัญเชิญองค์ท่านให้ขึ้นจากน้ำได้โดยง่ายเถิด” และความมหัศจรรย์ก็บังเกิด ซึ่งใช้กำลังคนไม่มากนักก็สามารถอาราธนาพระพุทธรูปขึ้นจากน้ำได้อย่างง่ายดาย ซึ่งชาวบ้านต่างเลื่อมใสศรัทธาในบารมีที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างยิ่ง จึงได้อัญเชิญท่านขึ้นไปประดิษฐานในพระวิหาร แต่ต้องชะล่อขึ้นข้ามฝาผนังวิหาร เพราะขณะนั้นหลังคาพระวิหารยังไม่สร้าง และประตูพระวิหารมีขนาดเล็ก แต่ต่อมาเมื่อวิหารสร้างเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารเรื่อยมา ครั้นต่อมาได้มีการทำนุบำรุงพระวิหารอีก เพื่อสร้างเป็นพระอุโบสถ ที่ถาวรจึงต้องชะลอองค์ท่านมาพักไว้ยังศาลาชั่วคราว จนกระทั่งได้สร้างพระอุโบสถสำเร็จแล้ว จึงได้อาราธนาท่านไปประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถ เพื่อเป็นประธานของวัดบางพลีใหญ่ใน (พระครูวุฒิชธรรมสุนทร, 2514:3-5)

ภาพที่ 25 บริเวณรอบพระอุโบสถวัดบางพลีใหญ่ในที่ประดิษฐานหลวงพ่อดโต

2) ที่มาของชื่อ หลวงพ่อดโต

การที่ท่านได้พระนามว่า “หลวงพ่อดโต” นั้นคงเป็นเพราะองค์ของท่านใหญ่โตสมกับที่ประชาชนเรียก คือใหญ่โตกว่าองค์ที่ลอยน้ำมาด้วยกันทั้ง 2 องค์ จึงถือเป็นนิมิตหมายอันดีให้กับประชาชนพากันถวายนามว่า “หลวงพ่อดโต” เป็นที่สักการะของชาวบางพลี และเป็นมิ่งขวัญของวัดบางพลีใหญ่ในมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ส่วนการที่ลำดับว่าองค์ใดเป็นองค์พี่ องค์กลาง องค์น้อง อาจเกิดจากการนับเอาองค์ที่อาราธนาขึ้นจากน้ำได้ก่อนเป็นองค์พี่ ขึ้นจากน้ำองค์ที่สองเป็นองค์กลาง ขึ้นจากน้ำองค์ที่สามเป็นองค์น้อง (พระครูวุฒิชธรรมสุนทร, 2514:3-5)

3) อภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดโต

จากตำนานที่กล่าวขานกันต่อมาของหลวงพ่อดโตนั้นแสดงให้เห็นถึงอภินิหารและความอัศจรรย์ใจแก่ประชาชนยิ่ง ซึ่งหลังจากประดิษฐานอยู่ ณ วัดบางพลีใหญ่ใน หลวงพ่อดโตก็ได้แสดงให้เห็นถึงอภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์นานับประการ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ขณะที่กำลังก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่อยู่และได้รู้พระวิหารเก่า อาราธนาหลวงพ่อดโตมาพักอยู่ศาลาชั่วคราว ในคืนวันหนึ่ง ตรงพื้นเบื้องหน้าหลวงพ่อดโตห่างราว 2 ศอกเศษได้ปรากฏรอยเท้าแสดงท่าหันหน้าคุกเข่า

กราบหลวงพ่อดำ รอยเท้าเข้าไม่ปรากฏ ปรากฏแต่รอยเท้าตอนขากลับเท่านั้น รุ่งเช้าได้มีผู้คนแตกตื่น มาดูกันเป็นการใหญ่ ผู้ใหญ่บางท่านบอกว่า เป็นรอยมือรอยเท้าของนางพิกุลที่มากกราบลาหลวงพ่อดำ เพราะเมื่อจะสร้างอุโบสถใหม่ได้รื้อพระวิหารเก่าหลังเดิมออกและตัดต้นพิกุลหน้าพระวิหาร ซึ่งมีขนาดใหญ่ประมาณ 3 คนโอบออกเสีย นางพิกุลที่สถิตย์อยู่ที่ต้นพิกุลนั้นก็มาร่ำไห้กราบลาหลวงพ่อดำ และแสดงอภินิหารปรากฏรอยมือรอยเท้าให้เห็น ต้นพิกุลนี้หลังจากที่ตัดแล้ว ต่อมาภายหลังได้แกะสลักเป็นรูปพระสังกัจจายน์ ซึ่งประดิษฐานไว้ ณ ที่หน้าวิหารข้างพระอุโบสถ และเมื่อสร้างพระอุโบสถเสร็จใหม่ ๆ ก่อนจะอาราธนาหลวงพ่อดำเข้าไปประดิษฐานภายในพระอุโบสถ ซึ่งได้วัดองค์ท่านกับขอบประตูพระอุโบสถได้ขนาดพอดีกัน ครั้นเวลาอาราธนาหลวงพ่อดำเข้าสู่พระอุโบสถ ปรากฏว่าองค์หลวงพ่อดำกลับใหญ่กว่าขอบประตูมาก คณะกรรมการพากันตกใจคิดว่า จะต้องกระเทาะประตูรื้อทำใหม่เพราะเข้าไม่ได้ แต่บางท่านให้ความเห็นว่าคงจะเป็นอภินิหารของหลวงพ่อดำจึงพร้อมใจกันจุดธูปเทียนบูชาอธิษฐานขอให้หลวงพ่อดำเข้าไปในประตูพระอุโบสถใหม่ คราวนี้ทุกคนก็ต้องแปลกใจที่องค์หลวงพ่อดำผ่านประตูพระอุโบสถอย่างง่ายดาย โดยที่ช่องว่างระหว่างองค์หลวงพ่อดำกับขอบประตูพระอุโบสถยังเหลือเสียอีก เป็นที่น่าอัศจรรย์ในอภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดำ ยิ่งนัก

นอกจากนี้หลวงพ่อดำยังแสดงถึงอภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์ในด้านการรักษาอาการ ผู้เจ็บป่วย โดยพบว่าเมื่อนำน้ำพระพุทธรูปหลวงพ่อดำไปรักษาเพื่อเป็นสิริมงคล ปรากฏว่าอาการทุเลาลงจนหายเป็นปกติ หรือแม้กระทั่งเหรียญบูชาหลวงพ่อดำก็เป็นที่เลื่องลือในความศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน เพราะชาวบ้านนำมาสวมใส่แก้บุตรหลานของตน จนมีเรื่องเล่าสืบมาว่าเมื่อบุตรหลานพลัดตกน้ำกลับลอยตัวได้โดยไม่เป็นอันตรายแต่อย่างใดทั้งสิ้น ยิ่งกว่านั้นหลวงพ่อดำยังได้แสดงปาฏิหาริย์ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2520 กล่าวคือองค์พระซึ่งเป็นทองสำริดกลับนิ่มเฉกเช่นเนื้อมนุษย์ จนเป็นข่าวสะพัดทั่วหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และชาวบ้านผู้เลื่อมใสศรัทธาจากทั่วทุกสารทิศพากันมาชมบารมี ต่อมาในปีพ.ศ.2522 ได้เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้อีกครั้งซึ่งนับเป็นเรื่องอัศจรรย์เป็นอย่างมาก (พระนวกเรื่องชัย, 2536:127-129)

ภาพที่ 26 ประชาชนต่างมาสักการะหลวงพ่อดโตภายในพระอุโบสถวัดบางพลีใหญ่ในกันอย่างเนืองแน่น

จากข้อมูลประวัติของหลวงพ่อดโต และอิทธิฤทธิ์ความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดโตตามที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าหลวงพ่อดโตเป็นพระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง รวมทั้งยังมีอิทธิฤทธิ์และความศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมากจึงทำให้เป็นที่เลื่อมใสและศรัทธาของประชาชน ซึ่งความเลื่อมใสและศรัทธานี้ได้เข้ามา มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประชาชนชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีซึ่งพื้นที่ชุมชนตั้งอยู่ติดกับวัดบางพลีใหญ่ใน สถานที่ประดิษฐานหลวงพ่อดโต ที่ชาวชุมชนได้ใช้หลวงพ่อดโตเข้ามาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจหรือที่พึ่งทางใจตลอดเรื่อยมา และยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน เห็นได้จากไม่ว่าจะเป็นการที่ประชาชนชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีต่างนิยมเข้าพระพุทธรูปหลวงพ่อดโตมาสักการะบูชาภายในบ้านของตนเอง นอกจากนี้เมื่อมีเรื่องที่ไม่สบายใจหรือเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านอาชีพการงาน ปัญหาสุขภาพหรือปัญหาทางการศึกษา ก็มักจะบนบานสาธยายแก้หลวงพ่อดโต และเมื่อสิ่งนั้นหรือสิ่งที่ไม่ดีที่เรียกว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวสามารถผ่านพ้นไปได้ ก็จะนำสิ่งของมาแก้บนพร้อมกับกราบไหว้สักการะหลวงพ่อดโต นอกจากนี้ในงานบุญต่างๆ หลวงพ่อดโตก็จะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันดับแรกที่ต้องนึกถึง โดยจะมีการนำองค์หลวงพ่อดโตเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม อาทิ การจัดงานประเพณีรับบัวก็ได้มีการนำหลวงพ่อดโตจำลองแห่ไปตามลำคลองสำโรงเพื่อให้ประชาชนได้โยนบัวลงไปในเรือแห่หลวงพ่อดโตเป็นการสักการะบูชากราบไหว้ การทำกระทงที่บรรจุหลวงพ่อดโตจำลองขนาดใหญ่ลอยในลำคลองสำโรงในงานประเพณีลอยกระทง การแห่หลวงพ่อดโตทางเรือและทางรถในงานประเพณีสงกรานต์เพื่อให้ประชาชนได้สรงน้ำ

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่านอกจากชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีจะมีความเลื่อมใสศรัทธาในองค์หลวงพ่อดโตและมีหลวงพ่อดโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจแล้ว ความเลื่อมใสศรัทธานี้ยังเกิดขึ้นกับคนต่างถิ่นต่างที่เดินทางมาสักการะกราบไหว้หลวงพ่อดโต ณ วัดบางพลีใหญ่ใน อย่างไม่

ขาดสายเช่นเดียวกัน เนื่องจากในขณะที่ผู้วิจัยกำลังลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์นั้น เมื่อผู้วิจัยเดินผ่านวัดบางพลีใหญ่ในเพื่อไปยังชุมชนตลาดโบราณบางพลีนั้น ผู้วิจัยต้องเบียดเสียดกับผู้คนเป็นจำนวนมากที่เดินทางมาสักการะกราบไหว้หลวงพ่อดโต บางก็เดินทางมาเพื่อสักการะกราบไหว้ บางก็เดินทางมาทำบุญถวายสังฆทาน บางก็นำข้าวของมาแก้บนหลวงพ่อดโต เรียกได้มองไปจะเห็นแต่ภาพของผู้คนเดินสวนกันไปเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ คุณชัยนันท์ (นามสมมติ) ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ในและดำรงตำแหน่งกรรมการวัดบางพลีใหญ่ในยังให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยในทำนองเดียวกันว่า “ในปีๆหนึ่งจะมีประชาชนจากทั่วประเทศเดินทางมากราบไหว้หลวงพ่อดโตเป็นจำนวนมาก โดยพบว่ามีมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์นั้นจะเนืองแน่นไปด้วยผู้คนเป็นจำนวนมาก นอกจากหลวงพ่อดโตแล้ว ทางวัดก็ยังมีการพระพิฆเนศ พระราหูให้ประชาชนได้กราบไหว้เช่นเดียวกัน” (สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556)

ดังนั้นการมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนเกิดการยอมรับร่วมกัน และมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเรายังมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนอยู่จริง ชาวชุมชนยังคงให้ความเลื่อมใสและศรัทธามาโดยตลอด

4.3.2 ด้านสถาปัตยกรรม

4.3.2.1 การมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในสังคมไทยและสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางแบบแผนสถาปัตยกรรมแบบใหม่ที่แวดล้อมชุมชน จากการสัมภาษณ์คุณลุงสุชิน (นามสมมติ) ซึ่งอยู่ที่ชุมชนแห่งนี้มากกว่า 80 ปีแล้วเล่าว่า “เท่าที่จำความได้ตอนลุงเกิดมาสภาพตลาดก็เป็นแบบนี้แล้ว ก็เป็นห้องแถวไม้แบบนี้แบ่งเป็นห้องๆ แต่ด้านหน้าจะเปิดโล่งไว้ให้เรือมาจอดหรือค้าขายให้กับพวกที่พายเรือมา แต่หลังคาแต่ก่อนยังเป็นหลังคาจากอยู่ข้างแล้วก็มาเปลี่ยนเป็นกระเบื้องว่าจนวนอยู่มาจนถึงปัจจุบัน” (สัมภาษณ์, 6 มีนาคม 2556)

โดยจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าสถาปัตยกรรมของชุมชน โดยเฉพาะอาคารบ้านเรือนมีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ปลูกติดกันทอดยาวขนานไปกับคลองสำโรง และหันหน้าเข้าหาคลองสำโรง เรือนบ้านที่ปลูกขึ้นจะไม่ยกพื้นใต้ถุน เนื่องจากในอดีตต้องขายสินค้าให้กับเรือที่มาจอดแวะ โครงสร้างสถาปัตยกรรมของชุมชนทำด้วยไม้เนื้อทั้งหมดตามแบบของสถาปัตยกรรมไทยในอดีตที่จะนิยมใช้ไม้ในการก่อสร้าง เนื่องจากเป็นวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น ไม้ที่ใช้ในการก่อสร้างเป็นไม้เนื้อแข็งที่มีสภาพทนทานมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน และยังสามารถรับน้ำหนักของตัวบ้านได้ดี โดยพบว่าบางอาคารบ้านเรือนมีการต่อเติมบ้านเป็นแบบสองชั้น ซึ่งแต่เดิมนั้นเรือนไม้ที่ถูกสร้างขึ้นมาจะเป็นแบบชั้นเดียวทั้งหมด

นอกจากนี้ภายในตัวเรือนไม้ยังถูกใช้เป็นที่พักอาศัยบริเวณด้านหลังและด้านหน้าจะถูกเปิดบริการเป็นร้านค้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวจีนที่นิยมอาคารบ้านเรือนแบบเป็นทั้งร้านค้าและที่พักอาศัยภายในที่เดียวกัน เพื่อความเรียบง่ายและคล่องตัว โครงสร้างหลังคาทำด้วยไม้ทั้งหมดเป็นหลังคาสูง มีทั้งหลังคาทรงปั้นหยา และหลังคาทรงจั่ว เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่ร้อนจนเกินไป หลังคาส่วนใหญ่มุงด้วยกระเบื้องว่าวเป็นกระเบื้องดินเผาที่มีลักษณะเหมือนลายข้าวหลามตัด และมีส่วนหนึ่งที่ใช้หลังคาสังกะสีและหลังคากระเบื้องลอนคู่ ส่วนประตูส่วนใหญ่ยังใช้ประตูบานเฟี้ยมซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิมอยู่ เพื่อประโยชน์ใช้สอยทางด้านการค้าขาย เนื่องจากประตูบานเฟี้ยมสามารถเปิดพับที่ละบานกินพื้นที่น้อย และเปิดกว้างได้ตลอดแนว เหมาะสำหรับการใช้พื้นที่ด้านหน้าเพื่อทำการค้าขาย บริเวณเหนือประตูมีช่องลมสำหรับระบายอากาศและเปิดรับลมให้อากาศถ่ายเท เพื่อทำให้อากาศภายในตัวบ้านไม่ร้อนจนเกินไป ช่องลมแต่ละบ้านนั้นจะมีความแตกต่างกันออกไปมีทั้งช่องลมที่ไม่มีลวดลายของไม้ ที่มีการใช้ไม้มาตีแบ่งเป็นช่องๆเท่าๆกัน และช่องลมที่มีการฉลุลายไม้อย่างสวยงาม เสาภายในบ้านเป็นเสาสี่เหลี่ยม เสาสี่เหลี่ยมทลบลม และเสากลม ด้านบนขอบประตูจะมีการติดตั้งป้ายชื่อร้านที่มีการใช้ทั้งตัวอักษรไทยและจีน ส่วนใหญ่จะใช้อักษรไทยคู่กับอักษรจีนสีทอง ส่วนบริเวณด้านหน้าของอาคารบ้านเรือนในส่วนที่ติดกับริมน้ำมีการต่อเติมโดยการใช้ไม้และมุงหลังคาด้วยสังกะสีเพื่อใช้สำหรับเป็นที่เก็บของ แต่ในอดีตจะเปิดโล่งให้เห็นคลองสำโรง

ภาพที่ 27 ลักษณะอาคารบ้านเรือนในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 28 ประตูไม้บานเฟี้ยมที่ยังคงพบเห็นได้ในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ด้านหัวมุมตรงชุมชนตลาดเก่าจะมีอาคารสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นอย่างมากในด้านรูปแบบและรูปทรงของอาคาร ที่มีลักษณะเป็นเรือนไม้สองชั้น หลังคาทรงปั้นหยาและมุงหลังคาด้วยกระเบื้องว่าว บริเวณชั้นสองจะมีระเบียงด้านหน้าและหน้าต่างไว้เปิดรับลม รวมทั้งการใช้ประตูบานเฟี้ยมตามแบบของอาคารบ้านเรือนสมัยโบราณเช่นกัน พื้นบ้านและพื้นทางเดินภายในชุมชนทำด้วยไม้ทั้งหมดเป็นไม้กระดานแผ่นใหญ่เอามาปูติดกัน ในส่วนของบ้านแต่เดิมนั้นจะกำหนดความกว้างของห้องไว้ที่ประมาณ 3 เมตร ส่วนความยาวของห้องประมาณ 6 เมตร แต่เนื่องจากในอดีตพื้นที่บริเวณด้านหลังชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นพื้นที่ว่างเปล่า ไม่มีเจ้าของ ชาวชุมชนที่เข้ามาอาศัยอยู่จึงสามารถจับจองที่ดินโดยการขยายพื้นที่ในส่วนของความยาวของห้องออกไปอีก ทำให้แต่ละห้องมีขนาดความยาวไม่เท่ากันในปัจจุบัน ซึ่งในส่วนของ การต่อเติมออกไปนั้นส่วนใหญ่จะต่อเติมด้วยปูนคอนกรีต และไม้ปนกันไปเพื่อความแข็งแรง

ภาพที่ 29 อาคารทรงปั้นหยา มุงหลังคาด้วยกระเบื้องว่าว ตั้งอยู่หัวมุมชุมชนตลาดเก่า

ภาพที่ 30 ช่องลมระบายอากาศของอาคารบ้านเรือนแบบต่างๆ

ภาพที่ 31 หลังคากระเบื้องว่าวที่มีลักษณะเหมือนลายข้าวหลามตัด

ภาพที่ 32 ป้ายชื่อร้านแบบต่างๆที่ปรากฏในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 33 ลักษณะพื้นทางเดินไม้ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี

จะเห็นได้ว่าแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่มีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ริมน้ำจัดเป็นแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณที่มีลักษณะเฉพาะตัวและมีความโดดเด่นในด้านของโครงสร้างอาคารที่ทำด้วยไม้ทั้งหมด การใช้กระเบื้องมุงหลังคาที่มีการเลือกใช้กระเบื้องว่าวซึ่งเป็นกระเบื้องดินเผาที่มีมาตั้งแต่อดีต โครงสร้างของหลังคาที่มีทั้งหลังคาทรงปั้นหยาและหลังคาทรงจั่ว และยังคงสภาพเดิมเหมือนแรกสร้างเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเกิดจากการอนุรักษ์ร่วมกันของชาวชุมชน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประจำปี 2548 ประเภท“ชุมชนพื้นถิ่น”ซึ่งคัดเลือกโดยสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ พระราชทานรางวัลโดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงนับว่าเป็นแบบแผนสถาปัตยกรรมที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในสังคมไทย และในความเก่าแก่หรือความเป็นของเดิมของสถาปัตยกรรมเหล่านี้ทำให้ถูกนำเสนอผ่านบริบทของการท่องเที่ยวในลักษณะของตลาดโบราณที่มีอาคารสถาปัตยกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นโบราณและความเก่าแก่ของชุมชน

4.3.3 ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

4.3.3.1 การมีประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานและเป็นประเพณีหนึ่งเดียวในประเทศไทย

ประเพณีรับบัวถือเป็นประเพณีที่มีรูปแบบหรือการประกอบพิธีกรรมที่มีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าชาวชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเรามีประเพณีรับบัวที่สามารถแสดงให้เห็นความเป็นตัวตนของชุมชนและเป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับร่วมกัน และจากการสอบถามของผู้วิจัยก็ยังพบว่าชาวชุมชนยังให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมต่อการจัด

งานประเพณีรับบัว และร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยคุณป้าบุญมา (นามสมมติ) ชาวชุมชนท่านหนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “พอใกล้ถึงงานรับบัวนั้น ทุกคนจะดีใจกันเป็นอย่างมาก และจะอาสาเข้ามาช่วย โดยไม่ต้องขอความร่วมมือเลย” (สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2556) รวมทั้งยังเป็นที่รับรู้ของคนภายนอกว่าประเพณีนี้เป็นประเพณีประจำท้องถิ่นของชาวชุมชนและชาวบางพลี ตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 (ก่อนวันออกพรรษา 1 วัน)

ภาพที่ 34 เรือแห่หลวงพ่โตในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2477

ที่มา : (หนังสือพิมพ์บ้านเมือง, 2555)

1) ประวัติความเป็นมาของประเพณีรับบัว

ตามประวัติความเป็นมาของประเพณีรับบัวนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนว่าประเพณีรับบัวเกิดขึ้นในปีพ.ศใดหรือช่วงระยะเวลาใด มีเพียงหลักฐานการบันทึกของพระครูวุฒิศรธรรมสุนทร อดีตเจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน มีใจความว่า ในสมัยก่อนนั้นแถบอำเภอบางพลีมีประชาชนอาศัยอยู่แบ่งเป็น 3 พวกด้วยกัน คือ คนไทย คนรามัญ คนลาว ซึ่งแต่ละพวกก็มีผู้ควบคุมดูแลและทำมาหากินในอาชีพต่างๆ กัน ต่อมากาลครั้งหนึ่งทั้งไทย รามัญ และลาว ก็ได้ปรึกษากันว่าสมควรจะช่วยกันหักล้างถางพงให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อทำไร่และทำสวนต่อไป ซึ่งแต่ก่อนนี้เต็มไปด้วยป่าพงอ้อ พงแขม และพันธุ์ไม้นานาชนิดขึ้นเต็มพริ้วไปหมด มีสัตว์ร้ายนานาชนิดจำนวนมากอาศัยอยู่ ทางฝั่งใต้ของลำคลองก็เต็มไปด้วยป่าเสม น้ำก็เป็นน้ำเค็ม ทางฝั่งเหนือก็เต็มไปด้วยบึงใหญ่ๆ มีบัวหลวงขึ้นมากมาย พวกคนไทย รามัญ ลาว ต่างก็พยายามช่วยกันหักล้างถางพงเรื่อยมาจนถึงทางสามแยกคือทางหนึ่งไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทางหนึ่งไปทางทิศเหนือ ทางหนึ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ คือ

คลองสลอด 1 คลองชวดลากข้าว 1 คลองลาดกระบัง 1 พอมาถึงตรงนี้คนทั้ง 3 พวก ต่างก็ตกลงกันว่า ควรจะแยกย้ายกันไปทำมาหากินคนละทางจะดีกว่า เพื่อจะได้รู้ภูมิประเทศว่าด้านไหนจะหากินได้ คล่องกว่ากัน เมื่อตกลงดังนั้นแล้วต่างก็แยกทางกันไป พวกคนลาวไปทางคลองสลอด พวกคนไทยไปทางคลองชวดลากข้าว พวกคนรามัญไปทางคลองลาดกระบัง พอทำมาหากินต่อมา พวกคนรามัญที่แยกย้ายไปทำมาหากินทางคลองลาดกระบัง ทำอยู่ 2-3 ปีก็ไม่ได้ผลเพราะนกและหนูชุกชุม รบกวนพืชผลต่างๆ จนเสียหายเป็นอันมาก เมื่อทำมาหากินไม่ได้ผล พวกรามัญก็ต่างปรึกษากัน เพื่อเตรียมตัวอพยพกลับถิ่นเดิมคือทางฝั่งปากลัด และเริ่มอพยพในตอนเช้ามีตของวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 ก่อนไปก็พากันเก็บดอกบัวในบึงบริเวณนั้นไปมากมาย บอกว่าจะเอาไปบูชาพระคาถาพันที่ปากลัด และได้ส่งเสียคนไทยที่รักใคร่สนิทชิดชอบกันว่า ในปีต่อไปเมื่อถึงวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 ให้ช่วยกัน เก็บดอกบัวหลวงรวบรวมไว้ให้ที่วัดหลวงพ่อโต (วัดบางพลีใหญ่ในปัจจุบัน) นี้ด้วย แล้วพวกตนจะมารับดอกบัวไป ด้วยอุปนิสัยของคนไทยนั้นมีจิตใจโอบอ้อมอารีกับพวกพ้องและผู้อื่นอยู่แล้วก็ตอบตกลง ว่ายินดีที่จะจัดการเก็บดอกบัวไว้ให้ พวกรามัญก็ได้ไปกราบนมัสการหลวงพ่อโตพร้อมทั้งขอน้ำมนต์ ของหลวงพ่อไปเพื่อเป็นสิริมงคล แล้วลากลับถิ่นเดิมเพื่อนำดอกบัวไปบูชาพระคาถาพันที่ปากลัดต่อไป ครั้นปีต่อมาพอถึงกำหนดวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 11 คนไทยต่างก็ช่วยกันเก็บดอกบัวมารวบรวมไว้ที่ วัดหลวงพ่อโต(วัดบางพลีใหญ่ในปัจจุบัน) ตามคำขอร้องของพวกรามัญ พวกรามัญก็พากันมารับ ดอกบัวเป็นประจำทุกปี การมาของพวกรามัญที่มารับดอกบัวไปนั้น ต่างก็พากันมาโดยทางเรือขนาดใหญ่หลายสิบลำ แต่ละลำจุคนได้ 50-60 คน พวกรามัญจะมาถึงวัดบางพลีใหญ่ในเพื่อรับดอกบัวตอน ตีสามหรือตีสี่ทุกครั้ง และทุกครั้งที่มาถึงวัดต่างก็ตั้งกลองร้องรำทำเพลงและแสดงการละเล่นอะไร ต่างๆ อย่างสนุกสนานครึกครื้นรื่นเริง ผู้คนที่คอยรับก็พลอยเล่นสนุกสนานครึกครื้นไปด้วย ด้วยไมตรี จิตและมิตรภาพอันดียิ่ง และคนไทยก็ได้ทำอาหารคาวหวานต่างๆ เลี้ยงรับรอง โดยใช้ศาลาวัดเป็นที่ เลี้ยงอาหารกัน เมื่ออิมหนาสำราญกันดีแล้ว พวกรามัญก็นำดอกบัวไปบูชาหลวงพ่อโตในวิหาร และนำ น้ำมนต์ของหลวงพ่อโตกลับไปเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเรือนของตน ส่วนดอกบัวที่เหลืออยู่ พวกรามัญ ต่างก็นำกลับไปบูชาพระคาถาพันของพวกเขาตามวัดของตนต่อไป ซึ่งมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจน ก่อกำเนิดเป็นประเพณีรับบัว (พระครูวุฒิจรธรรมสุนทร, 2514:11-13)

ภาพที่ 35 เรือแห่หลวงพ้อโตในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2551

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพลี

สำหรับหลักฐานจากเอกสารประกอบงานพิธีรับบัวของอำเภอบางพลี ได้บันทึกไว้ว่าในสมัยก่อนท้องที่อำเภอบางพลีเป็นแหล่งที่มีดอกบัวหลวงชุกชุมและมีมากในฤดูฝน ดังนั้นการบำเพ็ญศาสนาบุคคลในเทศกาลออกพรรษา ผู้คนต่างถิ่นที่อยู่ใกล้อำเภอบางพลี โดยเฉพาะชาวอำเภอพระประแดงกับอำเภอเมืองสมุทรปราการต่างพากันเดินทางไปหาดอกบัวในเขตท้องที่บางพลี ในระยะแรกๆคงไปเที่ยวหาเก็บกันเอาเองตามหนองบึงลำคลอง พอสมัยต่อมาชาวบางพลีก็ได้ไปเก็บดอกบัวเพื่อจัดเตรียมไว้แจกผู้คนที่ต้องการ โดยมีได้คิดมูลค่าอันเป็นการอำนวยความสะดวกแก่กัน เพียงหวังสร้างกุศลร่วมกันเท่านั้น ในช่วงก่อน พ.ศ. 2478 พอถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 (ตั้งแต่วันที่ขึ้นหรือค่ำ) ของทุกปี ชาวอำเภอเมืองสมุทรปราการและชาวอำเภอพระประแดง จะชักชวนญาติมิตรและเพื่อนฝูงพากันลงเรือลำเล็กบ้าง ลำใหญ่บ้าง ทั้งจ้างทั้งพาย ทั้งถ่อทั้งแจว โดยนำเครื่องดนตรีต่างๆ เช่น ปี่ ซอ ฉิ่ง ฉาบ กระจับ โทน รำมะนา ฯลฯ ร้องรำทำเพลงเป็นที่สนุกสนานครื้นเครงทั้งคืนเรือบางขบวนพายมาตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ก็มีบางกลุ่มที่วกเข้าตามลำคลองต่างๆจนเข้าสู่คลองสำโรงแล้วมุ่งตรงไปยังหมู่บ้านบางพลี สำหรับชาวบางพลีที่ถือปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปี คือเมื่อถึงวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 จะต้องเตรียมข้าวปลาอาหารไว้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน ตามแบบฉบับของนิสัยคนไทย ใครมาถึงเรือนชานก็ต้อนรับ พอรุ่งเช้าวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ชาวบางพลีจะเตรียมหาดอกบัวหลวงไว้ให้ ส่วนหนึ่งนำไปนมัสการหลวงพ้อโต พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่วัดบางพลีใหญ่ใน และแบ่งจำนวนหนึ่งกลับไปบูชาพระคาถาพันที่ปากลัด เข้าวันนั้นชาวต่างถิ่นจะพายเรือของตนแยกย้ายกันไปเพื่อขอรับบัวจากชาวบางพลีทั้งสองฝั่งคลองสำโรง การให้และการรับกระทำกันอย่างสุภาพ คือ รับส่งและรับกันแบบมือต่อมือ ก่อนจะให้มีการอธิษฐานเสียก่อน และผู้รับก็ต้องพนมมือ

ไหว้ขอบคุณ แต่ชาวบางพลีกับชาวต่างถิ่นต่างคุ้นเคยกัน ก็จะโยนดอกบัวให้กัน โดยไม่มีพิธีทอง ถือเป็นคนกันเอง การรับดอกบัวของคนต่างถิ่นจากชาวบางพลีจะเริ่มตั้งแต่เข้ามิดและไปสิ้นสุดลงช่วงเวลาประมาณ 08.00-09.00 น. หลังจากนั้นจะทยอยกันกลับ (เจริญ ตันมหาพราน, 2553:33-34)

จากหลักฐานทั้งหมด ทำให้สามารถสันนิษฐานได้ว่าประเพณีรับบัวอาจเกิดขึ้นหลังปี พ.ศ.2358 เป็นต้นมา เพราะสอดคล้องกับกับหลักฐานจากพระราชพงศาวดารในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่ได้กล่าวถึงการอพยพเข้ามาอยู่ของกลุ่มคนลาวและกลุ่มคนรามัญ โดยในช่วงพ.ศ.2352 ที่เริ่มมีคนลาวอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งพระองค์โปรดเกล้าให้อยู่ที่คลองมหาชัย เมืองสมุทรปราการ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2511:68) ส่วนคนรามัญได้อพยพเข้ามาอยู่บริเวณเมืองนครเขื่อนขันธ์(อำเภอพระประแดงในปัจจุบัน)ในช่วงปี พ.ศ. 2357 ซึ่งเป็นกลุ่มคนรามัญที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้โปรดเกล้าให้ย้ายมาจากปทุมธานีประมาณ 300 คน และอีกส่วนหนึ่งคือคนรามัญที่อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในช่วง พ.ศ.2358 มีเป็นจำนวนมากประมาณ 40,000 คน ซึ่งพระองค์ได้โปรดเกล้าให้อยู่ตามเมืองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเมืองปทุมธานี นนทบุรี และนครเขื่อนขันธ์ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2511:166-168) ซึ่งทั้งกลุ่มคนลาวและกลุ่มคนรามัญอาจหาที่ดินทำกินเรื่อยๆจนมารวมกับกลุ่มคนไทยที่อยู่บางพลีก่อนหน้านี้ ทำให้บางพลีมีทั้งกลุ่มคนลาว กลุ่มคนรามัญ และกลุ่มคนไทยอยู่ร่วมกัน จนนำไปสู่การเกิดประเพณีรับบัวในระยะต่อมา

ภาพที่ 36 การประกวดเรือสวยงามเป็นหนึ่งในกิจกรรมในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2553

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพลี

2) ที่มาของชื่อประเพณีรับบัว

สาเหตุที่เรียกว่าประเพณีรับบัว เนื่องมาจากการมารับบัวของชาวมอญปากลัด พระประแดง จากชาวบางพลีนั่น เป็นการส่งดอกบัวให้กับมือ จึงเรียกว่า“รับบัว”แต่บางครั้งการโยนดอกบัวลงไปให้กันโดยไม่มีพิธีรีตองระหว่างผู้คุ่นเคยสนิทสนมนี้เอง เมื่อนานเข้าก็ค่อยๆกลายเป็นความนิยมทั่วไป การให้และการรับแบบมือต่อมือเลยเสื่อมไป จนมีการนำมาพูดกันในระยะหลังว่า“โยนบัว”แทนที่จะเรียกว่า“รับบัว”(เจริญ ตันมหาพราน, 2553:34) จนในปัจจุบันคนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าประเพณีนี้เรียกว่าประเพณีโยนบัวนั่นเอง เนื่องจากคนส่วนใหญ่จะเห็นภาพของคนต่างโยนบัวลงในเรือหลวงพ่อโตที่แห่ไปตามลำคลองสำโรง

3) การประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีรับบัว

ประเพณีรับบัวเกิดขึ้นจากความมีน้ำใจของชาวบางพลีต่อชาวมอญที่ก่อเกิดจนกลายเป็นประเพณีรับบัว และยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกระทั่งเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานมั่นคงของชาวมอญ ทำให้ชาวมอญที่มารับบัวจากชาวบางพลีจึงค่อยๆลดลง เสียงกระຈັบປີສີຂອກລອงค่อยๆเงียบลง คนในท้องถิ่นบางพลีที่เคยเก็บดอกบัวไว้ร่วมทำบุญมาช้านานครั้งไม่มีคนมารับบัว ต่างก็ออกแจกจ่ายรับบัวตามบ้านริมน้ำ นำมาไหว้หลวงพ่อโตของตนแทน และเริ่มสืบทอดประเพณีรับบัวไว้หลวงพ่อโตเป็นงานของท้องถิ่นโดยเฉพาะ

ภาพที่ 37 การประกวดหนุ่มสาวรับบัวหนึ่งในกิจกรรมในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2554

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพลี

ระยะแรกของการประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีรับบัวไม่ได้มีพิธีรีตองมากนัก เป็นเพียงแค่การเก็บดอกบัวไปไหว้หลวงพ่โตที่วัดบางพลีใหญ่ใน แต่ต่อมาได้มีการเพิ่มสาระและให้ความหมายยิ่งขึ้นในการจัดงานประเพณีรับบัว โดยในช่วงปีพ.ศ.2467 นางจั่นกับพวกชาวบางพลีด้วยกุศลจิตอันดีงามจึงได้ร่วมใจกันสร้างพระปฐมเจดีย์ ณ วัดบางพลีใหญ่ใน เมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงได้จัดให้มีการฉลององค์พระปฐมเจดีย์ โดยการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ไปตามลำคลองสำโรง พร้อมกับมีมหรสพสมโภชในยามค่ำคืน และต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2471 นายฉาย งามขำ ผู้ช่วยมรรคนายกและชาววัดบางพลีได้ปรึกษา สมภารกู่ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ในขณะนั้น จึงเห็นควรให้มีการแห่หลวงพ่โตแทนการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ จึงได้ว่าจ้างท่านเม้ง วัดสามปลื้ม วาดรูปหลวงพ่โตจำลองและนิมนต์แห่ไปตามลำคลองในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนริมคลองสำโรงและประชาชนทั่วไปได้นมัสการและอธิษฐานในสิ่งที่ดี (เจริญ ต้นมหาพราน, 2553:35)

ภาพที่ 38 การประกวดขวัญใจแม่ค้าหนึ่งในกิจกรรมในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2555

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพลี

ช่วงปีพ.ศ.2478-2481 หน่วยงานราชการของท้องถิ่นเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการจัดงานประเพณีรับบัวครั้งแรก นำโดยนายชื่น วรศิริ นายอำเภอบางพลี ที่พบว่าประเพณีรับบัวมีที่ท่าวาจะสูญหาย จึงได้หารือกับพ่อค้าหบดีและชาวบ้าน และเพิ่มวันจัดงานขึ้นอีก 1 วัน โดยเริ่มงานในวัน 13 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันที่ชาวบ้านในชุมชนจะมาช่วยกันแต่งเรือลอยลำแห่แทนไปในคลองสำโรง ผ่านหมู่บ้าน ผ่านวัดสำคัญ ไปหยุดที่ท้ายวัดบางพลีใหญ่กลางเพื่อชักชวนให้คนชม และในเช้าวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จะเป็นการเริ่มขบวนกรับบัว มีการเพิ่มกิจกรรมการจัดประกวดเรือสวยงามขึ้น (ในอดีต

ชาวบ้านจะตกแต่งเรือมาเพื่อความสวยงามเท่านั้น ไม่มีการประกวด) ซึ่งนายไสว โตเจริญ ชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้นำเรือเข้าประกวดเป็นครั้งแรก โดยการเอาไม้ไผ่มาสานเป็นโครงพระพุทธรูป หลวงพ่อโตปิดหุ้มด้วยกระดาษทองนำมาตั้งบนเรือแห่ไปตามลำคลอง ครั้งนั้นจึงได้เริ่มให้มีการทำข้าวต้มมัดแจกแก่แขกต่างบ้านแก่วิว ทำให้งานรับบัวในสมัยนั้นครึกครื้นและสนุกสนานมาก กำนันผู้ใหญ่บ้านและชาวบางพลีต่างสามัคคีช่วยกันหาดอกบัว จัดเรือล่องไปตามลำคลองพร้อมกับร้องรำทำเพลงรื่นเริงอย่างสนุกสนาน จนรุ่งขึ้น 14 ค่ำ ก็จะล่องเรือแห่องค์พระไปรับดอกบัวที่ชาวบ้านเตรียมไว้บูชา แล้วก็พากันไปร่วมถวายดอกบัวให้พระสงฆ์ไปทำพิธีสงฆ์วันปวารณาออกพรรษา (เจริญ ตันมหาพราน, 2553:36)

ภาพที่ 39 นิทรรศการจำลองวิถีชีวิตชาวบางพลีในอดีตหนึ่งในกิจกรรมงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ. 2555

ช่วงปีพ.ศ.2482-2490 นายเชื้อม สิริสนธิ์ ได้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางพลี จึงได้เพิ่มกิจกรรมในงานประเพณีรับบัวขึ้น โดยให้มีมหรสพกลางแจ้งที่วัดบางพลีใหญ่ใน วัดบางพลีใหญ่กลาง และหน้าที่ว่าการอำเภอบางพลีตลอดคืน จัดให้มีตลาดนัดประกวดสินค้าเกษตรและประกวดนางงามขึ้นบริเวณวัดบางพลีใหญ่ใน (เจริญ ตันมหาพราน, 2553:36)

ช่วงปีพ.ศ.2497-2510 หน่วยงานราชการไม่ค่อยเข้ามามีบทบาทต่อการจัดงานประเพณีรับบัวมากนัก แต่พระครูพิศาลสมณวัตร เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ในในขณะนั้นได้มีการทำรูปหล่อหลวงพ่โตจำลองโดยใช้โลหะอลูมิเนียมเบาที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ง่ายเพื่อนำลงเรือแห่แทนไปตามลำคลองสำโรง ดังนั้นในวันขึ้น 13 ค่ำเดือน 11 จึงเหมือนเป็นการประกาศข่าวก่อนงานรับบัว 1 วัน โดยการแห่หลวงพ่โตไปตามลำคลองสำโรง ประชาชนที่อยู่สองฝั่งคลองที่ขบวนแห่หลวงพ่โตผ่านจะ

ประดับธงทิว ตกแต่งบ้านเรือน และตั้งโต๊ะหมู่บูชาต้อนรับ พอเช้าวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันรับบัว ชาวบ้านที่อยู่ริมคลองพร้อมกับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างถิ่นก็จะมาชมพร้อมกับสักการะกราบไหว้เรือหลวงพ่อดำที่เคลื่อนขบวนผ่านโดยการถวายเป็นพุทธบูชาภายในเรือ ซึ่งมีทั้งการวางดอกไม้ด้วยความปลอดภัยและการโยนบัวในกรณีของคนที่อยู่ไกล ต่อมาภายหลังกิจกรรมมหรสพกลางแจ้ง ตลาดนัดประกวดสินค้าเกษตรและการประกวดนางงามได้มีการยกเลิกไป โดยไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด (ชูศรี สัตยานนท์, 2551:158)

ช่วงปีพ.ศ.2511-2515 เมื่อนายชิต รัตนราช ได้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางพลีจึงได้มีเพิ่มกิจกรรมการจัดแข่งขันเรือยาวขึ้นในประเพณีรับบัวและดำเนินการไประยะหนึ่งก็ได้มีการยกเลิก โดยไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด (ชูศรี สัตยานนท์, 2551:158)

ช่วงปีพ.ศ.2536-2539 นายวงศ์ เลิศไพศาล ได้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางพลี จึงได้ประสานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อสนับสนุนงบประมาณบางส่วนในการจัดงานพร้อมกับการเผยแพร่เชิญชวนให้คนไทยและคนต่างประเทศได้รู้จักประเพณีรับบัว มีการเพิ่มกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดแสดงการจำลองวิถีชีวิตชาวบางพลีในอดีต การจัดแสดงการละเล่นในสมัยโบราณ การฟื้นฟูการแข่งขันเรือกลับมาอีกครั้งแต่เปลี่ยนมาเป็นการแข่งเรือมอด เป็นต้น (ชูศรี สัตยานนท์, 2551:158)

ช่วงปีพ.ศ.2540-2541 นายชลอ ใบเจริญ ได้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางพลี จึงได้มีการเพิ่มกิจกรรมภายในงานประเพณีรับบัว เช่น การเปิดตลาดน้ำบางพลีโดยให้มีเรือพายจำหน่ายสินค้า การจัดประกวดหนุ่มสาวรับบัวในลำคลองสำโรง เป็นต้น

ช่วงปีพ.ศ.2542-ปัจจุบัน เมื่อเปลี่ยนแปลงองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจากสุขาภิบาลบางพลีสู่ฐานะเป็นเทศบาลตำบลบางพลีในปี พ.ศ.2542 เทศบาลตำบลบางพลีจึงได้เข้ามามีบทบาทต่อการจัดงานประเพณีรับบัวร่วมกับทางอำเภอบางพลีมากขึ้นเพิ่มขึ้น ทำให้การจัดงานประเพณีรับบัวมีความยิ่งใหญ่และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก พร้อมกับการจัดกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น โดยมีการจัดกิจกรรมที่วัดบางพลีใหญ่ในและหน้าที่ว่าการอำเภอบางพลี ในส่วนหน้าวัดบางพลีใหญ่ในจะมีการจัดแสดงมหรสพให้ชมตลอดคืน เช่น ดนตรี ภาพยนตร์ ลิเก และการแสดงของนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆในท้องถิ่น รวมทั้งภายในงานจะมีการจัดร้านขายของต่างๆ โดยเฉพาะอาหารพื้นบ้านและขนมพื้นบ้านของชาวบางพลี ส่วนด้านหน้าที่ว่าการอำเภอบางพลีจะเน้นกิจกรรมในช่วงกลางวัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงของนักเรียน อาทิ การแสดงโขน การขับกล่อมเพลงลูกทุ่ง การแสดงรำพื้นบ้าน การสาธิตการละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดนิทรรศการจำลองวิถีชีวิตของชาวบางพลีในอดีตดำเนินการโดยศูนย์วัฒนธรรมอำเภอบางพลี การสาธิตการทำข้าวต้มมัด การแข่งขันกินข้าวต้มมัด การประกวดขวัญใจแม่ค้า การนั่งเรือชมวิถีชีวิต

ริมคลองสำโรง ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมต่างๆจะมีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆปีแล้วแต่ความเหมาะสม แต่ก็ยังคงมีความคล้ายคลึงกัน และยังคงดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 40 ประชาชนและนักท่องเที่ยวโยนบัวเพื่อสักการะหลวงพ่อโตในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ.2556

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพลี

ภาพที่ 41 กองดอกบัวภายในเรือแห่หลวงพ่อโตในงานประเพณีรับบัวปี พ.ศ. 2556

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพลี

นอกจากนี้จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมงานประเพณีรับบัวประจำปี 2555 ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 26-29 ตุลาคม พ.ศ.2555 ที่ผ่านมาจากจากการสังเกตทำให้เห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในงานประเพณีรับบัวมีความน่าสนใจอย่างมาก มีกิจกรรมที่หลากหลายและกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นล้วนแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวชุมชนตั้งแต่อดีตได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็น การสาธิต การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงรำพื้นบ้าน หรือการจัดนิทรรศการจำลองวิถีชีวิตของชาวบางพลีในอดีต และยังสามารถสร้างความสนุกสนานและความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนท้องถิ่นของตนเองอีกด้วย ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานราชการ นอกจากนี้การจัดงานประเพณีรับบัวยังสามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชนท้องถิ่นทำให้ผู้คนเข้ามาท่องเที่ยวและเป็นที่รู้จักของคนภายนอกมากขึ้น นำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน

ดังนั้นประเพณีรับบัวจึงเป็นประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใครและมีเพียงหนึ่งเดียวในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบหรือการประกอบพิธีกรรม ที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นสามารถร่วมใจรักษาให้คงอยู่ชุมชนมาได้อย่างยาวนานจนถึงปัจจุบันและสามารถทำให้ชาวชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนในประเพณีที่ดั่งงามของตนเอง

4.3.3.2 การมีการละเล่นพื้นบ้าน

1) การแข่งเรือมาด

การแข่งเรือมาดเป็นการละเล่นพื้นบ้านชนิดหนึ่งของชุมชน ซึ่งเคยสูญหายไปจากชุมชน แต่ได้มีการรื้อฟื้นกลับมา ถือเป็นการเล่นพื้นบ้านที่เป็นที่นิยมอย่างมากของชาวชุมชนในอดีต เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ริมคลองสำโรง โดยเริ่มจากการแข่งขันเพื่อความสนุกสนานขณะเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ หรือเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ทางวัดในละแวกใกล้เคียงมีการจัดงานเทศกาลต่างๆ ซึ่งชาวชุมชนจะต้องพายเรือไปเที่ยวงาน จึงพายไปพร้อมกันหลายๆ ลำ และเกิดการพายเรือแข่งขันจึงถือเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่สร้างความสนุกสนานให้กับชุมชน ต่อมาทางวัดบางพลีใหญ่ในจึงได้มีการจัดแข่งขันเรือขึ้นในเทศกาลออกพรรษาช่วงการจัดงานประเพณีรับบัวของทุกปี โดยเรือที่นำมาแข่งขันนั้นก็จะมีหลากหลายประเภท ทั้งเรือยาว เรือมาด เป็นต้น ไม่จำกัดเฉพาะเรือมาดเพียงเท่านั้น ซึ่งจัดได้สักกระยะหนึ่งก็ได้มีการยกเลิกไป จนต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2536 ทางอำเภอบางพลี ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดงานประเพณีรับบัวในขณะนั้น ได้มีการฟื้นฟูการแข่งขันเรือกลับมาอีกครั้งหนึ่ง แต่เปลี่ยนมาเป็นการแข่งเรือมาดเพียงอย่างเดียว เนื่องจากเห็นว่าในอดีตชาวชุมชนส่วนใหญ่ใช้เรือมาดในการเดินทางหรือบรรทุกสิ่งของต่างๆ ซึ่งยังคงเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี ประกอบกับเรือมาดเป็นรูปแบบเรือประจำท้องถิ่นอันเก่าแก่ของภาคกลาง และชุมชนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางเช่นเดียวกัน ผู้คนจึงนิยมใช้เรือชนิดนี้กันเป็นจำนวนมาก โดยเรือมาดเป็นเรือที่ขุดจากไม้ตะเคียนหรือไม้สัก ไม่เสริมกราบ หัวเรือแบนกว้าง มีหลายขนาด ขนาดใหญ่ใช้บรรทุกข้าวเปลือก ไม้ฟืน หิน โดยใช้แจวให้เคลื่อนที่ไป

ส่วนขนาดเล็กใช้บรรทุกของที่มีน้ำหนักน้อย ใช้หาปลา (ราชวดี งามสง่า, 2535:53) ด้วยเหตุนี้จึงได้ส่งเสริมให้ชาวชุมชนและละแวกใกล้เคียงนำเรือมาออกมาแข่งขันเพื่อชิงรางวัลและสร้างความสนุกสนาน หลังจากนั้นต่อมาการแข่งขันเรือมาดจึงกลายเป็นประเพณีที่จะต้องในช่วงประเพณีงานรับบัวของทุกปีและงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีในบางปีที่อาจจัดให้มีการแข่งเรือมาดในกิจกรรมของงานย้อนรอยตลาด

ภาพที่ 42 รูปร่างลักษณะของเรือมาด

ที่มา : (พิพิธภัณฑเรือไทย, 2554)

ภาพที่ 43 การแข่งเรือมาดในงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีปี พ.ศ.2554

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพลี

2) การละเล่นมวยทะเล

การละเล่นมวยทะเลเป็นการละเล่นพื้นบ้านอีกชนิดหนึ่งของชุมชนที่เคยสูญหายไปจากชุมชน และได้มีการรื้อฟื้นกลับมาเช่นเดียวกัน การละเล่นมวยทะเลเล่นนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเริ่มแรกที่ชุมชนแห่งนี้ เนื่องจากการละเล่นที่นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้โดยดัดแปลงมาจากการชกมวยไทย นำมาเล่นกันในทะเลแล้วชกต่อยกันให้ฝ่ายใดตกทะเล จึงเป็นที่มาของชื่อเรียกว่า “มวยทะเล” ซึ่งสถานที่สำหรับเล่นมวยทะเลจะนิยมเล่นกันในน้ำหรือในน้ำทะเลตื้นๆ โดยปักเสา 2 ต้นไขว้กันเป็นขาสำหรับรองไม้พาดจำนวน 2 ขา โดยให้ขาทั้งสองอยู่ห่างกันพอสมควร แล้วนำเสาไม้พาดหรือไม้ทากมาวางพาดระหว่างเสาไขว้ที่เป็นขาตั้งทั้ง 2 ข้าง และให้เสาไม้สูงจากพื้นดินประมาณ 1-2 เมตร ติดสัญลักษณ์ไว้กึ่งกลางเสาโดยมีวิธีการเล่นคือ 1.เล่นครั้งละ 2 คน โดยให้ผู้เล่นทั้ง 2 คน สวมนวมที่มือทั้งสองข้าง แล้วป็นขึ้นไปนั่งคร่อมในลักษณะขี่ม้าบนเสาไม้พาด ให้อยู่ห่างจากจุดกลางไม้พาดคนละ 1 เมตร หันหน้าเข้าหากัน 2.เมื่อทั้งสองคนพร้อมแล้ว กรรมการจะให้สัญญาณเริ่มเล่น ผู้เล่นทั้งสองคนจะเขยิบตัวเข้าหากัน แล้วก็ชกต่อยเช่นเดียวกันกับมวยทั่วไป เพื่อให้อีกฝ่ายตกจากเสาไม้พาด 3.ผู้เล่นคนใดสามารถชกให้อีกฝ่ายตกจากเสาไม้พาดได้ถือว่าเป็นผู้ชนะ (ซัชชัย โกมารทัต, 2549:180-181)

ภาพที่ 44 การแข่งขันชกมวยทะเลที่จัดขึ้นในงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลี ปี พ.ศ.2554

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลบางพลี

ด้วยชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นชุมชนตลาดริมน้ำคลองสำโรง ดังนั้นการเล่นพื้นบ้านต่างๆของชุมชนจึงมักเกี่ยวข้องกับการการเล่นทางน้ำ ซึ่งมวยทะเลก็เป็นการเล่นทางน้ำอย่างหนึ่งที่ชาวชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่นิยมนำมาเล่นกันเป็นอย่างมาก เพื่อสร้างความสนุกสนานและสร้างเสียงหัวเราะให้แกกัน แต่ปัจจุบันการเล่นมวยทะเลไม่ได้ปรากฏอยู่ในชุมชนท้องถิ่นแล้ว แต่ชาวชุมชนได้มีการรื้อฟื้น โดยการนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเล่นโดยการจัดการแข่งขันชกมวยทะเลในการจัดงานต่างๆของชุมชน ทั้งการจัดงานย้อนรอยตลาดโบราณบางพลีและงานประเพณีรับบัว เพื่อเป็นการรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและต้องการปลูกฝังให้ลูกหลานรักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีงามของชุมชนตลอดไป

3) การเล่นกังหันเมล็ดมะม่วง

การเล่นกังหันเมล็ดมะม่วงเป็นการเล่นพื้นบ้านอีกชนิดหนึ่งของชุมชน ที่เกิดจากการนำวัสดุที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นหรือรอบๆชุมชนคือเมล็ดมะม่วงแห้งมาดัดแปลงทำเป็นกังหัน แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว ยังไม่ได้มีการรื้อฟื้นกลับมา

สืบเนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาบริเวณโดยรอบชุมชนตลาดโบราณบางพลีนิยมนำสวนมะม่วงโดยสายพันธุ์ที่นิยมปลูกกันคือมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ ทำให้มีเมล็ดมะม่วงร่วงหล่นเป็นจำนวนมาก ชาวชุมชนจึงคิดหาวิธีนำเมล็ดมะม่วงที่ร่วงหล่นมาทำดัดแปลงทำเป็นของเล่นให้ลูกหลานได้เล่น ซึ่งอย่างหนึ่งที่นิยมนำมาทำกันคือ การนำเมล็ดมะม่วงมาดัดแปลงทำเป็นกังหัน ต่อมาจึงเรียกกันว่า “กังหันเมล็ดมะม่วง”

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกังหันเมล็ดมะม่วงคือ 1.เมล็ดมะม่วงตากแห้ง 1 เม็ด 2.ไม้กระบอกเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 ซม. ยาวประมาณ 17 ซม. 3.ไม้แหลมเหลาให้กลมความยาวประมาณ 30 ซม. 4.เชือกป่านความยาวประมาณ 30 ซม. โดยมีวิธีทำคือ 1.นำไม้กระบอกมาเจาะรู 1 รู ค่อนเข้าไปทางปากกระบอก 2.นำไม้แหลมเสียบเมล็ดมะม่วงแล้วมาผูกเชือกที่ไม้ แนวเดียวกับกระบอกเจาะรู 3.นำไม้เสียบเมล็ดมะม่วงใส่ไปในกระบอก และสอดเชือกออกมาตรงที่เจาะหาเศษไม้ผูกปลายเชือกกันไม่ให้เชือกหลุดเข้าไปในกระบอกไม้ไผ่ สำหรับวิธีการเล่นคือมือหนึ่งจับกระบอก อีกมือหนึ่งหมุนเมล็ดมะม่วงให้เชือกพันไม้จนหมด ดึงเชือกเข้าออกให้เมล็ดมะม่วงหมุน การเล่นกังหันเมล็ดมะม่วงไม่มีการแข่งขันแพ้ชนะ ใครทำแล้วกังหันหมุนได้ถือว่าประสบความสำเร็จเรียกว่าเป็นการเล่นที่เล่นด้วยความเพลิดเพลินสำหรับเด็กๆในชุมชน (ชูศรี สัตยานนท์, 2551:153)

4.3.3.3 การมีขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน

1) ขนมสายบัว

ขนมสายบัว เป็นขนมที่ขึ้นชื่อของชุมชนตลาดโบราณบางพลีอีกชนิด ซึ่งปัจจุบันสูญหายไป แล้วจากชุมชน ยังไม่ได้มีการรื้อฟื้นกลับมา

ขนมสายบัวมีความโดดเด่นในด้านของรสชาติและวัตถุดิบที่ใช้ในการทำ โดยวัตถุดิบหลักที่นำมาใช้ในการทำขนม คือ สายบัว ซึ่งสามารถหาได้ภายในลำคลองสำโรง เนื่องจากในลำคลองสำโรงมีบัวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอยู่มากมายหลากหลายสายพันธุ์ เช่น บัวหลวง สามารถนำดอกบัวมาไหว้พระและใช้ในประเพณีรับบัว บัวสายสามารถนำมาทำอาหารและขนม ซึ่งชาวชุมชนนิยมนำบัวสายใน ส่วนที่เป็นลำต้นมาแปรรูปเป็นอาหารและขนมหวาน เช่น แกงส้มสายบัว ขนมสายบัว โดยเฉพาะ การนำมาทำเป็นขนมสายบัวที่มีลักษณะคล้ายกับขนมกล้วยเป็นชั้นกลมๆใส่น้ำตาลและโรยหน้าด้วย มะพร้าว

วัตถุดิบที่ใช้ในการทำขนมสายบัว ประกอบด้วย แป้งมัน แป้งข้าวเจ้า หรือแป้งทำขนมอื่นๆ น้ำตาลปีบ สายบัว มะพร้าวขูด กะทิ เกลือป่น โดยมีวิธีทำคือนำสายบัวมาปอกเปลือกออกแล้วหั่นเป็น ท่อนสั้นๆ โขลกให้ละเอียดแล้วบีบน้ำออกให้แห้ง นำแป้งข้าวเจ้า แป้งมัน ผสมนวดด้วยหัวกะทิจนเป็น เนื้อเดียวกัน ใส่น้ำตาลปีบ นวดจนน้ำตาลละลาย ใส่มะพร้าวขูด เกลือป่น นวดต่อไป จนส่วนผสมเข้า กันดี หลังจากนั้นนำมาทอดด้วยไฟตองหรือตักใส่ถ้วย นำไปนึ่งประมาณ 15 นาที

ภาพที่ 45 ขนมสายบัวในภาชนะถ้วยกลม

ที่มา : (ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ สุพรรณบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2554)

ขนมสายบัวถือเป็นขนมพื้นบ้านของชุมชนชนิดหนึ่งที่ชาวชุมชนนิยมทำรับประทานกันเองภายในครอบครัวและนำมาวางจำหน่ายภายในชุมชน เนื่องจากรสชาติของขนมเป็นที่ถูกใจของผู้คนที่มาซื้อไปรับประทานเป็นอย่างมากและยังนิยมนำขนมชนิดนี้ไปทำบุญถวายพระที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา แต่ในปัจจุบันพบว่าขนมชนิดนี้ไม่ได้มีผลิตรายเพื่อรับประทานหรือเพื่อวางจำหน่ายภายในชุมชนแล้ว เนื่องจากชาวชุมชนให้เหตุผลในทำนองเดียวกันว่าผู้คนไม่ค่อยนิยมรับประทานกันแล้ว ประกอบกับวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการทำขนมก็ไม่สามารถหาได้ภายในลำคลองสำโรงแล้ว และจากการสังเกตของผู้วิจัยขณะลงพื้นที่ชุมชนก็พบว่าเมื่อมองไปในคลองสำโรงก็ไม่เห็นมีบัวภายในลำคลองแล้ว มีแต่เพียงผักตบชวา เศษใบไม้ ที่ลอยอยู่ในลำคลองตามที่ชาวชุมชนบอกเล่าแก่ผู้วิจัย โดยคุณยายสำอางค์ (นามสมมติ) ชาวชุมชน เล่าว่า“สมัยก่อนในคลองสำโรงมีบัวหลวง บัวสายขึ้นเยอะ เต็มคลองไปหมด คนแต่ก่อนส่วนใหญ่ก็ชอบหาผักปลาตามธรรมชาติมาทำกินกันในครอบครัว แต่ก่อนพวกผักพวกปลามีขายน้อย แล้วในคลองก็อุดมสมบูรณ์ จึงไม่ค่อยมีใครซื้อ ซึ่งชาวบ้านก็จะเก็บดอกบัวหลวงมาไหว้พระ ส่วนบัวสายก็จะเอาส่วนลำต้นมาทำอาหารทำขนมต่างๆ ลองผัดลองถูกันไป เช่น เอามาทำแกงส้มสายบัว ผัดสายบัว หรือนำมาลวกจิ้มน้ำพริก เรียกว่าตัดแปลงไปเรื่อยๆ ส่วนขนมที่เห็นก็มีขนมสายบัวนี้แหละ ที่เค้าจะเอาสายบัวมาแปรรูปทำเป็นขนม ลักษณะก็คล้ายๆกับขนมกล้วยรสชาติจะหวาน มัน หอม แต่ก่อนก็ทำขายกันในชุมชนนี้แหละ แต่ตอนนี้ไม่มีใครทำแล้ว เพราะสายบัวในคลองไม่มีแล้ว หายาก”(สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2556)

ภาพที่ 46 ขนมสายบัวห่อด้วยใบตอง

ที่มา : (เครือข่ายกาญจนาภิเษก, 2554)

2) ขนมหะลา

ขนมหะลา เป็นขนมที่ขึ้นชื่อของชุมชนตลาดโบราณบางพลีอีกชนิดหนึ่งเช่นเดียวกับขนมหะลา ซึ่งปัจจุบันสูญหายไปแล้วจากชุมชน ยังไม่ได้มีการรื้อฟื้นกลับมา

ขนมหะลา มีความโดดเด่นในด้านของรูปร่างลักษณะและชื่อที่ใช้เรียกขนม ซึ่งในละแวกนี้สามารถหารับประทานได้ที่ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเพียงแห่งเดียว ขนมหะลามีลักษณะเป็นแผ่นกลมๆ กว้าง แต่มจุดสีแดงตรงกลาง สีของขนมจะมีสีน้ำตาลคล้ายสีของกะลามะพร้าว จึงเรียกว่าขนมหะลา ถือเป็นขนมที่ชาวชุมชนและละแวกใกล้เคียงนิยมรับประทานกันเป็นอย่างมากในอดีต เมื่อแวะผ่านไปผ่านมา ทุกคนก็จะนิยมซื้อขนมชนิดนี้กลับไปรับประทานเสมอ เนื่องจากมีรสชาติที่อร่อยและมีราคาถูก

วัตถุดิบที่ใช้ในการทำขนมหะลา ประกอบด้วย แป้งมัน แป้งสาลี (แป้งทำขนม) น้ำตาลปี๊บ สีผสมอาหาร โดยมีวิธีทำคือ นำแป้งมันหรือแป้งสาลีมาผสมกับน้ำตาลปี๊บ ใส่สีผสมเล็กน้อย แล้วนวดให้เข้ากัน โดยต้องใช้เวลาในการนวดประมาณ 4 - 5 ชั่วโมง เพื่อให้เข้ากันหลังจากนั้นนำมาปั้นเป็นเป็นแท่งกลมยาวๆ แล้วหั่นเป็นชิ้นบางๆ เท่ากัน จากนั้นนำลงไปทอดในกระทะทอดจนเหลือง นำขึ้นจากกระทะแล้วรอให้เย็น จากนั้นนำสีผสมอาหารละลายกับน้ำแล้วนำมาแต้มเป็นจุดตรงกลาง ส่วนใหญ่สีผสมอาหารที่ใช้คือสีแดงหรือสีส้ม

ปัจจุบันขนมหะลาไม่ได้มีการทำเพื่อวางจำหน่ายภายในชุมชนแล้ว เนื่องจากมีวิธีการทำที่ยากและไม่เป็นที่นิยมของคนในปัจจุบัน ประกอบกับผู้ที่ทำขนมชนิดนี้เริ่มเข้าสู่วัยผู้สูงอายุทำให้ไม่มีกำลังที่จะทำได้เหมือนแต่ก่อน เพราะการทำขนมชนิดนี้ต้องใช้แรงในการหั่นขนมให้ออกมาเป็นแผ่นที่สวยงามและมีขนาดเท่ากันทุกแผ่น รวมทั้งในการกวนแป้งก็ต้องใช้การกวนด้วยมือ ไม่ได้ใช้เครื่องกวนแบบในปัจจุบัน คุณเยาวลักษณ์ (นามสมมติ) เจ้าของร้านขายขนมไทยเล่าว่า “แต่ก่อนที่บ้านเปิดเป็นโรงทำขนม ชื่อ โรงขนมเตี้ยหลี พ่อกับลุงจะเป็นคนทำโดยหลักๆ ก็จะทำขนมหลายอย่าง อย่างขนมหะลาแต่ก่อนก็จะขายดีมาก ต้องใช้ความประณีตในการทำ และการกวนแป้งก็ต้องกวนด้วยมือ ต้องใช้เวลามากกว่าจะกวนเสร็จ ต่อมาพอพ่อกับลุงเริ่มแก่ ก็ทำไม่ค่อยไหว ที่แรกก็อยากให้พ่อสอน จะได้เอาไปทำบ้าง พ่อก็บอกว่าอย่าเลย มันทำยาก มันต้องใช้กำลังในการกวนแป้ง ถ้ากวนไม่ดีก็ไม่อร่อย พ่อก็เลยไม่ได้สอนให้ทำ ประกอบกับขนมหะลาไม่เป็นที่นิยมของคนทั่วไปในปัจจุบันแล้ว เพราะมีขนมอย่างอื่นมาเยอะ ก็เลยเลิกทำ แล้วก็ยุบกิจการโรงทำขนมไปโดยปริยาย ซึ่งก็เลิกทำมา 20 กว่าปีแล้วตอนนี้ไปรับมาขนมต่างๆขายอย่างเดียว”(สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2556)

3) ปลาสดแดดเดียว

ปลาสดแดดเดียว เป็นอาหารพื้นบ้านประจำท้องถิ่นที่ขึ้นชื่อของชุมชนตลาดโบราณบางพลี มีความโดดเด่นในด้านของรสชาติของความนุ่มนวลของเนื้อปลา

ซึ่งสืบเนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาบริเวณคลองสำโรงมีสภาพเป็นน้ำกร่อยทำให้มีปลาสดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากตามธรรมชาติ ชาวชุมชนในสมัยก่อนจึงนิยมหาปลามาทำกินกัน เมื่อเหลือกินแล้วจึงหาวิธีที่จะทำให้ปลาสดอยู่ได้นาน จึงคิดทำปลาสดแดดเดียว ช่วงแรกชาวชุมชนจะทำกินกันเองเฉพาะในครอบครัว และแจกเพื่อนบ้านใกล้เคียง ต่อมาเมื่อเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือชาวชุมชนด้วยกันติดใจในรสชาติ ประกอบกับหาปลาได้เป็นจำนวนมากจึงนำมาวางขายภายในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง จนคนผ่านไปผ่านมาได้ซื้อและนำกลับไปรับประทานจึงติดใจในรสชาติ ทำให้กลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น และเริ่มเป็นที่นิยมของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มักนิยมเรียกกันว่า “ปลาสดแดดเดียวบางพลี” ต่อมาจึงเริ่มมีการทำปลาสดแดดเดียวขายเป็นอาชีพอย่างเป็นทางการพร้อมกับทำผลิตภัณฑ์อื่นๆจากปลาสดร่วมด้วย เช่น ปลาสดสามรส น้ำพริกปลาสด ปลาแร่เนื้อล้วน ปลาแซลมอนทอดกรอบ ฯลฯ จึงส่งผลให้ปลาสดแดดเดียวกลายเป็นสินค้าที่ขึ้นชื่อของชาวชุมชนและชาวบางพลีในปัจจุบัน เห็นได้จากการตั้งร้านเพื่อจำหน่ายบริเวณรอบๆพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณบางพลีและบริเวณวัดบางพลีใหญ่ในซึ่งมีเป็นจำนวนมาก คุณวรลักษณ์ (นามสมมติ) ชาวชุมชนผู้จำหน่ายปลาสดแดดเดียว เล่าว่า “สาเหตุที่ปลาสดแดดเดียวเป็นที่รู้จักและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเพราะรสชาติของบางพลีเมื่อนำไปทอดจะไม่แข็งจนเกินไป เนื้อจะแน่นและนุ่มรับประทานง่ายและมีรสชาติที่อร่อย ไม่เค็มจนเกินไป ทำให้มีลักษณะที่แตกต่างจากย่านอื่น เช่น ที่บางบ่อก็จะแตกต่างกันออกไปตามรสชาติของแต่ละที่” (สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2556)

ภาพที่ 47 ปลาสดแดดเดียววางขายควบคู่กับผลิตภัณฑ์อื่นๆบริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลี

4.4 ข้อสรุปอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

จากการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ซึ่งเป็นผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ด้วยวิธีการค้นพบด้วยตนเองตามแนวคิดวิธีการสืบสวนแบบการค้นพบด้วยตนเอง (Heuristic Inquiry) ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยให้บุคคลเกิดความตระหนักหรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง อันเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบวิธีการค้นคิดแบบปรากฏการณ์วิทยา โดยมีฐานคิดว่า ผู้วิจัยจะเกิดความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้ก็ต่อเมื่อต้องผ่านประสบการณ์นั้นด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการศึกษาประกอบด้วย 1) การฝังตัวเข้าไปในปรากฏการณ์ (immersion) 2) การบ่มเพาะความคิด (incubation) 3) การให้ความกระจ่างชัด (illumination) 4) อธิบายและวิเคราะห์อย่างละเอียด (explication) และ 5) การพรรณนาบทสังเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ (creative synthesis) (นิศา ชูโต อ้างถึงในธีระ เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553:206-208) ซึ่งการใช้แนวคิดดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาชุมชนโดยการเข้าไปในพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นของการวิจัยผ่านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ออกมาทำการวิเคราะห์ด้วยตนเองในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงบรรยายหรือพรรณนา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analysis Induction) คือการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่ได้ ซึ่งก่อนจะมีการตีความสร้างข้อสรุปได้นั้น ตามทฤษฎีการตีความหรือศาสตร์แห่งการตีความ (Hermeneutics) ที่ได้กล่าวไว้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบความจริง ความถูกต้องของข้อมูล โดยทำการสัมภาษณ์ตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลให้เกิดความกระจ่างหลายครั้งซึ่งเป็นคนในพื้นที่ ตามบริบทของแง่มุมของประสบการณ์ของเขาเหล่านั้นเองและแยกแยะ วิเคราะห์ข้อมูลแนวคิดออกจากแนวคิดและการตีความของนักวิจัยซึ่งเป็นคนนอกให้ชัดเจนก่อนจะตีความสร้างความจริงในแง่มุมของนักวิจัย (นิศา ชูโต อ้างถึงในธีระ เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553:245)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีการตรวจสอบข้อมูล โดยการถามหาการยอมรับอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ผ่านการจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกครั้ง และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลหรือตีความสร้างความจริงจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่ได้ เพื่อให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง ซึ่งผลจากการจัดประชุมกลุ่มย่อยพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นต่อการยอมรับในอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีดังนี้

1.ด้านวิถีชีวิต

1.1 การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเรายังมีวิถีชีวิตในแบบดังกล่าวอยู่จริง ซึ่งวิถีชีวิตดังกล่าวนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง โดยคุณเยาวภา (นามสมมติ) ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า “เห็นด้วยนะว่าวิถีชีวิตแบบนี้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง เพราะชุมชน

ของเรายังมีการประกอบอาชีพค้าขายริมคลองสำโรง ยังมีการใช้เรือเพื่อเดินทางไปมาหาสู่กัน ยังมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำซึ่งก็เป็นมาตั้งแต่ช่วงแรกแล้ว” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณป้าศรีใจ (นามสมมติ) ที่ได้แสดงความคิดเห็นในทำนองเดียวกันว่า “คิดว่าวิถีชีวิตแบบนี้คืออัตลักษณ์ของชุมชนเลย เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นด้วย เพราะที่เห็นๆอยู่นะ ตั้งแต่เกิดมาจนตอนนี้ อายุ 60 กว่าแล้ว ก็ยังเห็นว่าชุมชนของเราก้ยังมีวิถีชีวิตแบบนี้ ยังไม่เห็นเปลี่ยนอะไรเลย อาจจะเปลี่ยนในแง่ของการขายสินค้าบ้าง การปรับตัวให้เข้ากับ ความทันสมัยบ้าง แต่เห็นก็ยังอยู่บ้านที่เป็นห้องแถวไม้ริมคลองสำโรง บางคนยังใช้เรืออยู่เลย บางคนบอกว่ามันสะดวกมากกว่าการใช้รถอีก ถ้าเราเดินทางไปตามบ้านที่อยู่ริมคลองนะ” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) เช่นเดียวกับคุณวิริดา (นามสมมติ) ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า “เรามีวิถีชีวิตแบบนี้ก็ดีแล้วนะ และเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริงเลย เพราะชาวชุมชนก็พอใจกับวิถีชีวิตแบบนี้ด้วย ทุกคนก็ยังอยู่อาศัยในบ้านไม้ริมคลองสำโรง ยังประกอบอาชีพค้าขาย ขายทิ้งของกินของใช้มากมาย ยังใช้ประโยชน์จากคลองสำโรงบ้าง เช่น บางคนก็ยังเอาผ้าไปตากริมคลอง เพราะเห็นว่าริมคลองแดดดีแล้วก็มีลมพัดด้วย” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

1.2 การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเรายังมีวิถีชีวิตในแบบดังกล่าวอยู่จริง ซึ่งวิถีชีวิตดังกล่าวนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง โดยคุณสำราญ (นามสมมติ) ประธานชุมชนหลวงพ่อดำ ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า “ผมว่าวิถีชีวิตแบบนี้ก็เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริงนะ เพราะว่าถ้าย้อนไปตั้งแต่ช่วงก่อตั้งชุมชน พวกคนที่เข้ามาอยู่ก็คือกลุ่มคนจีนนั่นเอง มาตั้งรกรากตั้งแต่เริ่มแรกเลย พออยู่มากก็แต่งงานกับคนไทย ซึมซับรับวัฒนธรรมไทยไปด้วย ก็เลยกลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งในปัจจุบันทุกคนก็ยังเห็นมีการไหว้เจ้า ไปประกอบพิธีกรรมที่ศาลเจ้าอยู่” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณชนันท์ (นามสมมติ) ครูโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ที่ได้แสดงความคิดเห็นในทำนองเดียวกันว่า “ผมเห็นด้วยกับประธานชุมชนนะที่มองว่าวิถีชีวิตแบบนี้ก็เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง เพราะว่าในปัจจุบันผมก็เห็นภาพวิถีชีวิตแบบนี้ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการที่ชาวชุมชนก็ยังมีประกอบพิธีกรรมตามแบบจีนอยู่ ทั้งการไหว้เจ้า การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การไหว้พระจันทร์ หรือการกินเจ ในขณะเดียวกันเค้าก็ยังไปทำบุญตักบาตรที่วัดบางพลีใหญ่ในอยู่ เค้ายังนับถือและศรัทธาในองค์หลวงพ่อดำ เห็นได้จากตามบ้านทุกบ้านจะมีองค์หลวงพ่อดำจำลองไว้เคารพสักการะในบ้านของตนเอง” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

1.3 การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดำเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเรายังมีวิถีชีวิตในแบบดังกล่าวอยู่จริง ซึ่งวิถีชีวิตดังกล่าวนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง ซึ่งคุณวิริดา (นามสมมติ) ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า “คิดว่าวิถีชีวิตแบบนี้ก็เป็นอัตลักษณ์

ของชุมชนที่แท้จริงเลยนะ และมองว่าเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นด้วย เพราะจะเห็นได้ว่าชาวชุมชนทุกคน ก็ยังให้ความเคารพเลื่อมใสและศรัทธาในองค์หลวงพ่อดุเป็นอย่างมาก ยังเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ขององค์หลวงพ่อดุ แล้วก็ยังนำหลวงพ่อดุมาเป็นที่พึ่งทางใจ โดยเฉพาะเวลามีปัญหาชีวิต ชาวชุมชนก็จะขอบบนบานสานกล่าวแก่องค์หลวงพ่อดุ พอหลวงพ่อดุช่วยได้ ก็จะมาแก้บนกัน ก็เห็นเป็นแบบนี้มานานแล้วนะ”(สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

2. ด้านสถาปัตยกรรม

2.1 การมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเรายังมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณอยู่จริง ซึ่งแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมดังกล่าวนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง โดยคุณป้าศรีใจ (นามสมมติ) ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า “คิดว่าอาคารสถาปัตยกรรมแบบนี้ที่เรามีอยู่เป็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงของชุมชนเลยนะ เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเลยหาดูได้ยากในสังคมปัจจุบันนี้ และส่วนใหญ่ก็ยังมีสภาพเดิมๆ ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าไร” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณสำราญ (นามสมมติ) ที่ได้แสดงความคิดเห็นในทำนองเดียวกันว่า “เห็นด้วยกับป้า ผมมองว่าเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเลยนะ เพราะเวลาที่มีกระแสท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชน เราก็เอาเรื่องนี้มาเป็นตัวชูตัวหนึ่งเลยนะเพื่อเรียกนักท่องเที่ยว คือสถาปัตยกรรมของเรา ยังมีสภาพเดิมๆ เปลี่ยนน้อยมาก”(สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

3. ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

3.1 การมีประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานและเป็นประเพณีหนึ่งเดียวในประเทศไทย ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนของเรายังมีประเพณีรับบัวเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นของชุมชนอยู่จริง ซึ่งประเพณีดังกล่าวดังกล่าวนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง ซึ่งคุณเยาวภา (นามสมมติ) ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า “ประเพณีรับบัวนี้เรียกว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง และโดดเด่นที่สุดเลยนะ เหมือนกับหลวงพ่อดุ เพราะคนภายนอกมองว่าเค้าจะรู้เลยว่าชุมชนเรามีประเพณีรับบัว คือเป็นหนึ่งเดียวของประเทศด้วย แล้วก็ทุกคนก็ยังให้ความสำคัญกับการจัดงานประเพณีรับบัวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเลยนะ ”(สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) นอกจากนี้คุณชนันท์ (นามสมมติ) ยังได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้เพิ่มเติมจากคุณเยาวภาว่า “นอกจากทุกคนจะให้ความสำคัญกับการจัดงานประเพณีรับบัวแล้ว ประเพณีนี้ก็ยังสามารถทำให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมส่วนรวมมากขึ้น ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความสามัคคีในชุมชนได้เลยนะ เราจึงควรรักษาอัตลักษณ์ในด้านนี้ไว้”(สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

3.2 การมีการเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ การแข่งเรือมาต การเล่นมวยทะเล และการเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันหรือเป็นสิ่งที่ยอมรับร่วมกันว่า

ชุมชนของเรามีการละเล่นพื้นบ้านดังกล่าวนี้ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง แต่ก็ยังมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนมีความคิดเห็นว่าการละเล่นบางประเภทไม่ใช่อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่แท้จริง ดังเช่น การเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง ซึ่งในประเด็นนี้ คุณป้าศรีใจ (นามสมมติ) ได้แสดงความคิดเห็นว่า “โดยส่วนตัวมองว่าการละเล่นดังกล่าวทั้งหมดนี้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง แต่การละเล่นบางประเภทเป็นการละเล่นที่อาจไม่เห็นแล้วในปัจจุบัน จึงคิดว่าบางที่เราอาจจะมีการรื้อฟื้นขึ้นมาก็ได้นะ ให้เด็กได้ดู เพราะเด็กหรือคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันไม่ค่อยรู้จักการละเล่นพื้นบ้านแบบไทยหรือของชุมชนแล้ว” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) ในขณะที่คุณวิริดา (นามสมมติ) มีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป โดยมองว่า “โดยส่วนตัวคิดว่ามีการละเล่นพื้นบ้านบางประเภทอาจไม่ใช่อัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง นั่นก็คือการเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง เพราะยังไม่เคยเห็น ไม่รู้จัก คนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไม่รู้จักการละเล่นประเภทนี้ จึงไม่คิดว่าจะ เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนได้ แต่คนรุ่นเก่าๆอาจรู้จักดีกว่า” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) เช่นเดียวกับคุณเยาวภา (นามสมมติ) ที่แสดงความคิดเห็นในทำนองเดียวกับคุณวิริดาว่า “เห็นด้วยนะ ที่ว่าการเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วงไม่ใช่อัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง เพราะคนบางกลุ่มไม่เคยรู้จักการละเล่นประเภทนี้ รวมทั้งตัวเองด้วย” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

3.3 การมีขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ ขนมสายบัว ขนมกะลา และปลาสดแดดเดียว ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันหรือเป็นสิ่งที่ยอมรับร่วมกันว่าชุมชนของเรามีการขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้านดังกล่าวนี้ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนหรือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริง แต่ก็ยังมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนมีความคิดเห็นว่าการขนมพื้นบ้านบางชนิดไม่ใช่อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่แท้จริง ดังเช่น ขนมกะลา ซึ่งในประเด็นนี้ คุณชนันท์ (นามสมมติ) ได้แสดงความคิดเห็นว่า “ผมมองว่าขนมพื้นบ้านทั้งสองชนิดนี้เป็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงของชุมชนตลาดโบราณบางพลีนะ โดยขนมสายบัวนี้เป็นขนมที่ชอบรับประทานมากสมัยก่อน เพราะมีขายด้วย ที่บ้านก็ชอบทำกิน ส่วนขนมกะลาก็เคยซื้อกินในชุมชน นี่แหละ แถวนี่ไม่มีใครขายนะ มีแต่ที่ชุมชนเราที่แหละที่ทำขนมกะลาขาย ส่วนปลาสดแดดเดียวนี่เป็นอาหารพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่แท้จริงเลย เพราะมีชื่อเสียงมากพอกๆกับปลาสดบางบ่อเลย” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557) ในขณะที่คุณวิริดา (นามสมมติ) ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้แตกต่างออกไปว่า “คิดว่าขนมกะลา ยังไม่ใช่อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่แท้จริง เนื่องจากว่าขนมชนิดนี้ไม่รู้จัก ยังไม่เคยกิน และคิดว่าที่อื่นอาจจะมีขายด้วยแต่ก่อน แต่ก็เคยฟังพ่อแม่เล่ามาบ้างว่าขนมกะลามีลักษณะอย่างไร” (สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2557)

จากผลของการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อถามหาการยอมรับอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่แท้จริง จึงสามารถสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่แท้จริง ประกอบไปด้วย

1. ด้านวิถีชีวิต ได้แก่
  - 1.1 การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ
  - 1.2 การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน
  - 1.3 การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดำเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน
2. ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่
  - 2.1 การมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ
3. ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่
  - 3.1 การมีประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานและเป็นประเพณีหนึ่งเดียวในประเทศไทย
  - 3.2 การมีการเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ การแข่งเรือมาด การเล่นมวยทะเล และการเล่นกังหันเมล็ดมะม่วง
  - 3.3 การมีขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ ขนมสายบัว ขนมกะลา และปลาสดแดดเดียว

4.5 การนำอัตลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

4.5.1 การวิเคราะห์สภาพชุมชนตลาดโบราณบางพลี

จากผลการศึกษาอัตลักษณ์ ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่แท้จริง ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีสามารถนำมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชน อันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถพึ่งตนเองได้ ตามแนวคิดการเพิ่มศักยภาพของชุมชนที่กล่าวไว้ว่าจะต้องเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่สามารถกำหนดทิศทางคุณค่า วิธีการดำเนินชีวิตที่เพียงพอและมีเอกลักษณ์ของตนเอง ในขณะเดียวกันสามารถปรับตัวรับรู้เท่าทันกับสภาพแวดล้อมด้านต่างๆภายนอกชุมชนที่เปลี่ยนแปลง (ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง, 2556:269) ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายของชุมชนเข้มแข็ง จึงอาจเป็นคำตอบสำหรับการกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชนตลาดโบราณบางพลีเพื่อการเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนเนื่องจากแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางการพัฒนาในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในชุมชน เป็นการพัฒนา

ร่วมกันในสามมิติ ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และเป็นไปในลักษณะของความเป็นองค์รวมที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านของชุมชน สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงเพื่อเป้าหมายของคุณภาพชีวิตที่ดีและความสุขของคนในชุมชน

ดังนั้นการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงเป็นการพัฒนาร่วมกันในสามด้านคือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยผลของการพัฒนาจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อด้านใดด้านหนึ่ง แต่เป็นการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งนี้เพื่อให้ผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นสามารถนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีศักยภาพสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง และในขณะเดียวกันก็ต้องมีความสอดคล้องกับความเป็นวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่ในชุมชนและมีคุณค่าต่อชาวชุมชน และที่ปฏิเสธไม่ได้เช่นกันคือการพัฒนาที่เกิดขึ้นควรเป็นการพัฒนาเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชนด้วย เนื่องจากชุมชนตลาดโบราณบางพลีถูกพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการวิเคราะห์สภาพชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีเพื่อการเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นสิ่งที่ทำหน้าที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของชาวชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นตลาดเพื่อการค้าขาย ทำให้ชาวชุมชนมีรายได้จากการประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งถือเป็นกิจกรรมหลักทางเศรษฐกิจของชุมชน แต่เมื่อชุมชนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะตลาดโบราณ จึงทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจอีกรูปแบบหนึ่ง นั่นคือการเกิดขึ้นของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในชุมชน คือ กิจกรรมการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองและกิจกรรมการล่องเรือไหว้พระ ที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับชาวชุมชน นอกเหนือจากรายได้ที่มาจากการประกอบอาชีพค้าขายและยังส่งผลให้ชาวชุมชนสามารถค้าขายสิ่งของต่างๆได้มากขึ้น อันเนื่องมาจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

ด้วยเหตุนี้กิจกรรมการค้าขายและกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยกิจกรรมการค้าขายนั้นถือได้ว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวชุมชนมาโดยตลอด ซึ่งชุมชนมีการพัฒนา กิจกรรมการค้าขายของชุมชนโดยการพัฒนาสินค้าต่างๆที่วางขายในชุมชนนั้นให้มีความหลากหลาย ทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภค แต่ไม่ได้เน้นที่สินค้าบริโภคเพียงรองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่สินค้าอุปโภค โดยเฉพาะสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันก็ยังคงมีขายอยู่ภายในชุมชน เนื่องจากเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเลือกซื้อเลือกหาของลูกค้าโดยเฉพาะชาวชุมชนด้วยกันเองหรือชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง จึงถือได้ว่าเป็นการพัฒนาได้เพิ่มศักยภาพหรือความสามารถของชุมชน โดยรายได้ของ

ชาวชุมชนและจำนวนผู้ซื้อสามารถเป็นตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนในด้านเศรษฐกิจที่พบว่าผู้ซื้อยังคงมีความต้องการในสินค้าต่างๆอันนำมาซึ่งรายได้ของชาวชุมชนที่มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นั่นกลับพบว่าชุมชนยังไม่สามารถพัฒนากิจกรรมดังกล่าวได้เต็มศักยภาพที่มีอยู่ โดยเฉพาะถ้าวัดจากรายได้ของชาวชุมชนจะพบว่าชาวชุมชนยังมีรายได้จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนไม่มากนัก จึงส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันของชุมชนยังมีจำนวนน้อยอยู่และยังไม่เป็นที่ดึงดูดของนักท่องเที่ยวมากนัก

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีด้านเศรษฐกิจจึงอาจมีการพัฒนา โดยการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนที่มากขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นควรมีความหลากหลายและเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนได้เป็นอย่างดี สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมมากขึ้น และในขณะเดียวกันจะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชนตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการนำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้กับชาวชุมชน มีการกระจายรายได้ให้กับชาวชุมชนอย่างเป็นธรรม และเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของการสงวนรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนควบคู่กันไปด้วย

ด้านสังคม

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีถือเป็นชุมชนหนึ่งที่ชาวชุมชนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกหลาน การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันทำให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยเสมือนมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติต่อกัน ก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเรื่อยมา แต่อย่างไรก็ตามพบว่าชาวชุมชนยังไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมหรือรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆอันเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาชุมชน หรือการเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เนื่องจากชาวชุมชนส่วนใหญ่มักให้เหตุผลว่าด้วยการประกอบอาชีพค้าขายซึ่งต้องใช้เวลาดังแต่เช้าถึงเย็น ทำให้ต่างคนต่างไม่มีเวลารวมตัวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์อันดีของชาวชุมชนที่มีต่อกันมาอย่างยาวนานนั้นไม่สามารถเข้ามามีบทบาทต่อการตัดสินใจหรือโน้มน้าวให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการทำกิจกรรมหรือพัฒนาชุมชนร่วมกันได้

นอกจากนี้ยังพบว่าการประกอบอาชีพค้าขายของชาวชุมชนที่ดำเนินไปอยู่ทุกวันนี้ ผู้ที่รับหน้าที่ในการเป็นแม่ค้าหรือพ่อค่านั้นส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนอายุประมาณ 40-50 ปีขึ้นไป หรืออยู่ในวัยผู้สูงอายุ ในขณะที่วัยคนยุคใหม่ที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มักออกไปประกอบอาชีพข้างนอกตามที่ได้ศึกษามากกว่าการกลับมาช่วยพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายประกอบอาชีพค้าขายซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชน

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนตลาดโบราณบางพลียังขาดศักยภาพในการพัฒนาด้านสังคมอยู่ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชนพบว่าคนรุ่นใหม่ยังไม่มี ความเข้าใจใน

เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนอย่างลึกซึ้งเหมือนคนรุ่นเก่าและการยึดโยงต่อสำนึกของความเป็นพลเมืองของชุมชนที่อาจแตกต่างไปจากคนรุ่นเก่า หรือพิจารณาจากกระบวนการมีส่วนร่วมที่พบว่าชุมชนยังขาดในเรื่องนี้อยู่

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีด้านสังคมจึงอาจมีการพัฒนาโดยเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้ และการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกของชาวชุมชน ซึ่งจะสามารถทำให้ชาวชุมชนได้รู้จักชุมชนของตนเองมากขึ้น รู้จักรากเหง้าของตนเอง รู้ถึงคุณค่าของชุมชนที่เกิดจากสิ่งสมผ่านประเพณีและวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน เกิดจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองของชุมชน จนนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกสาธารณะที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกันมากขึ้น และมีความรู้สึกรักของการเป็นเจ้าของและมีความห่วงใยในชุมชนของตนเอง ทั้งหมดนี้เป็น การต่อยอดเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้ต่อไปบนพื้นฐานความสงบสุขของชุมชน

ด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ธรรมชาติได้สร้างสรรค์ให้กับชุมชนและมีคุณค่าต่อชุมชนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำในคลองสำโรง พร้อมด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ แต่เมื่อความเจริญหรือสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนาได้เข้ามายังชุมชน ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนมากมาย ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่ มักเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่าการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้นมักเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่แย่ลง เนื่องจากผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสภาพน้ำในลำคลองสำโรง จากเดิมที่ชาวชุมชนสามารถใช้เพื่อการอุปโภคหรือใช้เป็นที่อยู่อาศัยของแหล่งอาหารแก่ชาวชุมชนนั้นเริ่มมีสภาพที่เปลี่ยนไป น้ำเริ่มมีสีดำคล้ำ มีขยะและสิ่งปฏิกูลลอยเกลื่อนกลาดที่มักถูกปล่อยออกมาจากอาคารบ้านเรือนหรือโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ในการอุปโภค เช่น การใช้ล้างจาน ซักผ้า ได้อีกต่อไป แต่ยังสามารถใช้เพื่อการสัญจรทางน้ำได้เท่านั้น รวมทั้งยังเกิดของเสียต่างๆอีกมากมายที่อยู่รายรอบชุมชน ทั้งขยะ สิ่งปฏิกูล มลพิษทางอากาศที่ทำให้เกิดฝุ่นละออง และสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว ซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนทำให้ความสมดุลของธรรมชาติเสียไป สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมและยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนได้อีกด้วย

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนตลาดโบราณบางพลียังขาดศักยภาพในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ซึ่งเมื่อพิจารณาจากความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือความสมดุลในระบบนิเวศของชุมชน หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนที่พบว่าชุมชนยังขาดอยู่

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีด้านสิ่งแวดล้อมจึงอาจมีการพัฒนา โดยการฟื้นฟู และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับชุมชนภายใต้การจัดกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการมีคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ดีบนพื้นฐานของการสงวนรักษา และการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ภายใต้ความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.5.2 การกำหนดแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนโดยใช้อัตลักษณ์

จากผลการวิเคราะห์สภาพชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมข้างต้นพบว่าชุมชนยังขาดศักยภาพหรือมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน ดังนั้นการกำหนดแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนจึงสามารถนำอัตลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้ ซึ่งสามารถวิเคราะห์และแสดงผลดังตารางได้ดังนี้

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ พบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนด้านเศรษฐกิจได้ ได้แก่ อัตลักษณ์ของการมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ การละเล่นพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้สามารถก่อให้เกิดการสร้างรายได้หรือการกระจายรายได้แก่ชาวชุมชนได้ โดยอาจจะพัฒนาชุมชนในรูปแบบของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชน เช่น การล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรง หรือการจัดกิจกรรมในรูปแบบของสาธิต เช่น การสาธิตการทำขนมสายบัว การสาธิตการทำขนมกะลา หรือการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการแสดง เช่น การแสดงการแข่งขันเรือมด การแสดงการละเล่นมวยทะเล

การพัฒนาด้านสังคม พบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนด้านสังคมได้ ได้แก่ วิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ วิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน วิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประเพณีรับบัว การละเล่นพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้เป็นอัตลักษณ์ที่ครอบคลุมอัตลักษณ์ของชุมชนทั้งหมดทุกด้าน ดังนั้นจึงสามารถนำมาพัฒนาชุมชนในรูปแบบของการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ และการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชนได้ ซึ่งอาจจะมีการพัฒนาโดยการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้และมีการนำเสนอวิถีชีวิตต่างๆในรูปแบบของการจัดแสดงเรื่องราวหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีตควบคู่ไปกับภาคชีวิตจริงของชุมชนภายในแหล่งเรียนรู้ นั้น หรือจัดทำวิชาเรียนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนในท้องถิ่นเกิดการเรียนรู้ในอัตลักษณ์ของ

ชุมชน หรืออาจมีการจัดทำประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านอัตลักษณ์ของชุมชนที่ชาวชุมชนได้เป็นผู้สร้างขึ้นเอง ซึ่งจะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชนได้

การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมได้ ได้แก่ วิถีชีวิตแบบแม่คำชุมชน ตลาดริมน้ำแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประเพณีรับบัว ขนมหันบ้าน คือ ขนมหายบัว ซึ่งอัตลักษณ์เหล่านี้สามารถนำมาจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริม ฟันฟู หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับชุมชนได้ เช่น อาจมีการจัดกิจกรรมเพื่อรณรงค์การปลูกบัว การจัดกิจกรรมรณรงค์การทำความสะอาดสถาปัตยกรรมของชุมชน เป็นต้น ซึ่งจะสามารถช่วยฟันฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชนและทำให้ชาวชุมชนเกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกัน

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชน

อัตลักษณ์ของชุมชน ตลาดโบราณบางพลี	การพัฒนาด้าน เศรษฐกิจ	การพัฒนาด้าน สังคม	การพัฒนาด้าน สิ่งแวดล้อม
1.ด้านวิถีชีวิต			
1.1 วิถีชีวิตแบบแม่คำชุมชนตลาดริมน้ำ	✓	✓	✓
1.2 วิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน		✓	
1.3 วิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดอเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน		✓	
2.ด้านสถาปัตยกรรม			
2.1 แบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ		✓	✓
3.ด้านประเพณีและวัฒนธรรม			
3.1 ประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่และมีหนึ่งเดียวในประเทศไทย		✓	✓
3.2 การละเล่นพื้นบ้าน			
- การแข่งเรือมาด	✓	✓	
- การละเล่นมวยทะเล	✓	✓	
- การเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง	✓	✓	
3.3 ขนมหันบ้านและอาหารพื้นบ้าน			
- ขนมหายบัว	✓	✓	✓
- ขนมหะลา	✓	✓	
- ปลาสดิตแดดเดียว	✓	✓	

4.6 ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี

จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ที่สามารถนำมาเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีดังนี้

4.6.1 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

การนำอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ วิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ การละเล่นพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน มาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชน ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนนี้อาจมีการจัดกิจกรรมเฉพาะช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์และมีการกำหนดช่วงระยะเวลาในการจัดการแสดงหรือการแข่งขันกิจกรรมต่างๆ ให้มีความชัดเจน โดยอาจมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ตารางจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนติดไว้บริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและตามสถานที่สำคัญต่างๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงชุมชน เช่น วัดบางพลีใหญ่ใน เทศบาลตำบลบางพลี เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งการทำแผ่นพับเพื่อแจกให้กับนักท่องเที่ยว และทำการเผยแพร่ลงเว็บไซต์ของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนผ่านสื่อออนไลน์อีกทางหนึ่ง โดยมีกิจกรรมต่างๆดังนี้

1) จัดจุดสาธิตการทำขนมสายบัว

ขนมสายบัวเป็นขนมพื้นบ้านที่เกิดจากการนำวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในชุมชนท้องถิ่นมาแปรรูปทำเป็นขนม อันเนื่องมาจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชนที่ยึดโยงกับสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีคลองสำโรงไหลผ่านชุมชน ทำให้ในลำคลองสำโรงมีบัวเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งชาวชุมชนสามารถนำสายบัวมาทำเป็นขนมสายบัว แต่ในปัจจุบันขนมสายบัวไม่ได้มีการผลิตเพื่อจำหน่ายหรือเพื่อรับประทานภายในครอบครัว จึงทำให้ขนมดังกล่าวสูญหายไปจากชุมชน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนนั้นจึงควรจัดให้มีการสาธิตการทำขนมสายบัว เพื่อเป็นการรื้อฟื้นองค์ความรู้ของชาวชุมชนในการทำขนมชนิดนี้ให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวและเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งในการจัดสาธิตการทำขนมสายบัวนั้นผู้นำชุมชนอาจเชิญชวนผู้ที่มีความสามารถหรือผู้สูงอายุมาถ่ายทอดความรู้และสาธิตการทำให้นักท่องเที่ยวได้ชิมได้ชิม ได้เรียนรู้วิธีการทำร่วมกับชาวชุมชน และสามารถซื้อเป็นของฝากกลับบ้านไปได้ โดยการจัดจุดสาธิตภายในพื้นที่ของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

ซึ่งการจัดสาธิตการทำขนมสายบัวนี้จะสามารถทำให้การเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวชุมชนไปด้วยกัน ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับนี้ไป

ต่อยอดเพื่อการผลิตและวางจำหน่ายในชุมชนได้ต่อไปและยังเป็นการสืบทอดองค์ความรู้จากการทำขนมสายบัวให้คงอยู่ต่อไปอีกด้วย

2) จัดจุดสาธิตการทำขนมกะลา

ขนมกะลาเป็นขนมพื้นบ้านของชุมชนอีกชนิดหนึ่ง ที่เกิดจากการประยุกต์ใช้ความรู้ในการทำขนมที่มีอยู่ของชาวชุมชนมาทำเป็นขนมกะลาเพื่อวางจำหน่ายในชุมชน เนื่องจากในอดีตชุมชนแห่งนี้มีโรงทำขนม ทำให้มีการทำขนมเพื่อวางจำหน่ายเป็นจำนวนมาก ซึ่งขนมกะลาก็เป็นขนมอีกชนิดหนึ่งที่มีการทำเพื่อวางจำหน่ายเช่นเดียวกัน แต่ด้วยกรรมวิธีที่ยากในการทำขนมดังกล่าวประกอบกับผู้ที่มีความสามารถนั้นไม่มีกำลังที่จะทำได้เนื่องจากอายุมากแล้ว จึงเป็นสาเหตุให้ขนมดังกล่าวเลิกผลิตและสูญหายไปจากชุมชน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนนั้นจึงควรจัดให้มีการสาธิตการทำขนมกะลา เพื่อเป็นการรื้อฟื้นองค์ความรู้ของชาวชุมชนในการทำขนมชนิดนี้ให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวและเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งผู้นำชุมชนอาจเชิญชวนผู้ที่มีความสามารถมาถ่ายทอดความรู้และสาธิตการทำให้แก่นักท่องเที่ยวได้ชม ได้ชิม ได้เรียนรู้วิธีการทำร่วมกับชาวชุมชน และสามารถซื้อเป็นของฝากกลับบ้านไปได้ โดยการจัดจุดสาธิตภายในพื้นที่ของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวควบคู่กับจุดสาธิตการทำขนมสายบัว

ซึ่งการจัดสาธิตการทำขนมกะลานี้จะสามารถทำให้การเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวชุมชนไปด้วยกัน ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับนี้ไปต่อยอดเพื่อการนำมาผลิตและวางจำหน่ายในชุมชนได้ต่อไปและยังเป็นการสืบทอดองค์ความรู้จากการทำขนมกะลาให้คงอยู่ต่อไปเช่นเดียวกับขนมสายบัวอีกด้วย

3) จัดจุดสาธิตการประดิษฐ์กังหันเมลิ็ดมะม่วง

กังหันเมลิ็ดมะม่วงเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชุมชนที่เกิดจากการนำวัสดุคือเมลิ็ดมะม่วงแห้งที่มีอยู่รอบๆชุมชนมาดัดแปลงเป็นการละเล่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการละเล่นดังกล่าวนี้เป็นการละเล่นที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวชุมชน ที่ในอดีตบริเวณรอบๆชุมชนมีการทำสวนมะม่วงกันเป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวชุมชนนำเมลิ็ดมะม่วงแห้งที่เหลือจากการรับประทานมาประดิษฐ์ดัดแปลงทำเป็นกังหัน จึงนิยมเรียกกันว่า กังหันเมลิ็ดมะม่วง ซึ่งเป็นการละเล่นที่สามารถสร้างความสนุกสนานและยังช่วยฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์ให้กับชาวชุมชน แต่ปัจจุบันการละเล่นดังกล่าวได้สูญหายไปแล้วจากชุมชน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนนั้นจึงควรจัดให้มีการสาธิตการประดิษฐ์กังหันเมลิ็ดมะม่วง โดยผู้นำชุมชนอาจเชิญชวนผู้ที่มีความสามารถหรือผู้สูงอายุมาถ่ายทอดความรู้และสาธิตการทำให้แก่นักท่องเที่ยวได้ชม

และได้เรียนรู้วิธีการทำร่วมกับชาวชุมชน และมีการจัดซุ้มสาธิตภายในพื้นที่ของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อเป็นการรื้อฟื้นการเล่นดังกล่าวและการรื้อฟื้นองค์ความรู้ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวชุมชน ซึ่งจะทำให้ชาวชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้และรู้จักการเล่นพื้นบ้านที่เคยมีของชุมชนอันเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีคุณค่า และยังทำให้นักท่องเที่ยวเกิดกระบวนการเรียนรู้พร้อมกับได้รับความรู้ที่เพิ่มขึ้นในอีกแง่มุมหนึ่ง อันจะนำไปสู่ความประทับใจจนอยากกลับมาเที่ยวซ้ำอีกครั้ง

4) จัดจุดสาธิตการทำปลาสดแดดเดียว

ปลาสดแดดเดียวเป็นอาหารพื้นบ้านของชุมชนที่เกิดจากองค์ความรู้และความสามารถของชาวชุมชนในการคิดวิธีถนอมอาหารเพื่อทำให้ปลาสดสามารถเก็บไว้รับประทานได้นาน อันแสดงถึงการมีวิถีชีวิตที่มีคลองสำโรงทำหน้าที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิตของชาวชุมชน ซึ่งคลองแห่งนี้ได้กลายเป็นแหล่งอาหารของชาวชุมชนที่มีปลาสดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากตามธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันถึงแม้ว่าภายในลำคลองสำโรงจะไม่ค่อยมีปลาสดอาศัยอยู่ตามธรรมชาติแล้ว แต่ชาวชุมชนก็ยังคงมีการเลี้ยงปลาสดเพื่อนำมาทำปลาแดดเดียววางขาย เนื่องจากปลาสดแดดเดียวถือเป็นอาหารอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จึงมีคุณค่าต่อการรักษาไว้ให้คงอยู่เป็นอาหารพื้นบ้านของชุมชน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนนั้นจึงควรจัดให้มีการสาธิตการทำปลาสดแดดเดียว โดยผู้นำชุมชนอาจเชิญชวนผู้ที่มีความสามารถหรือมาถ่ายทอดความรู้และสาธิตการทำให้นักท่องเที่ยวได้ชมและได้เรียนรู้วิธีการทำร่วมกับชาวชุมชน และมีการจัดซุ้มสาธิตภายในพื้นที่ของศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชาวชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะสามารถนำองค์ความรู้นี้ไปต่อยอดเพื่อการผลิตและจำหน่ายในชุมชนหรือเพื่อไปต่อยอดการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนในการทำปลาสดแดดเดียวเพื่อไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และยังทำให้นักท่องเที่ยวเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชาวชุมชนซึ่งจะทำให้เกิดความประทับใจ และอาจนำไปสู่การเกิดกระบวนการซื้อขายต่อมาในภายหลัง

5) จัดแข่งขันชกมวยทะเล

การแข่งขันชกมวยทะเลถือเป็นการเล่นพื้นบ้านของชาวชุมชนที่เกิดจากดัดแปลงการเล่นชกมวยทะเลของภาคใต้ที่ใช้ทะเลเป็นสถานที่การแข่งขันมาเป็นการเล่นของชุมชนโดยใช้คลองสำโรงเป็นสถานที่แข่งขัน เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ริมคลองสำโรงที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย และยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตริมน้ำของชาวชุมชน แต่ต่อมามีการเล่นดังกล่าวได้สูญหายไปจากชุมชน และภายหลังได้มีการรื้อฟื้นกลับมา แต่เปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการจัดกิจกรรม

เพื่อการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชน เนื่องจากชาวชุมชนมองว่าการละเล่นดังกล่าวยังมีคุณค่า และยังเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนนั้นจึงควรจัดให้มีการแข่งขันชมมวยทะเล เพื่อเป็นการต่อยอดจากกิจกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการเพิ่มจำนวนวัน ระยะเวลาและจัดควบคุมไปกับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอื่นๆ โดยสภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลีอาจเป็นหน่วยงานหลักในการเข้ามาดำเนินการจัดการแข่งขัน และเชิญชวนชาวชุมชนทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีความสนใจและอาสาสมัคร เข้ามาร่วมแข่งขัน โดยใช้พื้นที่ด้านหน้าของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในส่วนที่ติดกับลำคลองสำโรงเป็นพื้นที่จัดการแข่งขัน และใช้พื้นที่บริเวณฝั่งตรงข้ามเป็นพื้นที่สำหรับผู้ชมการแสดง

ซึ่งการจัดแข่งขันชมมวยทะเล นอกจากจะทำให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในแง่ของการเสริมสร้างรายได้ให้กับชาวชุมชนที่เกิดจากการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนแล้ว ยังทำให้เกิดการพัฒนาด้านสังคมร่วมด้วยในแง่ที่ว่าเป็นการสนับสนุนให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นต่อชาวชุมชน

6) จัดแข่งขันเรือมาด

การแข่งขันเรือมาดนี้ถือเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการมีวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีคลองสำโรงไหลผ่านชุมชน และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตริมน้ำของชาวชุมชน จึงทำให้การละเล่นดังกล่าวนี้เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวชุมชนที่นิยมอย่างมากในอดีต เช่นเดียวกับการละเล่นมวยทะเล แต่ต่อมากการละเล่นดังกล่าวได้สูญหายไปจากชุมชน และภายหลังได้มีการรื้อฟื้นกลับมา แต่เปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชน เนื่องจากชาวชุมชนมองว่าการละเล่นดังกล่าวยังมีคุณค่าและยังเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชน อีกทั้งยังสามารถสร้างความสนุกสนานและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นต่อชาวชุมชน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนเพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนนั้นจึงควรจัดให้มีการจัดแข่งขันเรือมาด เพื่อเป็นการต่อยอดจากกิจกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการเพิ่มจำนวนวัน ระยะเวลาและจัดควบคุมไปกับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอื่นๆ โดยเทศบาลตำบลบางพลีอาจเป็นหน่วยงานหลักในการเข้ามาดำเนินการจัดแข่งขันเรือมาด และเชิญชวนชาวชุมชนและชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงให้นำเรือมาดมาเข้าแข่งขันกัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมการแข่งขัน โดยมีการกำหนดพื้นที่ที่ใช้ในการแข่งขันตามความยาวของลำคลองสำโรงเริ่มตั้งแต่บริเวณชุมชนในส่วนที่ติดกับวัดบางพลีใหญ่ในจนถึงเส้นชัยของการแข่งขันบริเวณด้านท้ายสุดของชุมชนในส่วนที่ติดกับที่ทำการธนาคารออมสินเก่า แต่อาจกำหนดช่วง

ระยะเวลาในการแข่งขันให้มีความแตกต่างจากการแข่งขันชมมวยทะเล เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางน้ำที่อาจใช้พื้นที่ในลำคลองสำโรงเช่นเดียวกัน

ซึ่งการจัดแข่งขันเรือมาดขึ้นนี้นอกจากจะทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในแง่ของการเสริมสร้างรายได้ให้กับชาวชุมชนที่เกิดจากการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลาดโบราณของชุมชนแล้ว ยังทำให้เกิดการพัฒนาด้านสังคมร่วมด้วยในแง่ที่ว่า เป็นการสนับสนุนให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นต่อชาวชุมชน และยังเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน

7) จัดให้มีการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรง และเลือกซื้อสินค้าจากทางเรือ

เทศบาลตำบลบางพลีกับชุมชนตลาดโบราณบางพลีอาจร่วมกันจัดให้มีการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรงและเลือกซื้อสินค้าจากทางเรือ ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมจากกิจกรรมล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรงที่มีอยู่แล้วของชุมชนให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น โดยเทศบาลทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ส่วนการดำเนินงานนั้นเป็นหน้าที่ของชาวชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนมากยิ่งขึ้น เพราะนอกจากจะนั่งเรือเพื่อชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรงแล้ว ยังสามารถจอดแวะเพื่อเลือกซื้อสินค้าทางเรือได้ในขณะเดียวกัน พร้อมกับการเรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาและวิถีชุมชนผ่านการบอกเล่าเรื่องราวจากผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ภายในเรือ โดยสินค้าที่นำมาจัดลงเรือเพื่อขายนั้นควรสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนตลาดโบราณ ซึ่งควรเป็นสินค้าดั้งเดิมหรือเป็นสินค้าที่มีอยู่ภายในชุมชนท้องถิ่น ดังเช่น การนำสายบัวมาขายเป็นพื้ชผักสวนครัวเพื่อนำไปทำอาหาร การนำปลาสดมาขายเพื่อนำไปทำเป็นอาหาร เป็นต้น

การจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้นอกจากจะทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนในแง่ของการเสริมสร้างรายได้ให้กับชาวชุมชนแล้ว ยังสามารถทำให้เกิดการพัฒนาด้านสังคมร่วมด้วย ในแง่ที่ว่า จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ในเรื่องราวและวิถีชีวิตของชาวชุมชนร่วมไปด้วย และการเรียนรู้นี้ยังสามารถเกิดขึ้นได้กับชาวชุมชนจากการทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่นักท่องเที่ยว อันจะทำให้ชาวชุมชนได้เห็นภาพของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองในมุมที่กว้างขึ้น เป็นการเปิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเดิมและเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

4.6.2 การพัฒนาด้านสังคม

การนำอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ วิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ วิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน วิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน แบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประเพณีรับบัว การละเล่นพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ซึ่งครอบคลุมทุกด้านของอัตลักษณ์ของชุมชนที่สามารถมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนในด้านสังคมได้ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมหรือการดำเนินโครงการเพื่อ

“ส่งเสริมการมีส่วนร่วม” และ “ส่งเสริมการเรียนรู้” และ “ส่งเสริมการสร้างสำนึกของความเป็นพลเมืองของชุมชน” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) จัดทำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

เทศบาลตำบลบางพลี สภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี และชุมชนตลาดโบราณบางพลีควรร่วมกันเพื่อจัดทำแหล่งเรียนรู้หรือจัดตั้งพิพิธภัณฑ์มีชีวิตในชุมชนซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจอย่างมาก และมีความแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ทั่วไป ในแง่ที่ว่าข้อมูลหรือสิ่งต่างๆที่อยู่ภายในพิพิธภัณฑ์ไม่ใช่แค่การจัดนิทรรศการเพื่อแสดงเป็นลายลักษณ์อักษรและให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการอ่าน แต่ข้อมูลหรือสิ่งต่างๆจะต้องมีความเคลื่อนไหวหรือมีผู้มาทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้โดยตรง และสามารถมองเห็นวิถีการดำเนินชีวิตที่แท้จริงไม่ใช่แค่การจัดตั้งหรือแสดงโชว์ โดยอาจมีการนำกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชนเข้ามาจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ร่วมด้วย เช่น การสาธิตการทำขนมกะลาขนมสายบัว และการสาธิตการทำปลาสดแดดเดียว การสาธิตการประดิษฐ์กังหันเมล็ดมะม่วง เป็นต้น และในบางส่วนของพิพิธภัณฑ์ก็อาจมีการจัดแสดงเรื่องราวหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีตควบคู่ไปกับภาคชีวิตจริงของชุมชนในรูปแบบของการจัดนิทรรศการการแสดง เช่น เรื่องเล่าของวิถีชีวิตแบบคนจีน เรื่องเล่าของวิถีชีวิตริมน้ำ ประวัติความเป็นมาของการละเล่นพื้นบ้าน ประวัติความเป็นมาของหลวงพ่อโต ประวัติความเป็นมาของประเพณีรับบัว เป็นต้น โดยพื้นที่ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อาจมีการใช้พื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่งของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือการขอเช่าพื้นที่จากชาวชุมชนซึ่งอาจเป็นในส่วนของบริเวณด้านหน้าที่ถูกต้องเติมออกไปซึ่งบางบ้านไม่ได้มีการใช้งานอะไร รวมทั้งลักษณะของพิพิธภัณฑ์ที่จะเกิดขึ้นควรมีการออกแบบให้คงไว้ตามรูปแบบของอาคารสถาปัตยกรรมอันเก่าแก่ของชุมชน คือ ควรมีใช้กระเบื้องว่าวในการมุงหลังคา การใช้ไม้เป็นโครงสร้างของอาคารทั้งหมด และการใช้ประตูบานเฟี้ยม

ซึ่งการจัดทำแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนนี้จะสามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งนักท่องเที่ยวและชาวชุมชน โดยเฉพาะการเรียนรู้ของชาวชุมชน ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้สาธิตหรือจัดกิจกรรม หรืออาจเป็นการเรียนรู้ในฐานะของผู้ชม ดังนั้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน จะสามารถทำให้ชาวชุมชนเกิดความเข้าใจหรือรู้จักชุมชนท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น เกิดสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชน จนนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนร่วมกัน และในขณะเดียวกันชุมชนแห่งนี้ก็จะมีแหล่งเรียนรู้ซึ่งถูกบรรจุไว้ด้วยความรู้ในแขนงต่างๆที่มีคุณค่าต่อชาวชุมชนและลูกหลานของชาวชุมชนในอนาคตได้ต่อไป

2) จัดทำรายวิชา“อัตลักษณ์ของเรา”

สถาบันการศึกษาในชุมชน ได้แก่ โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง ควรร่วมกันในการนำอัตลักษณ์มาจัดทำเป็นหนึ่งวิชาเรียนด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยอาจใช้ชื่อวิชาว่า“อัตลักษณ์ของเรา”เพื่อให้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งส่วนใหญ่เป็นเยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีผ่านเนื้อหาวิชาในห้องเรียน

ซึ่งการจัดทำรายวิชาเรียนนี้ยังเป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้รู้จักความเป็นอัตลักษณ์และสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน อันจะทำให้อัตลักษณ์ของชุมชนที่มีคุณค่าต่อชาวชุมชนได้รับการสืบต่อในแง่ของการเรียนรู้ผ่านตัวหนังสือเพื่อนำไปสู่การรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป ไม่ให้สูญหาย หรือเกิดหลงลืมในอัตลักษณ์ของตนเอง รวมทั้งยังส่งผลให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจชุมชนของตนเองมากขึ้น สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชน และยังสามารถเป็นองค์ความรู้ในแง่ทฤษฎีเพื่อต่อยอดไปสู่การนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนเองต่อไปในอนาคต

3) จัดทำประวัติศาสตร์ชุมชน

สถาบันการศึกษาในชุมชน ได้แก่ โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง ควรร่วมกับชุมชนตลาดโบราณบางพลี พร้อมด้วยสภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลีในการร่วมมือกันจัดทำประวัติศาสตร์ของชุมชนผ่านอัตลักษณ์ของชุมชน ดังเช่น การจัดทำประวัติศาสตร์ของชุมชนผ่านการเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของประเพณีรับบัวในแต่ละยุคแต่ละสมัย ว่ามีเหตุการณ์ หรือเรื่องราวอะไรบ้างที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาใช้เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนในอีกมิติหนึ่ง นอกจากการจัดทำประวัติศาสตร์ชุมชนแบบที่เคยทำมา ซึ่งการจัดทำประวัติศาสตร์ชุมชนนี้จะสามารถทำให้ชาวชุมชนมีประวัติศาสตร์ชุมชนที่ชาวชุมชนเป็นผู้สร้างขึ้นเองและสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม อันจะส่งผลให้ชาวชุมชนได้รู้จักตัวตนของชุมชนมากขึ้น พร้อมกับมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและมีความห่วงใยในชุมชนของตนเอง

4.6.3 การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

การนำอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ วิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ แบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประเพณีรับบัว ขนมหันบ้านคือขนมสายบัว มาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอาจนำมาจัดกิจกรรมการฟื้นฟูและและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนตาม

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการมีคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ดีบนพื้นฐานของการสงวนรักษา และการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ภายใต้ความสมดุลของระบบนิเวศ นั้น ซึ่งการจัดกิจกรรมการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนควรมีการดำเนินการโดยความร่วมมือของเทศบาลตำบลบางพลีและชุมชน และอาจมีการกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมให้มีความชัดเจนเพื่อให้ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1) มาตรการปลูกบัวภายในลำคลองสำโรง

เทศบาลตำบลบางพลีอาจเป็นหน่วยงานหลักในการเข้ามาจัดกิจกรรม โดยอาจมีการกำหนดสายพันธุ์ของบัวที่นำมาปลูก คือบัวหลวงและบัวสาย เนื่องจากบัวหลวงสามารถนำดอกบัวมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีประจำชุมชนท้องถิ่น และบัวสายสามารถนำลำต้นบัวมาแปรรูปทำเป็นขนมสายบัวซึ่งเป็นขนมพื้นบ้านของชุมชนได้ และอาจมีการกำหนดเขตพื้นที่เฉพาะในการปลูกบัวภายในลำคลองสำโรง เนื่องจากการปลูกบัวเป็นจำนวนมากอาจเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดน้ำเสียเพิ่มมากขึ้นได้ และรณรงค์ให้ชาวชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกบัวร่วมกัน นอกจากนี้จะช่วยฟื้นฟูสภาพน้ำในลำคลองสำโรงให้ดีขึ้นและยังเป็นการปรับสมดุลให้กับระบบนิเวศเพื่อการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

2) มาตรการใช้เรือพายแทนการใช้เรือเครื่องยนต์

เทศบาลตำบลบางพลีอาจเป็นหน่วยงานหลักในการเข้ามาจัดกิจกรรมและรณรงค์ให้ชาวชุมชนที่ยังคงใช้เรือในการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตริมน้ำของชาวชุมชนที่เป็นวิถีชีวิตจริงที่ดำเนินไปทุกวัน โดยเฉพาะผู้ที่กำลังใช้เรือเครื่องยนต์ให้หันมาใช้เรือพายแทนเพื่อช่วยลดการรั่วไหลของน้ำมันจากเครื่องยนต์เรืออันเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุการเกิดสภาพน้ำเสียตามมา ซึ่งถ้าชาวชุมชนส่วนใหญ่สามารถหันมาใช้เรือพายแทนการใช้เรือเครื่องยนต์ได้มากกว่านั้นก็อาจส่งผลให้สภาพน้ำในลำคลองสำโรงมีสภาพที่ดีขึ้น และยังช่วยลดมลภาวะทางเสียงจากเครื่องยนต์ของเรือ อันจะส่งผลต่อสุขภาพจิตที่ดียิ่งขึ้นของชาวชุมชนต่อมา

3) มาตรการมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ผู้นำชุมชน สถาบันการศึกษาในชุมชน และสถาบันทางศาสนาในชุมชน อาจร่วมมือกันในการรณรงค์ให้ชาวชุมชนมีวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวันที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การรณรงค์การใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ง่ายและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในการบรรจุหีบห่ออาหาร ไม่ว่าจะเป็นการใช้ใบตองในการบรรจุหีบห่อของขนมสายบัว การใช้ถุงกระดาษที่เกิดจากการนำกระดาษที่ใช้แล้วมาพับเป็นถุงกระดาษเพื่อบรรจุขนมกะลาที่มีลักษณะเป็นแผ่น การใช้ใบบัวหลวงในการบรรจุอาหารแห้งหรือการใช้ภาชนะที่ทำจากดินเผาในการบรรจุน้ำผลไม้หรือเครื่องดื่ม และการรณรงค์การใช้ปิ่นโตเป็นภาชนะในการบรรจุอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัดแทนการใช้ถุงพลาสติก ซึ่งถ้าชาวชุมชนสามารถหัน

มาใช้ปั้นโตแทนการใช้ถุงพลาสติกแบบในปัจจุบัน ที่คนส่วนใหญ่มักมองว่ามีความสะดวกสบายนั้น อาจจะส่งผลต่อการลดปริมาณขยะหรือของเสียที่เกิดจากการบริโภคหรืออุปโภคของชาวชุมชน และยังช่วยลดมลพิษทางอากาศที่เกิดจากการเผาไหม้ของขยะเหล่านี้หรือเกิดจากการเน่าเสียของขยะเหล่านี้ อันเนื่องมาจากเป็นวัสดุที่ไม่สามารถย่อยสลายได้

4) ธรรมนูญการรักษาสะอาดอาคารบ้านเรือนและการขุดลอกคูคลองสำโรง

ผู้นำชุมชนอาจมีธรรมนูญให้ชาวชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมการรักษาความสะอาดอาคารบ้านเรือนซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ที่ชาวชุมชนสามารถร่วมกันรักษามาได้อย่างยาวนานเพื่อให้สถาปัตยกรรมของชุมชนได้รับการดูแลรักษาและให้มีสภาพที่สมบูรณ์มากที่สุด ซึ่งนอกจากอาคารบ้านเรือนของชาวชุมชนจะได้รับการดูแลรักษาให้มีความสะอาดน่าอยู่แล้ว ยังเป็นการช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและทำให้ชุมชนน่าอยู่มากขึ้น รวมทั้งการทำมาความสะอาดและขุดลอกคูคลองสำโรง เช่น การเก็บขยะภายในลำคลองสำโรง การขุดลอกคูคลอง เป็นต้น เพื่อให้คลองสำโรงมีความสะอาดมากขึ้น ชาวชุมชนสามารถใช้เรือในการเดินทางได้อย่างสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และยังส่งผลให้สิ่งแวดล้อมของชุมชนได้รับการเยียวยา โดยเฉพาะสภาพน้ำให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น โดยอาจมีการกำหนดช่วงเวลาในการทำกิจกรรม เช่น อาจดำเนินการเฉพาะก่อนจัดงานประเพณีรับบัว ก่อนจัดงานย้อนรอยตลาด หรือก่อนการจัดกิจกรรมการแข่งขันชมมวยทะเลหรือการแข่งขันเรือมาด เป็นต้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ที่อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี และเสนอแนะการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

1. ด้านวิถีชีวิต

1.1 การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ เห็นได้จากการแสดงออกทางอัตลักษณ์ที่ชาวชุมชนยังมีการประกอบอาชีพค้าขายริมคลองสำโรง และการอยู่อาศัยร่วมกันมาอย่างยาวนานยังทำให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและความไว้วางใจกัน และยังส่งผลต่อการซื้อขายและการต่อรองราคาสินค้าที่มักเป็นไปด้วยความสัมพันธ์ที่ดีเช่นเดียวกัน จึงเป็นวิถีชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นวิถีชีวิตแบบเดิมที่มีอยู่จริงและยังพบเห็นได้ในชุมชนแห่งนี้

1.2 การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน เห็นได้จากการแสดงออกทางอัตลักษณ์ผ่านการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีจีนในวันสำคัญต่างๆ การแต่งกาย และการใช้ภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋วในการพูดคุยสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวอยู่ซึ่งมักพบในกลุ่มผู้สูงอายุ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ปฏิเสธการเปิดรับวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในวันสำคัญต่างๆ สิ่งเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมไทยและจีนกันอย่างกลมกลืน

1.3 การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดำเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เห็นได้จากการแสดงออกทางอัตลักษณ์ที่ชาวชุมชนต่างให้ความเชื่อและศรัทธาในองค์หลวงพ่อนอกจากนี้ในงานบุญต่างๆ หลวงพ่อดำก็จะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเสมอ ดังนั้นจึงสามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีและยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนเป็นอย่างมาก

2. ด้านสถาปัตยกรรม

2.1 ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในสังคมไทย อาคารสถาปัตยกรรมภายในชุมชนยังมีลักษณะเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด ตัวอาคารบ้านเรือนมีลักษณะเป็นเรือนแถวไม้ปลูกติดกันทอดยาวขนานไปกับคลองสำโรง โครงสร้างหลังคาเป็น

หลังคาสูง มีทั้งหลังคาทรงปั้นหยา และหลังคาทรงจั่ว มุงหลังคาด้วยกระเบื้องว่าว และยังคงใช้ประตูบานเฟี้ยมซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิมอยู่ เพื่อประโยชน์ใช้สอยทางด้านการค้าขาย

3. ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

3.1 การมีประเพณีรับบัวซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน มีรูปแบบหรือการประกอบพิธีกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น การแห่เรือหลวงพ่โตไปตามลำคลองสำโรงเพื่อให้ประชาชนที่อยู่สองฝั่งคลองสำโรงได้นมัสการหลวงพ่โตด้วยดอกบัวซึ่งประชาชนในชุมชนท้องถิ่นสามารถร่วมใจรักษาให้คงอยู่ชุมชนมาได้อย่างยาวนานจนถึงปัจจุบันและสามารถทำให้ชาวชุมชนและชาวบางพลีเกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนในประเพณีที่ดั้งเดิมของตนเอง

3.2 การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่

1) การแข่งเรือมาด เรือมาดจัดเป็นรูปแบบเรือประจำท้องถิ่นอันเก่าแก่ของภาคกลาง ที่ผู้คนจึงนิยมใช้ในการเดินทางไปมาหาสู่กัน และนิยมนำเรือมาแข่งขันกันโดยเฉพาะในช่วงงานบุญหรืองานประเพณีในชุมชน ซึ่งจัดได้สักระยะหนึ่งก็ได้มีการยกเลิกไป จนต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2536 ทางอำเภอบางพลี ได้มีการฟื้นฟูการแข่งขันเรือมาดกลับมาอีกครั้งหนึ่ง โดยการนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในการจัดงานต่างๆของชุมชน

2) การละเล่นมวยทะเล มวยทะเลไม่ได้เกิดขึ้นเริ่มแรกที่ชุมชนแห่งนี้ เนื่องจากเป็นการละเล่นที่นิยมเล่นกันในภาคใต้ นำมาเล่นกันในทะเลแล้วชกต่อยกันให้ฝ่ายใดตกทะเล จึงเป็นที่มาของชื่อ“มวยทะเล”แต่ด้วยชุมชนตั้งอยู่ริมคลองสำโรง ดังนั้นชาวชุมชนจึงนิยมนำมาเล่นกันเป็นอย่างมาก ซึ่งปัจจุบันได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว แต่ชาวชุมชนได้มีการรื้อฟื้น โดยการนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในการจัดงานต่างๆของชุมชน

3) การเล่นกังหันเมล็ดมะม่วง เป็นการละเล่นพื้นบ้านชนิดหนึ่งของชุมชน ที่เกิดจากการนำวัสดุที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นคือเมล็ดมะม่วงแห้งมาดัดแปลงทำเป็นกังหัน สืบเนื่องจากในอดีตบริเวณโดยรอบชุมชนมีการปลูกมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้เป็นจำนวนมาก ทำให้มีการนำเมล็ดมะม่วงมาดัดแปลงเป็นอุปกรณ์ในการเล่น ซึ่งปัจจุบันได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว ยังไม่ได้มีการรื้อฟื้นกลับมา

3.3 ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ได้แก่

1) ขนมสายบัวเป็นขนมที่ขึ้นชื่อของชุมชนตลาดโบราณบางพลีอีกชนิดหนึ่ง มีความโดดเด่นในด้านของรสชาติและวัตถุดิบที่ใช้ในการทำ คือ สายบัว ซึ่งสามารถหาได้ภายในลำคลองสำโรง แต่ปัจจุบันไม่ได้มีการผลิตหรือวางจำหน่ายภายในชุมชนแล้ว จึงสูญหายไป ยังไม่ได้มีการรื้อฟื้นกลับมา

2) ขนมกะลาเป็นขนมที่ขึ้นชื่อของชุมชนตลาดโบราณบางพลีอีกชนิดหนึ่ง ที่มีความโดดเด่นในด้านของรูปร่างลักษณะและชื่อที่ใช้เรียกขนม ซึ่งในอดีตชุมชนแห่งนี้มีโรงทำขนม ทำให้มีการผลิตเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว ยังไม่ได้มีการรื้อฟื้นกลับมา

3) พลาสติกแตกเดี่ยวเป็นอาหารประจำท้องถิ่นที่ขึ้นชื่อของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ซึ่งในปัจจุบันพลาสติกแตกเดี่ยวกำลังเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก หรือที่มักเรียกกันว่า“พลาสติกแตกเดี่ยวบางพลี” เนื่องจากมีความโดดเด่นในด้านของรสชาติของความนุ่มนวลของเนื้อปลา

5.1.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี

การจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีนี้เป็นการนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชน

- จัดจุดสาธิตการทำขนมสายบัว
- จัดจุดสาธิตการทำขนมกะลา
- จัดจุดสาธิตการประดิษฐ์กังหันเมล็ดมะม่วง
- จัดจุดสาธิตการทำพลาสติกแตกเดี่ยว
- จัดแข่งขันชกมวยทะเล
- จัดแข่งขันเรือมาด
- จัดให้มีการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรง และเลือกซื้อสินค้าจากทางเรือ

2) การพัฒนาด้านสังคม โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชน

- จัดทำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
- จัดทำประวัติศาสตร์ชุมชน

3) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม โดยการจัดกิจกรรมการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับชุมชน

- อนุรักษ์การปลูกบัวภายในลำคลองสำโรง
- อนุรักษ์การใช้เรือพายแทนการใช้เรือเครื่องยนต์
- อนุรักษ์การมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- อนุรักษ์การรักษาสะอาดอาคารบ้านเรือนและการขุดลอกคูคลองสำโรง

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีพบว่าอัตลักษณ์ของชุมชนประกอบด้วยด้านวิถีชีวิต ได้แก่ การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ การมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดำเป็นที่ยึดเหนี่ยวและศรัทธารวมจิตใจของผู้คนในชุมชน ด้านสถาปัตยกรรม ได้แก่ การมีสถาปัตยกรรมแบบโบราณ และด้านประเพณี วัฒนธรรม ได้แก่ การมีประเพณีรับบัวเป็นประเพณีประจำท้องถิ่น มีการแข่งเรือมาต การละเล่นมวยทะเล และการเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วงเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชุมชน มีขนมสายบัวและขนมกะลาเป็นขนมพื้นบ้าน และปลาสดแดดเดียวเป็นอาหารพื้นบ้านของชุมชน

ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีคือตัวตนของชุมชนที่เกิดจากการให้ความหมายหรือค่านิยมของชาวชุมชน โดยไม่ได้มีลักษณะเป็นเอกภาพหรือหนึ่งเดียวว่ามีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นโดยชาวชุมชน บนพื้นฐานของความเหมือนกันในด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านประสบการณ์ ความทรงจำ เรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆที่ชาวชุมชนมีส่วนร่วม จนทำให้ชาวชุมชนได้ตระหนักถึงลักษณะร่วมของชุมชนหรือเกิดสำนึกร่วมของชุมชนและเข้าใจว่าชุมชนของเรามีลักษณะแตกต่างไปจากชุมชนอื่นอย่างไร จนนำไปสู่การยอมรับซึ่งกันและกัน และก่อเกิดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบวิธีปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชนที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมา จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนและมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นมีลักษณะเป็นพลวัตที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม จึงทำให้อัตลักษณ์ของชุมชนมีสถานะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งอัตลักษณ์ที่มีสถานะคงอยู่ อัตลักษณ์ที่สูญหายไม่มีการรื้อฟื้นกลับมา และอัตลักษณ์ที่สูญหายแต่มีการรื้อฟื้นกลับมา ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ชุมชนของธีรยุทธ บุญมี (2547) ที่ได้กล่าวไว้ว่าอัตลักษณ์ชุมชนหมายถึงตัวตนและอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ผ่านกระบวนการยอมรับซึ่งกันและกันภายในกลุ่มและการยอมรับความเหมือนกันภายในกลุ่มซึ่งจะส่งผลต่อความสมานฉันท์ภายในกลุ่ม ความพยายาม ความต้องการ หรือประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เช่นเดียวกับเสกสรร สรรสพสิฐฤทธิ์ (อ้างถึงในนุชจรินทร์ ทับทิม, 2553:11-12) ที่ได้ให้คำนิยามไว้ว่าอัตลักษณ์ของชุมชนเกิดจากการอยู่ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน จนก่อเกิดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชน และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของชุมชน

โดยตัวตนหรือสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชนตลาดโบราณบางพลีนั้น ล้วนถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานความเหมือนกันในด้านต่างๆของชาวชุมชน ดังเช่น การมีวิถีชีวิตที่เหมือนกันของชาวชุมชน ไม่ว่าจะเป็วิถีชีวิตของการเป็นแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ ที่ชาวชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ทุกคนจะต้องมีการประกอบอาชีพค้าขายภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่อยู่ริมคลองสำโรง

หรือการมีประเพณีรับบัวเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นที่เหมือนกัน ซึ่งความเหมือนกันของชาวชุมชนนั้น เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์ของชุมชนร่วมกัน เนื่องจากประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นเรื่องราว ประสบการณ์หรือความทรงจำร่วมกันของคนในชุมชนที่มีร่วมกันมาอย่างยาวนาน ดังนั้น การมีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์ชุมชนร่วมกันทำให้ชาวชุมชนได้รู้จักตัวตนและสร้างสำนึกความเป็นชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ตามที่ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ(2554:156) ได้กล่าวไว้ว่าประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนช่วยทำให้รู้จักตัวตนของชุมชนท้องถิ่นและสร้างสำนึกชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน และยังส่งผลให้ชาวชุมชนได้ตระหนักถึงลักษณะร่วมของชุมชนและเข้าใจว่าชุมชนของเรามีลักษณะแตกต่างไปจากชุมชนอื่นอย่างไร และนำไปสู่การยอมรับซึ่งกันและกันของชาวชุมชน ดังเช่น การยอมรับซึ่งกันและกันว่านอกจากการมีวิถีชีวิตแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำแล้ว ชุมชนแห่งนี้ยังมีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีนที่เกิดจากบรรพบุรุษของชาวชุมชนเป็นชาวจีนโดยกำเนิดแล้วมาตั้งถิ่นฐานภายในชุมชนแห่งนี้ ทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นชุมชนของคนไทยเชื้อสายจีนมาจนถึงปัจจุบัน การยอมรับที่เกิดขึ้นทำให้ชาวชุมชนยังคงมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบประเพณี นอกจากนี้จากการยอมรับในอัตลักษณ์ของชุมชนร่วมกันนั้นยังเกิดการจัดประชุมกลุ่มย่อยที่มีการถามหาอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มหรืออัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ซึ่งพบว่าชาวชุมชนส่วนใหญ่มักพูดเป็นเสียงเดียวกันหรือมีความคิดเห็นตรงกันว่าสิ่งเหล่านี้คืออัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีอย่างแท้จริง

การยอมรับซึ่งกันและกันของชาวชุมชนที่เกิดขึ้นได้กลายมาเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชน เห็นได้จากการมีประเพณีรับบัวเป็นประเพณีประจำท้องถิ่นนั้นที่ชาวชุมชนจะต้องยอมรับเป็นกฎเกณฑ์หรือระเบียบปฏิบัติว่าการประกอบพิธีกรรมภายในงานประเพณีรับบัวนั้นจะต้องมีการแห่เรือหลวงพ่อดุและใช้ดอกบัวเป็นดอกไม้สำหรับนมัสการหลวงพ่อดุ หรือการมีหลวงพ่อดุเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนก็เป็นสิ่งที่ชาวชุมชนยอมรับเป็นกฎเกณฑ์หรือระเบียบปฏิบัติว่าหลวงพ่อดุเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองของชาวชุมชนที่ทุกคนต้องให้ความเคารพนับถือ ให้ความเลื่อมใสและศรัทธาต่อองค์หลวงพ่อดุ ดังนั้นการยอมรับซึ่งกันและกัน จนก่อเกิดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมประเพณีของชุมชนนั้นทำให้ชาวชุมชนมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนและมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น

อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีไม่ได้มีลักษณะที่เป็นเอกภาพหรือเป็นหนึ่งเดียว แต่มีหลายอัตลักษณ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยชาวชุมชน และถูกรวมเรียกว่าอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของฉลาดชาย รมิตานนท์ (อ้างถึงในสมหมาย ชินนาค, 2547:150) ที่ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นมาเป็นตัวเรา พวกเราเช่นเดียวกับสจวร์ท ฮอลล์ (Stuart Hall อ้างถึงใน Kidd, 1996) ที่ได้กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันว่า อัตลักษณ์ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นเอกภาพและเป็น

หนึ่งเดียว นอกจากนี้ยังอีกลักษณะของชุมชนตลาดโบราณบางพลียังมีลักษณะของความเป็นพลวัตตลอดเวลา สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ดังจะเห็นได้จากการละเล่นพื้นบ้านของชุมชน ได้แก่ การแข่งเรือมาต การละเล่นมวยทะเล และการเล่นกังหันเมลิ็ดมะม่วง ซึ่งเคยเป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวชุมชนในอดีต แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว อันเนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เห็นได้ชัดคือการเกิดขึ้นของการคมนาคมทางบกทำให้ความเจริญต่างๆแผ่ขยายเข้ามาสู่ชุมชน ประกอบกับเยาวชนในยุคใหม่ไม่สนใจการละเล่นพื้นบ้านแล้วจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การละเล่นดังกล่าวสูญหายไปจากชุมชน หรือชนมพื้นบ้านของชุมชน ได้แก่ ขนมหายบัว หรือขนมกะลา ซึ่งเคยเป็นขนมพื้นบ้านของชาวชุมชนในอดีต แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปจากชุมชนแล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเช่นกันเมื่อสภาพสังคมหรือสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปหรือมีเงื่อนไขของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง

ในขณะเดียวกันความเป็นพลวัตที่เกิดขึ้น ก็สามารถทำให้อัตลักษณ์ที่มีสถานะสูญหายไปจากชุมชนแล้ว สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงและกลับมาคงอยู่ในชุมชนได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการแข่งเรือมาตและการละเล่นมวยทะเล ที่ชาวชุมชนมีการรื้อฟื้นให้กลับมา แต่มีการปรับเปลี่ยนการนำเสนออัตลักษณ์เหล่านี้ โดยการนำมาอยู่ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวภายในงานประเพณีของชุมชน จะเห็นได้ว่าจากเดิมการละเล่นพื้นบ้านเหล่านี้เป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชาวชุมชนและได้สูญหายไป แต่เมื่อกระแสการท่องเที่ยวเข้ามา จึงมีการปรับเปลี่ยนโดยการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ของชุมชนเหล่านี้มานำเสนอในลักษณะของการจัดกิจกรรมการแสดงเพื่อการท่องเที่ยวตลาดโบราณให้นักท่องเที่ยวได้ชมมากกว่าที่จะเป็นการหวนกลับไปสู่อัตลักษณ์ดั้งเดิมที่เป็นการละเล่นพื้นบ้านจริงๆของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงมล เวชวงศ์ (2553:181-186) ที่ได้กล่าวถึงการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวยวนบ้านต้นตาลไว้ว่า กระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนได้ทำให้ชาวยวนบ้านต้นตาลปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนขึ้นใหม่หรือนิยามความเป็นยวนขึ้นมาใหม่ โดยหวนกลับไปหาความเป็นยวนแบบดั้งเดิมเพื่อนำมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ถูกแสดงออกมาผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสถานที่ต่างๆ ก็ไม่ได้เป็นการนำเสนอโดยหวนกลับไปหาความเป็นยวนดั้งเดิมเสียทั้งหมด แต่ได้มีการปรับให้มีความสวยงาม แปลกใหม่ และมีความตื่นตาตื่นใจมากขึ้นด้วย โดยชาวบ้านได้นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นยวนของพวกเขาผ่านสถานที่และกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนอันได้แก่ หอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวนตลาดทำน้ำโบราณต้นตาล กลุ่มการแสดงทางวัฒนธรรม กลุ่มทำขันโตก กลุ่มโฮมสเตย์ และกลุ่มทอผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ของหอวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยยวนและตลาดทำน้ำโบราณต้นตาลอันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของชุมชน

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์สภาพชุมชนในด้านต่างๆเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานไปสู่การกำหนดแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี พบว่าด้านเศรษฐกิจในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่สามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพที่มีอยู่ โดยเฉพาะถ้าวัดจากรายได้ของชาวชุมชนพบว่าชาวชุมชนยังมีรายได้จากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนไม่มากนัก จึงส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันของชุมชนพบว่ามีจำนวนน้อยอยู่และยังไม่เป็นที่ดึงดูดของนักท่องเที่ยวมากนัก ส่วนด้านสังคมพบว่าชาวชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมหรือรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆอันเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาชุมชน และยังไม่มีความเข้าใจต่อสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชนมากนักแสดงให้เห็นว่าชุมชนตลาดโบราณบางพลียังขาดศักยภาพในการพัฒนาด้านสังคมอยู่ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชนพบว่าคนรุ่นใหม่ยังไม่มี ความเข้าใจต่อเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนอย่างลึกซึ้งเหมือนคนรุ่นเก่าและการยึดโยงต่อสำนึกของความเป็นพลเมืองของชุมชนที่อาจแตกต่างไปจากคนรุ่นเก่า หรือพิจารณาจากกระบวนการมีส่วนร่วมที่พบว่าชุมชนยังขาดความเข้มแข็งในเรื่องนี้อยู่ และด้านสิ่งแวดล้อมพบว่ายังขาดศักยภาพในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมความสมดุลในระบบนิเวศของชุมชนหรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนที่พบว่าชุมชนยังขาดเรื่องนี้อยู่

ดังนั้นการนำอัตลักษณ์มาเป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อการเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนอันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถพึ่งตนเองได้ จึงอาจเป็นคำตอบสำหรับการกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชน เนื่องจากแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนตามคำกล่าวขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ(UNESCO อ้างถึงในพจนานุกรม อธิบาย, 2546:20) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ส่วนหนึ่งว่าการพัฒนาต่าง ๆ นั้นต้องรวมเอามิติของเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมมาผนวกไว้ในการพัฒนา ซึ่งต้องเป็นไปอย่างสมดุลในลักษณะของความเป็นองค์รวมและบูรณาการในขณะเดียวกัน ซึ่งการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อการเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนตลาดโบราณบางพลีนั้นจึงควรดำเนินตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นการพัฒนาร่วมกันในสามด้าน คือ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

โดยอัตลักษณ์ที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาให้กับชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ วิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ การละเล่นพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ด้านสังคม ได้แก่ วิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ วิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน วิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อโตเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน แบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประเพณีรับบัว การละเล่นพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน และด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ วิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ แบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ประเพณีรับบัว ขนมพื้นบ้าน คือ ขนมสายบัว

ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณ บางพลีตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เป็นการพัฒนาร่วมกันในสามด้าน คือ การพัฒนาด้าน เศรษฐกิจ โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดโบราณของชุมชน เพื่อเป้าหมายของการเพิ่ม รายได้และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมให้กับชาวชุมชน เช่น การจัดจุดสาธิตการทำขนมสายบัว จัด แข่งขันเรือมาด การจัดห้องเรือชมวิถีชีวิตริมคลองสำโรงและเลือกซื้อสินค้าจากทางเรือ ซึ่งกิจกรรม ดังกล่าวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ที่แฝงไป ด้วยบรรยากาศของความเก่าแก่และความเป็นโบราณอย่างแท้จริง ไม่ได้เป็นเพียงการจัดฉากเพื่อ รองรับกระแสการท่องเที่ยวเพียงเท่านั้น เนื่องจากชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะของตลาด โบราณที่ยังคงมีบรรยากาศของความเก่าแก่และความเป็นโบราณ ไม่ว่าจะป็นข้าวของเครื่องใช้ใน ชีวิตประจำวัน อาคารบ้านเรือน ที่ชาวชุมชนยังคงร่วมกันรักษาและอนุรักษ์มาได้จนทุกวันนี้ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของเกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ชุนศรี (2549:118) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการนำผลการศึกษาอัตลักษณ์ไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในด้าน การท่องเที่ยว ที่เป็นการนำอัตลักษณ์ดั้งเดิมมาสร้างเป็นจุดขาย โดยเฉพาะลักษณะที่เป็น ศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนา ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาหาร ประเพณี เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เข้า มาสัมผัสกับความดั้งเดิมในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาด้าน สังคม โดยการจัดทำแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดทำรายวิชา“อัตลักษณ์ของเรา”และจัดทำประวัติศาสตร์ ชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และการสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง ของชุมชน อันจะทำให้ชาวชุมชนได้รู้จักชุมชนของตนเองมากขึ้น รู้จักรากเหง้าของตนเอง รู้ถึงคุณค่า ของชุมชน จนนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกสาธารณะที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกันมาก ขึ้น และมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและมีความห่วงใยในชุมชนของตนเอง ทั้งหมดนี้เป็นการต่อยอดเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้ต่อไปบนพื้นฐานความสงบ สุขของชุมชน และการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมโดยมีเป้าหมายเพื่อการมีคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ดีบน พื้นฐานของการสงวนรักษา และการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ภายใต้อาณัติของระบบนิเวศ เช่น อนุรักษ์การปลูกบัวภายในลำคลองสำโรง อนุรักษ์การใช้เรือ พายแทนการใช้เรือเครื่องยนต์ อนุรักษ์การมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการใช้วัสดุที่ย่อย สลายได้ง่ายและในการบรรจุหีบห่ออาหาร การใช้ปิโตรเป็นภาชนะในการบรรจุอาหารไปทำบุญตัก บาตรที่วัดแทนการใช้ถุงพลาสติก เป็นต้น

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อการเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชน ตลาดโบราณบางพลีนั้นเป็นการเสนอแนะตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ผลของการพัฒนาที่ เกิดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อด้านใดด้านหนึ่งของชุมชน และยังมีความสอดคล้อง กับความเป็นวัฒนธรรมชุมชน เห็นได้จากการนำอัตลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกต่อการพัฒนา

ชุมชนนั้นไม่ว่าจะเป็นการเล่นพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน ประเพณี วิถีชีวิต สิ่งเหล่านี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีคุณค่าและยังหลงเหลืออยู่ในชุมชนตลาดโบราณบางพลี เป็นพลังยึดโยงการอยู่ร่วมกันของชาวชุมชนที่สามารถค้า จุนการดำรงอยู่ของชุมชนมาจนถึงปัจจุบันตามที่บำรุง บุญปัญญา(2549:43-44) กล่าวว่าไว้ว่าวัฒนธรรม ชุมชนเป็นคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน เป็นพลังยึดโยงการอยู่ร่วมของสมาชิก ค้ำจุนการดำรงอยู่ของชุมชน อย่างเข้มแข็ง ซึ่งในการพัฒนานั้นควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการรื้อฟื้นคุณค่าดั้งเดิมเพื่อสร้างสรรค์ ทางเลือกการพัฒนาให้สมสมัย ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาที่เกิดขึ้นสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนได้ อย่างแท้จริง

5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาคั้งนี้

1. ชุมชนตลาดโบราณบางพลีควรนำอัตลักษณ์มาเป็นเครื่องมือต่อการกำหนดแนวทางการ พัฒนาชุมชนหรือสร้างความร่วมมือกับเทศบาลตำบลบางพลีและภาคีต่างๆที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา ชุมชน เพื่อให้การผลพัฒนาที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นทุนของชุมชนที่ สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาได้

2. ชุมชนตลาดโบราณบางพลีควรมีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของอัตลักษณ์ เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนในชุมชนในการนำอัตลักษณ์แต่ละเรื่องไปใช้ เพื่อเป็นรากฐานของ การนำมาใช้เป็นทุนในการพัฒนาชุมชนต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาคั้งต่อไป

1. การศึกษาในครั้งนี้นำผู้วิจัยทำการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีในภาพรวม ทำให้ยังขาดการศึกษาถึงอัตลักษณ์ของชุมชนในหลายๆประเด็น ดังนั้นการศึกษาคั้งต่อไปจึงควร ศึกษาถึงอัตลักษณ์ของชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์หรือปัจจัยที่ทำให้ เกิดการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนหรือประเด็นต่างๆที่เจาะลึกในอัตลักษณ์ของชุมชนมากขึ้น

2. การศึกษาในครั้งนี้นำผู้วิจัยทำการการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีกับชาว ชุมชน ซึ่งการศึกษาคั้งต่อไปอาจทำการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนจากมุมมองของนักท่องเที่ยวที่ เดินทางมาท่องเที่ยวยังชุมชนตลาดโบราณบางพลีเพื่อให้ทราบว่าคุณลักษณะของชุมชนจากมุมมองของ คนภายนอกเป็นอย่างไร

รายการอ้างอิง

- Dorothy and et al. (1998). *Identity and Agency in Cultural World*. USA: Harward University Press.
- Jenkins, R. (1996). *Social Identity*. London and New York: Rout ledge.
- Kidd, W. (1996). *Culture and Identity*. New York: Palgrave.
- Popenoe, D. (1993). *Sociology*. New Jersey: Prentice Hall.
- กฤษณ์ ทองเลิศ และ นฤนาถ ไกรนรา. (2553). การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านสื่อโปสเตอร์การ์ด. วารสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2, 1-12.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยถ้อยมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ชุนศรี. (2549). โครงการอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัด เชียงราย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2545). วิถีชุมชน : คู่มือการเรียนรู้ที่ทำให้งานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ฉนิษฐา กาญจนรังสีนนท์. (2551). ชุมชนยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- เครือข่ายกาญจนาภิเษก. (2554). *ขนมสายบัว ของดีท้องถิ่น จังหวัดสมุทรปราการ* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://kanchanapisek.or.th/kp8/culture/smp/kanum2.html> [5 พฤศจิกายน 2556]
- จริน ศิริ. (2549). การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา : กรณีชุมชนเมืองเก่า อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชุมชน โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เจริญ ต้นมหาพราน. (2553). *พิธีกรรมแห่งบุญ*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- เจริญ ต้นมหาพราน. (2554). *หลวงพ่อดำทั่วประเทศ*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- ซัชชัย โกมารทัต. (2549). *กีฬาพื้นเมืองไทยภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- ชูศรี สัตยานนท์. (2551). *เล่าเรื่องเมืองบางพลี*. กรุงเทพฯ: พงศ์พัฒนการพิมพ์.
- เชิญขวัญ ฤชมงคล. (2549). การสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ย้ายถิ่นฐานมาสู่ชุมชนเมืองในการปรับตัวและการแสดงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. (2553). *อัตลักษณ์ชุมชน : อัตลักษณ์และการพัฒนาเพื่อเคลื่อนเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของชุมชน*. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2544). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ดวงกมล เวชวงศ์. (2553). กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหัตถกรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ : ศึกษากรณีชุมชนยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสระบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต), สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ดำรงราชานุภาพ สมเด็จพระยา. (2511). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 2*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). *ชุมชน*. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- ถนอมศักดิ์ บุญสุ และคณะ. (2552). *รูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าให้กับตนเองและชุมชนบ้านคอนกลางใต้ ตำบลธาตุ อำเภอบางขัน จังหวัดอุบลราชธานี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2554). *แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ที คิว พี.
- ธนภูมิ ธารวธ. (2553). *การบริหารเพื่อความยั่งยืนของสามชุก ตลาดร้อยปี*. (รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต), วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธิดา สาระยา. (2539). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). *ประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- ธีระ เอกผาชัยสวัสดิ์. (2553). *ชุมชนศึกษา (Community Study)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวนน้อย ณะชัยศรี. (2552). *การศึกษาศักยภาพชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิลวดี พรหมพักพิง. (2547). *การสร้างอัตลักษณ์ของชาวชุมชนแออัดในจังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นุชจรินทร์ ทับทิม. (2553). *การสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บำรุง บุญปัญญา. (2549). *3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน*. สุรินทร์: โครงการหนังสือดอกตู้อปา.
- ประสิทธิ์ สีปรีชา. (2547). *การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในวาทกรรมอัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- พจนา เอื้องไพบูลย์. (2546). *การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : การศึกษาแบบพหุกรณี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาการศึกษานอกโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณนพพร ภิรมย์วงศ์. (2552). *อัตลักษณ์และการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีผู้ไทบ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูวุฒิชธรรมสุนทร. (2514). *ประวัติหลวงพ่อโต*. สมุทรปราการ: ช.แสงงามการพิมพ์ 7.
- พระนวกเรื่องชัย. (2536). *อภินิหารพระพุทธรูปโบราณลอยน้ำแห่งลุ่มแม่น้ำทั้งห้า*. กรุงเทพฯ: สามัคคีสาร (ดอกหญ้า).
- พัฒนา กิตีอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- พิชัย สดภิบาล. (2553). รายงานการสัมมนาเชิงวิชาการโครงการพัฒนาตลาดโบราณบางพลีในเชิงอนุรักษ์ปีที่ 2. กรุงเทพฯ: เจ สไมล์ ดีไซน์.
- พิพิธภัณฑ์เรือไทย. (2554). ประเภทของเรือ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://seemuseum.wordpress.com/category/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%A0%E0%B8%97%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD/> [5 ธันวาคม 2556]
- โฟโต้ออนทัวร์. (2555). ตลาดน้ำโบราณ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://www.photoontour.com/CityTour_HTML/bangplee/oldmarket_bangplee.htm
 [16 ตุลาคม 2556]
- มนต์เทียน สกฺลณี. (2553). รูปแบบการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นด้านศิลปะเพลงพื้นบ้านลำตัดขององค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี. (รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2553). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมธี ใจศรี และคณะ. (2552). โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหางดง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2545). ความสำคัญและขอบเขตของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน. ในเอกสารประกอบการอบรมครูสอนสังคมศึกษาหนึ่งทศวรรษประวัติศาสตร์ไทย, ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดกรุงเทพมหานคร.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2548). อำนวยวัฒนธรรมชุมชน: วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: ฟ้ายาเดี่ยวกัน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชวดี งามสง่า. (2535). เรือไทยสมัยโบราณ. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.
- วรชัย ทองคำฟู. (2551). วิถีชุมชนและการเรียนรู้รูปแบบเกษตรยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนบ้านป่าไผ่ ตำบลบ้านโป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. (หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร สำนักบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิริยา วิฑูรย์สถุภักดิ์ศิลป์. (2548). การศึกษาอัตลักษณ์คนชั้นกลางไทยผ่านการเล่าเรื่องในสื่อหนังสือบันทึกการเดินทาง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สื่อสารมวลชน), คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ สนั่นเอื้อ. (2553). การอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบพอเพียงสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : ตำบลท่าสวรรค์ อำเภอนาดูน จังหวัดเลย. (รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์. (2552). รายงานการสัมมนาเชิงวิชาการโครงการพัฒนาตลาดโบราณบางพลีในเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารการพิมพ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ สุพรรณบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. (2554). *ขนมสายบัว* [ออนไลน์].

แหล่งที่มา:

http://www.suphan.dusit.ac.th/sdusuphan/index.php?option=com_content&view=article&id=240:2013-04-23-08-42-05&catid=125:2013-03-20-05-30-35&Itemid=234 [5 พฤศจิกายน 2556]

สมหมาย ชินนาค. (2547). *มูนไม้ไข่มุก : วาทกรรมต่อต้านรัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูลในวาทกรรมอัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง. (2555). *ประเพณีศักดิ์สิทธิ์รับวันมัสการหลวงพ่โต* [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.banmuang.co.th/2012/10/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%93%E0%B8%B5%E0%B8%A8%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B9%8C%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A/> [18 ตุลาคม 2556]

อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2543). *แนวความคิดหลักทางสังคมวิทยาเรื่องอัตลักษณ์ในเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติสาขาสังคมวิทยา, ณ โรงแรมมิราเคิล จังหวัดกรุงเทพมหานคร*.

อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2543ก). *อัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). *มิติชุมชนวิจิตรท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิอำนาจและการจัดการทรัพยากร*.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัย

ภาพการลงพื้นที่สำรวจชุมชนของผู้วิจัย

ภาพซุ้มประตูทางเข้าด้านหน้าชุมชน

ภาพเรือไม้ขนาดใหญ่สองลำผูกติดกันสำหรับเป็นสะพานข้ามคลองสำโรงไปสู่ชุมชน

ภาพสินค้าต่างๆที่วางขายในชุมชน

ภาพของใช้ต่างๆของชาวชุมชนในอดีตที่ถูกนำมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม

ภาพบรรยากาศการค้าขายภายในชุมชน

ภาพบรรยากาศการค้าขายภายในชุมชน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนิรมล ชมหวาน เกิดเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2530 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จากวิชาเอกการพัฒนาชุมชนเมือง ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปีการศึกษา 2551 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคมบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2554

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY